פ[illegible]ט טאבעלע פון דער מלוכה=לאטעריע—זעה 15-טע זייט

Opłąta poczowa uiszcztona ryczałtem.

הײנט 20 זײטען

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 78	לאדז, מיטוואך, י"ד ניסן תרצ"א	ניינטער יאהרגאנג	Łódź, Sroda, 1 kwietnia 1931 r.	№ 78

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 71=224 — Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

כשר לפסח! די בעוואוסטע יודישע שאקאלאדע=פאבריק „ZŁOTY RAJ" אינהאבער: ש. האלפערן כשר לפסח

מאכט בעקאנט איהר געעהרטע קונדשאפט, אז צום בעפארשטעהענדען פסח איז זי פארזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע שאקאלאד און קארמעלען כשר לפסח אפילו למהדרין מן המהדרין

אונזערע פערקויפס=שטעלען: ווסכאדניא 50, זאוואדזקא 11, צגעלניאנא 26.

בעמערקונג: אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער דער השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים. מ'בעט זעהר די ג' קונדשאפט, וואס פריהער איינצוקויפען אויף יו"ט, כדי אויסצומיידען א גרויסען געדראנג.

OKAZJA — GŁOWNO

די הערליכסטע זומער-וואוינונג אין דער געגענד פון לאדז

די פלענער זענען בעשטעטיגט

דער שטח איז בעדעקט מיט סאסנאווע וואלד, געפינט זיך ביי דער באהן סטאציע, אויסגעצייכענטע קלימאטישע געגענד, דריי טייכען, צעגעלניע און טארטאק אויפ'ן ארט, בעקוועמע קאמוניקאציע

צו 1 זלאטי פאר א קוואדראט מעטער

אויסצוצאהלען צוויי יאהר אהן פראצענט, א ראטע 10% פון פרייז, נאכ'ן איינצאהלען די ערשטע ראטע קען מען צוטרעטען צו בויען. די איבריגע קליינע צאהל פארצעלען צו בעקומען איז פערקויפ'ס-ביורא פאר פארצעלען פון גארטען און וואלד-שטחים.

לאדז, האטעל „פאלאניא" צימער 309 טעלעפאן 15-115 — Miasto-Ogród Głowno

זאל פילהארמאניע
נארוטאוויטש 20.

זונטיק, דעם 5-טן אפריל 10.30 פרי קומט פאר א

אקאדעמיע
געווידמעט דער 16. יארצייט פון

י. ל. פרץ

1) רעפעראט — ד. ב. מאלקין — וועגן י. ל. פרץ און זיין שאפן וועט לייענען דער גלענצענדיקער ליטעראטור - קענער און קריטיקער

2) פאלקס-לידער — ס. סיבירצעווא — געזונגען דורך דער טאלענטפולער ארטיסטין פון יידישען טעאטער אין „פילהארמאניע"

3) פראגמענטן פון פרץ'ס דראמע „אין פאליש אויף דער קייט" און אנד. אויסגעפירט דורך דער דראמאטישע סטודיע „באגינען".

בילעטן צום פרייז פון 50 גר. ביז 1.50 זל. צו בעקומען יעדן אווענט פון 8—10 אין קולטור-ליגע, גדאנסקער 23 און ביי דער פילהארמאניע קאסע.

האסטו זיך שוין פערזעהען מיט אן עלעגאנטע

פריהלינגס=היט?

אייל צו דער גוט-בעקאנטער פירמע

M. RAPAPORT, 9 פיעטריקאווער 9

וואו מעז בעקומט אלערנייעסטע אויסלענדישע, ווי אויך אינלענדישע היטען אין אלע קוואליטעטען פון די נייעסטע פאסאנען און פארבען מיט 30 פראצ. ביליגער ווי איבעראל!

ווילסט איהר האבען אן עונג פסח?

קויפט מעהל און ווייז כשר לפסח

נור ביי דער בעקאנטער און עלטסטער לאדזער ווייז- און מעהר=פאבריק

ש. ווישליצקי פיעטריקאווער 10 אין הויף

1.50 זל. א באטשינקע און צו 2 זל. א ליטער

גערענקט די אדרעס! רעיעלע בעהאנדלונג!

8-טונג זאקען-פאבריקאנטן!

פערקויפט פון פערשידענע געפארבטע, מערצעריזירטע און געגלענצטע גארבען אין אלע נומערן.

„NICIANKA"

לאדז, פולנאצנא 2, טעל. 64-211

סאלידע און רעיעלע בעהאנדלונג! קומט און איבערציינט אייך!

כשר לפסח" **PROGRESS** "פּליע וואסכאדניא 52 קאנסטאנטינער 14

שאקאלאד — פאבריק

בעמערקונג: אלעס איז פון אייגענער אויסארבייטונג.

די פּליע איז שטענדיג פערזעהן מיט א רייכן און פרישן אויסוואהל פון פערשידענע

צוקערווארג, שאקאלאד, מארמאלאד, באמבאניערן

אלעס כשר לחג הפסח אפילו למהדרין.

מיט אכטונג ה. שיליט לאדז, קאנסטאנטינער 14.

SPLENDID קינא-טעאטער

שבת, דעם 4-טען אפּריל, 9.30 א זייגער אין אווענט

גרויסער רעליגיאנס-קאנצערט

אָבערקאנטאר פון דער ווארשאווער סינאגאגע

מ. קוסעוויצקי

בראָניסלאווא ראטשטאטובנא (פידעל)

ביים קלאוויר: ליכטערמאניבנא

מיט גענוגען אלעמען

בילעטען פון 1.50 זל. אן צו בעקומע אין קינא-טעאטער „ספלענדיד".

פאלקס-אוניווערזיטעט

ביי דער ציוניסט. ארגאנ. אין לאדז

מוצאי שבת, 1-טער טאג חוה״מ פסח (31 4/4) קומט פאר אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) א פארלעזונג אויף ד. ט.:

„פראבלעמען פון דער יודישער ווירקלכקייט"

רעפערענט: רעד. יוסף בראוויצקי (ווא׳ שא).

אנהויב 8 אווענד.

Dr. med. **J. M. BARCINSKI**

רענטגען-אינסטיטוט

הייל-בעהאנדלונג פון ביזע געשווילעכצען (ראק) רענטגען און פאטאגראפיעס דורכלייכטונגען אויפן ארט און אין די וואוינונגען פון די קראנקע.

אויפנאהמס שעה׳ן פון 5-8 אווענד

11. ליסטאפאד 20, טעל. 142-50

מענער-קאפעלושען

די עלעגאנטסטע מענער-קאפעלושען אין גרעסטען אויסוואהל ביליגער ווי הורט-פאבריקס-פרייזען בעקומט מען נאר אין דער

הוט-צענטראלע

פּיעטריקאווער 30

טעל. 107-56

די עלעגאנטסטע מענער-קאפּעלושען אין רייכסטען אויסוואהל ביליגער ווי הורט-פאבריקס-פרייזען בעקומט מען נאר אין דער

הוט-צענטראלע

פּיעטריקאווער 30

טעל. 107 56

יין כשר לפסח!

אויב איהר האט נאך נישט געטרונקען דעם בעוואוסטען ראזינען-וויין „פראגרעס № 7"

דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואס קאסט זעהר ביליג.

צוליב א רעקלאמע פערקויפען מיר:

א פלאש פון 1/4 ליטער געזונטען ראזינען-וויין № 7 נאר 65 גראשען

א באטשייקע דעם זעלבען נומער 1.50 זל.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פובליקום בעקומט מען אויך דעם וויין „פראגרעס" № 7 ביי

ח. בלאנקעט גלובבא 69

אלע סארטען וויינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צו בעקומען אויף פסח, א ח״ץ נאר די 1/4 ליטערדיגע צו 65 גראשען.

וויין- און מעהל-פאבריק

„פראגרעס" אלטער מארק 2

טעלעפאן 184-82

בעמערקונג: ביי אונז בעקומט מען רויט-וויין פריי פון צוקער

טוך- און קארט-געשעפט

B. GUTTER

לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 128-10, פראנט, 1 שטאק

עמפפעהלט צום קומענדען כעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל

פון די בעסטע

דאמען- און מענער-שטאפען

ווי: לאדער, סאמאשאווער, ביליצער און אויסלענדישע אויסארבייטונגען.

בעסטע קוואליטעטען! נייעסטע מאדע! ביליגסטע פרייזען!

הורט און דעטייל — הורט און דעטייל

וואס טויג אייך זיין אין ספק!

און ריזיקירען אייער געלד און געזונד קויפענדיג אין עקאנאמיען וויין, אדער גאר פאלשיפיקאטען

ווען איהר וועט זיין פולשטענדיג זיכער

און האבען דעם בעסטען וויין אין דער וועלט, קויפענדיג

כרמל

ווייך

און

קאניאק

פון באראן ראטשילד׳ס וויין-קעלער

זייט פארזיכטיג ביים קויפען! גיט אכטונג אויף די שוץ מארקען!

צו די חתונה פון הערן

אברהם דוד לובלינער

מיט פרל. רוזע כאלארז

גראטולירען הערצליך און ווינשען א גליקליך צופרידען צוזאמענלעבען.

פאמיליע גאליבלים

פאמ ליב וויינר ב

שיך

אויף יום-טוב

פאר הערן, דאמען און קינדער

עלעגאנט, ביליג און גוט

בעקומט איהר נור ביי

Bcia Lenczner

שיך-פאבריק: זשעראמסקיעגא 99

פאבריקס לאגער: נארוטאוויטש 4

בעמערקונג: אלע אונזערע שיך זענען אויסגעארבייט פון די פיינסטע סארטען לעדער און ווערען פערקויפט צו פאבריקס-פרייזען

וויכטיג נייעס!

פערקויף

פון פערשידענע בוימוואלענע רעשטלעך

פאפעלין, באטיסט, לייווענט, מושלין, נאנסוג א. ז. וו.

אויף מעטער און אויף וואג

צו קאנקורענץ-פרייזען

מ. לאנדסבערג

לאדז, ציגעלנאנא 59, פראנט, 1. שט.

כשר לפסח

נמנו וגמרו

אז דער רוהם פון
אלע וויינען איז

„באַראָווין"

אינהאַבער:

מענדעל בארנשטיין

לאדז, נאָוואָמיעיסקא 30
טעלעפאן 58-210 №

איינס פון די נייעסטע ספּעציאַליטעטען:

א גוטע פלאַש וויין
פאר 1.40 זל.

טוך- און קאָרט-געשעפט
HERMAN WŁOSKI

לאדז, נאַוואָמיעסקא 3 טעל. 114-92. פראָנט 2-טער שטאָק

עמפּפעהלט צום קומענדען סעזאָן דעם רייכסטען אויסוואַהל פון די נייעסטע

דאמען- און הערען-שטאָפען

ווי: לאדזער, טאָמאַשאָווער, ביליצער, און אויסלענדישע אויסארבייטונגען
בעסטע קוואַליטעט! / נייעסטע מאָדע! / פאַבריקס-פרייזען! / הורט און דעטייל!

בית הספר העברי
„יבנה"
בלודז
צגלנינה 75

ט"ו
תרע"ו-תרצ"א

תיאטרון עירוני
צגלנינה 63

למלאת 15 שנה לקיומו של בתי ספר עברי „יבנה" תערך ביום א', ב' דחוה"מ פסח ש. ז. (5.IV 1931) בשעה 12 בצהרים בתיאטרון העירוני הפולני, צגלנינה 63

הצגת-בכר-חגיגית

מוצגת ע"י התלמידים-ות של בית הספר

בפרוגרמה: י. ל. פרץ: הנגון החדש. ח. נ. ביאליק: המלך דוד במערה. א. פואה: פעמונים, (בפולנית) י. למדי: מסדה.

הרז'י והאינסצניזציה: י. שומאכער – התפאורות והתלבושות – ד. מאַטוס, המיזיקה – י. פייב שיס. פלסטיקה ומחולות – ז. קרוש. כרטיסים נמכרים בלשכת ביה"ס „יבנה" צגלנינה 75, טלפון 134-13, וביום ההצגה בקיפת התיאטרון

טעאטער „אררט" זאכאדניא 43

2 גרויסע פאַרלעזונגען

פון בעריהמטען דיכטער

ז. סעגאלאוויטש

דאָנערשטאָג, דעם ערשטען טאָג פסח, 2 אפריל, 3.30 נאָכמ.
וועט דער דיכטער לעזען א. ד. ט.:

„דיכטער, קריטיקער און לעזער"
(אונזער ליטעראַרישער באַרג-אַראָפּ)

פרייטאָג, דעם 2-טען טאָג פסח, 3 אַפּריל, 3.30 נאָכמ. א. ד. ט.

„שמענדריק-אַסימילאַציע"

בילעטען צו בעקומען אין דער קאַסע פון „אררט".

וואָרנונג!!!

מיר מאַכען אויפמערקזאַם אלע סוחרים, וועלכע קויפען אונזערע סחורות, אז זיי זאָלען זיך נישט לאָזען גענארען ביים פאַרציילען דעם עטיקעט

I. M. KUPFER

עס פאסירען מעהרערע מאָל, אז סוחרים נעהמען אראָפּ דעם עטיקעט פון אונזער רעיעלע סחורה און העגנען ארויף אויף עהנליכע ביליגערע סחורות, וואָס זיי פאַר-קויפען פאר אונזערע. צוליב דעם האָבען מיר יעצט געענדערט, אזוי, אז אונזער עטיקעט מוז זיין פּלאָמבירט, דער שפּאגאט, וואָס געהט אדורך די פּלאָמבע זאָל נישט זיין געקניפּט.

מיר בעטען אלע סוחרים דאָס אלעס גענוי ריכטיג נאָכצוזעהען, כדי עס זאָל מעהר קיין שווינדעל נישט פאָרקומען.

מיט אכטונג י. מ. קופּפער זגערזש.

אנ'ארט
צו שלאָפען!
פאַר איין אָדער צוויי אנשטענדיגע הערען.
צו ערפאַהרען אין אדמ.

אנ'ערנג פסח!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אז די פירמע

מ. פאגעלמאן ציגעל-גאס 42

— טעלעפאן 20-178 —

בעזיצט די פערטרעטונג פון די בעוו. ווארשאווער וויין-פירמע

א. נ. ליבערמאן ווארשא, פראנציסקאנער 19

און איך פערקויף אלע וויינען גענוי צו די זעלבע פרייזען, ווי אין ווארשא. אויך בעקומט מען ביי מיר פערשידענע אַנדערע וויינען ליקערען קאָניאַקען, שפּריט, כרמל-וויין כשר לפסח!
גענויע פאַבריקס-פרייזען! :–: קומט און איבערצייגט אייך!

כשר לפסח!

מיט אכטונג מ. פאגעלמאן
ציגעל-גאס 42, טעל. 20-178

די מאשין-מצות-פאבריק

פון דער בעקאַנטער צוקערניע

נ. ווײַנבערג

אונטער דער השגחה פון יאנאָווער רב

38 פּיעטרקאָווער 38,

טעלעפאן 143-82

מאַכט בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אז צוליב די קאָלאָסאַלע בעשטעלונגען, ווערט געבעטען וואָס פריהער צו קומען נאָך מצות כדי אזוי'ארום אלעמען צו קענען לויט'ן וואונש צופרידענשטעלען.

צו קאָנקורענץ-פרייזען!

בעמערקונג: די מצות און מצה-מעהל זענען געפּאַקט און פערזעהן מיט אונזער פירמע.

אלע בעשטעלונגען ווערן אָבגעשיקט אהיים.

פערקויף-שטעל: קירשבוים ריבנא 11 טעל. 151-50.

בעמערקונג: צוליב דעם, וואָס א סך פעררופען זיך, אז זיי האָבען צו פערקויפען אונזערע מצות, וואָרענען מיר, אז אונזערע אָריגינעלע מצות זענען פערזעהען מיט אונזערע פירמאָווע עטיקעטען און אויך קיין שום פיליעס בעזיצען מיר נישט.

צו די געעהרטע געסט פון קאפע

„אטלאנטיק"

מיר ווינשען אייך א פרעהליכען און פערגעניגטען יו"ט

אכטונג!

פון נאָך יום-טוב אָן בעטען מיר די ג' געסט זיך צוצופּאסען צו אונזער פערלאנג: קיין בירזשעס פערלאנגען מיר נישט, מיר פערלאנגען נאָר אריינצוקומען עטוואָס געניסען, א ביסעל זיך פערווײַלען און נאָר מיט יושר.. מיט אכטונג

די אינהאבער פון קאפע „אטלאנטיק".

בעמערקונג: נלייכצייטיג פיילען מיר מיט דער ג' קונדשאפט, אז מיר גיבען ארויס געשמאקע פריהשטיגען און אווענדברויטען ווי אויך וועגעטאריאנישע מיטאגען.

בעקאנטמאכונג.

דער 2-טער לאדזער הילפס-פעראיין „הכנסת-כלה" מאכט בעקאַנט, אז זונטאָג, ד. 5 אפריל ד.י. (חו"מ פסח) פּינקטליך 6 אָוו. קומט פאָר אין פעראיינס-לאָקאל זגערזשער 28, פראָנט, 2-טער שטאָק.

די אלגעמיינע יעהרליכע **גענעראל-פערזאמלונג**

צו וועלכער עס ווערען העפליכסט איינגעלאדען אלע אונזערע פעראיינס-מיטגלידערינס

טאָג-ארדנונג: 1) ערעפנונג דער פערזאמלונג; 2) וואהל פון א פאָרזיצענדערין מיט אסעסאָרען; 3) פאָרלעזען דעם בעריכט און דאָס טעטיג-קייט פאר'ן יאָהר 1930; 4) בעשטעטיגען דעם בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1931; 5) פרייע פאָרשלאָגען; 6) וואהלען פון א פערוואַלטונג, קאַנדידאַטקעס און רעוויזיאָנס-קאָמיסיע.

די פערוואלטונג.

כשר לחג הפסח

אלע ● וויינען ראזינען און סארטען אונגארישע

א פלעשעל וויין
1.40 זל.

א פלעשעל שפּירט
2.– זל.

מעהד
שפּירט
ליקערן

כשר לפסח רעיעל, גוט און ביליג! כשר לפסח

בעקומט מען נור ביי דער אלטער פירמע

יחיאל מאיר בריסטאווסקי, בזשעזשינער 9

דערמיט האָב איך דעם כבוד בעקאנט צו מאכען אז מיין בוּוואוסטער

באַר „ALA FOURCHETTE" אויף פּיעטריקאָווער 62

אין פראנט, כדי נאכצוקומען דאס ג' פובליקום האָב איך ערעפענט א ספּעציעלע פסח'דיגע קוך אינטער די שטרענגסט כשר'ע אויפזיכט
ווי צב"ש פארשידענע צוביים, שניטקעס א. ז. וו. איך פּרוּהאָף, אז דאס ג' פּובליקום וועט מיך בעזוכען, איך צייכען מיט אכטונג

H. BERNHEIM

PIOTRKOWSKA 62, TEL. 183-64.

בעמערקונג: שבת און יום-טוב איז ביי מיר געשלאסען.

BAR „ALA FOURCHETTE"

PIOTRKOWSKA 62
Tel. 183-64.

מיין רעקלאמע — איז סאָלידע סחורה צום ביליגסטען פּרייז!

אויף יום-טוב — האב איך פערקלענערט די פרייזען אויף אַלע קאסמעטישע ארטיקלען — מיין יום-טוב שלאגער — אויף יום-טוב אנ-

אומזיסטע פּודערניטשקע

פאר יעדען איינציגען, וואס קויפט ביי מיר פאר 10 זל. פאר אלע אהן אויסנאהם — מתנות. און איבע-אשוננען!

געדענקט, אז: פודערען, פּערפומען, קעלנישע וואסערען, א. אז. וו. אַמביליגסטען אין גרעסערען און עלעגאַנטסטען אויסוואַהל קען מען בעקומען באר

ביי M. WOLMAN ■ 12 זאוואדזקא 12 ■

בעמערקונג: קעלניש וואסער או ה דינגום 1 20 זל. א מילא

קלאנג-פילם-טעאטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער יום-טוב-פּראגראם!

דער קעניג פון די בעטלער

אין די הויפּט-ראָלען:

DENIS KING
JANET Mc DONALD

אויסערדעם: קלאנג-צוגאבע און לאנד-אקטואליטעטען.

אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ"מ

אויב אייער אויג וואָלט געווען א מיקראָסקאָפּ

וואָלט קיינער נישט בענוצט קיין אנדערע ראזיר מעסערלעך ווי

„PEUGEOT"

Chiromantka

אנאוויסלענדערין לערט די פּסיכאָלאָגיע פון פּנים, האַנד, טרעפט וועגען פרעמדע פּערזאָנען פון פאָטאָגראַפיעס. ערטיילט עצות אין פאַמיליען-אַנגעלעגענהייטען, ליבעס, א. ד. ג. פון 50 גר. ביז א זל. אויף וואוּנש לערנט-האַנד אויף א גאַנץ יאָהר. וועסאָלאַ 8 ביי לוטאָמירסקאַ-גאַס, וואוינונג 4. קומט און איבערצייגט אייך!

א נייהעריז

(אויך צושניידערין)

צו דאמען-פּאסקעס פון זאפּארט געזונט.
צו מעלדען זיך ביי

ליבערמאן,

נאַוואָמיעסקא 4. 0803

1000-טער זל.

קען יעדערער פערדינען דורך א ליכטע כעמישע פאבריקאציע. פּראקטישע רעצעפטען אין יודישער שפּראך. פּראספּעקטען און צו ערו פארשיקט בילליגער 50 גר. פּאָסט-מארקעס. ארעסע:

Biuro Ogłoszeń
L. Justmana, Wilno dla
D-ra chemji.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספּעציאליסטען

און רענטגענישער קאבינעט.

זשעראָמסקיער 11, טעלעפאָן 3763

אָפען פון 9 פריה ביז 7 אוועגד.

ד"ר איזמיר נאז, האלז, אויערן	12½–1
ד"ר הערשקאָוויץ אויגען-קראנקהייטען	11–12½
ד"ר ישעלאן אינערליכע קראנקהייטען	9–12
ד"ר ביבערנאך הויט און מענער-קר.	11½–12½
ד"ר שפּירנעטער ציינער און יוויתנע קר.	9–1
ד"ר זאנדבלאט אויגען-קראנקה.	12½–1½
ד"ר זאלצמאַסער כירורגישע קראנקהייטען	3–5
ד"ר שפּערלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	12½–1½

די כים-רענטגען שפּראך-שטערונג און די שטאמלען א. א. טעקע-שטעלען מינטזליכע ביילר-זון-בעשטראלונג, א. א. ליכטבאד, אויף יום-טוב און שבת. אין לאבאראטאריום וועלע ענטגענמען אלע ארט אנאליזען, אויך פערנעמט מען בלוט-

אימפּונגען געגען שקארלאַטין.

בייַ דער לעטשניצע איז געעפנט: געוויזען

א רענטגען-אינסטיטוט.

ד"ר לאזשי נסקי-סטאָמאַטאָלאָג.
צאהן-ארצט 10—1, 3—6
קינסטליכע ציינער, קראָנען, בריקען א.א.ח.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאג

בוכהאלטעריע

איינפאכע און דאפּעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע
ח' אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערנען איך אויס גרינדליך פאר 30 זל. פּריוו מאשין-שרייבען דורך 3 וואכען 6 זל. קילינסקיעגא 50 חדר-אַר'נג. 1-טער שטאק פיר צימערן. אויך ראַ-עס-שאנריגנק האַרעטם-אויסער-טיק אוז סטענאָגראַפיע

Zawodowe Kursy Kierowców Samochodowych

FR. GRĘTKIEWICZA

Łódź, Piotrkowska 111, tel. 175-35

נעהמען אן איינשרייבונגען אויפ'ן פריהלינגס-קורס. די שולע בע-זיצט דעם איינציגען אין פוילען אויטאָ אין דורכשניט געלאזט אין בעוועגונג מיט עלעקטרישער קראפט. לערנען פון מאהרען אויף 6 צילינדערדיגע צוזאמענאכטע אוי אַלענע אויסאמאביליען. גאראנ-טיע פאר גוטע און שולע אויסבילדונג.
איינשרייבונגען טעגליך פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אין אָוונט.

וועכנעריז כירורגישע קליניק

„SANATO"

אגראראווא 10, טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאס

ערצ'ליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד

פריי זעלט מוז געבורט

אין 2-טע קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַיש
עמפּפאנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאנטאר
עמפפאנגס שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.

זאל „ארטס", זאכאדניא 43.

שבת, דעם 4. אפריל ד. י. (חול המועד), 11 א זייגער פריה קומט פאר

א ליטעראַרישער פריהמאָרגען

געווידמעט דעם לאָדזער יונגען שריפטשטעלער ש. בערלינסקי.

עס נעהמען אנטייל די דיכטער: יצחק האצענעל-סאן, משה בראדערזאן, ש. בערלינסקי א"א
ווי אויך די דראמאטישע סטודיע ביים „הזמיר".

Dr. Med. A. S. Tenenbaum

אינערליכע קראנקהייטען

האט זיך איבערגעטראגען

אויף פּעטריקאָווער 19

טעלעפאן 220-25

נעהמט אן פון 6 ביז 7½ נאכמיטאג.

דאמען פארבערייל

דערמיט טייל איך מיט דער ג' קונדשאפט, אז פון 1-טען אפּריל ד. י. האב איך געעפנט

א דאמען-פארבעריי

איינגעארדענט לויט דער נייעסטער טעכנישער ערפינדונג און

עדעם אז צו פארבען:

וואל, בוימוואל, זייד, קלארטבטע (אינדאטרעין), וואשעכטע און געוועהנליכע פארבען.

רעעלע און סאָלידע בעהאנדלונג.

מיט אכטונג

LEON GUTMAN

ZEROMSKIEGO 98 — TELEFON 212-45

נעבן ביורא-שעה'ן טעלעפאן 38 217.

● 24 Piotrkowska 24 ●

NOWA

Wypożyczalnia Książek

poleca wszystkie ostatnie nowości

● Prenumerata miesięczna 2 zł. ●

Dr. med

Gustawa ZAND-TENENBAUMOWA

פרויען-קראנקהייטען און אקושעריע

האט זיך איבערגעטראגען

א"ף פּעטריקאָווער 109

טעלעפאן 220-25 נעמט אן פון 12-1 3-5

וועד וויסט!!!

דאס נישט, אז די איינציגע ביליגע קוועלע ווי מען קריגט צו קויפען דאמען- און מענער-היטען וואס איך האב ספעציעל צוגעגרייט אויף יום-טוב די נייעסטע פאַסאָנען, מאָדערנסטע קאָלירען און פון פערש דעניע פירמעס.

גלייכצייטיג נעם איך אן צום איבערפאסאָנירן דאמען- און מענער היטען פון נאר אַלטע אויף גאנצליך נייע אויסגעפיהרט פּיק לך צו דער צייט.

ווער עס וויסט נאך נישט קען קומען זיך איבערצייגען לויט דעם אדרעס:

פּערדער

זגערזשער 20 אדער לוטאמירסקא 2

אבטונג מאדיסטקעס און היט-געשעפטען!

Spółka Warszawskich Szwaczy i Preserów

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז מיר פאבריצירען

דאמען-שטרוי-קאפעלושען

פון די נייעסטע מאָדעלען צו די נידריגסטע פּרייזען אין לאדז

פאבריק: פּיעטריקאָווער 38 פערקויף: פּיעטריקאָווער 30

טעל. 107-56 און דער הויז צענטראלע 107 56

מיט אכטונג

Spółka Warszawskich Szwaczy i Preserów

Dr. Med.

JÓZEF SZMERŁOWSKI

אקושער-גינעקאלאג

נעמט אן פון 7 8 און 3-5

Piotrkowska 17
telef. 107 13

א לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאָהר פּראקטיקירט, צושטעלט לעקציעס פאר שילער און עקזאמענסקנדידאטען פוילישׁ, דייטש, פראנצויזיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.

שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטס אפיציגע 1 שטאק, 2 ה 9

א טיכטיגע שיך-פערקויפערין

קען זיך מעלדען פון זאפארט אין שיך-געשעפט

פירמע אדערבערג,

פּיעטריקאָווער 17

DR. MED.

Haltrecht

ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראַנקה., נעמט א פון 8 10 פריה, פון 12 – 2 נאָכמ. און פון 6 ביז 9 אָוונט. זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.

פּיעטריקאָווער 10

נעמט אן אין לעטשניצע „סאַניטאס" ציגעלנע 29 פון 2 ביז 3 נאכמ.

KURS grobej szydełkowej roboty

Kurs filet 10 zł.

Wyuczam haf u maszynowego i ręcznego.
Praca zapewniona.

Kaufmanowa
Piotrkowska 18
prawa oficyna, I podwórze
I piętro

2163

א סדר־נאכט ביי ר׳ מענדעלע רימאנאווער

פון מ. יאשטשעוויטשער

אן ערב־פסחדיגער שבת הגדול.

די פריהלינגס־זון האט זיך ווארעמדיג צופראלט. דא און דארט רייסען זיך פון דער ערד גרינע גרעזעלעך און שפראצונגען. די שבת־מלכה, — ווי זי וואלט געפיהלט די נאהענטע טריט פון אנקומענדיק מלך יום־טוב, — האט זיך היינט מיט גרינס און גאלד בעקרוינט. אויף פעלד און וואלד איז א רוהיגע ליכט אויסגעגאסען. א הארמאנישע צונויפמישונג פון רוהיגען שטאלצען שבת, מיט׳ן פרייען פסח גלאנצט ארויס פון יעדער ווינקעלע.

עס איז שוין פארנאכטלעך, מאנסלייט אין טוכענע קאפאטעס און ווייבער אין רוישענדיגע קאלירטע קליידער, שלייכען זיך איבער די רוהיגע גאסען אין שוהל אריין. דער תמיד שטאלצער „שלש־סעודות" אין רבינס הויף, האט זיך היינט ווי פערקליבען אין א ווינקעלע און נישט געמאכט פון זיך קיין וועזן. א גרויסער טייל חסידישע יונגע־לייטלעך דרעהען זיך ארום אויפ׳ן רבינס הויף. עלטערע חסידים מיט גלאנציגע קאפאטעס, פערברענגען די בין־השמשות — צייט ביים רבין אין זאל. קאפ אויף קאפ שטעהט דער עולם חסידים צונויפגעפרעסט עס ווערט וואס אמאל טונקעלער. די פארנאכטיגע שאטענס טוליען זיך אין די ווינקעלעך. די לעצטע זונען־שטראהלען האבען זיך שוין אין די פענסטער פון די שטילע הייזלעך אנגעצונדען, דער עולם חסידים — אויף וועמענס פנימער עס איז צוגאסען די נשמה־יתירה, — שטעהען מיט אויסגעגלאצטע שטארע אויגען און הארכען מיט פערכאפטעם אטעם, דעם רבינס תורה...

דורך די האלב טונקעלע פינסטערניש שווימען ארויס אונבעקאנטע פנים׳ער. דאס זענען נאר וואס איינציגע אנגעקומען פון רבינס מקורבים פון די ארומיגע שטעטלעך, זיך מזכיר זיין פאר איהם יום־טוב צייט.

צווישען די דאזיגע פנים חדשות טיילען זיך בעזונדערס אויס צוויי קענטיגע פיגורען — די בולטע פיגור פון ר׳ מרדכי קאברינער. א שטענדיגער „טיש זיצער" ביים אלטען רימאנאווער וואס איז איצט געזעסען פון דער רעכטער האנט פון סאמע רבין און דער 2־טער וואס איז געזעסען גאר אן א זייט אויף א לען־שטול אין סאמע ווינקעל פון זאל און האט מיט גרויס יראת־הכבוד צוגעהערט — הגם ער האט נישט פערשטאנען — דעם רבינס בעגייסטערטע תורה. דער דאזיגער איז געווען דער פוילישער אדמיראל און לעמבערגער שטאטס־האלטער גראף דראאווסקי וואס איז געקומען צום רבין, ערשטענס זיך דערקונדיגען ביים רבין וועגען די אויסזיכטען פון פוילישען אופשטאנד וואס איז אקארשט אויסגעבראכען און אויף וועלכען דער גראף האט געקוקט מיט סימפאטיע און צווייטענס וואס איז נאך געווען פאר איהם אפשר וויכטיגער, אויסבעטען דאס לעבען פון זיין אייניקל וואס איז דעמאלט אלט געווען 8 יאהר און וועלכער איז שטארק שלאף געווען אזוי אז מען האט זיך געקענט ריכטען אלע ווילע אויף זיין טויט, ווייל ער איז שוין געווען אפגעזאגט פון אלע אויסלענדישע פראפעסארען.

דאס מאל איז דעם רבינס רייד נישט גאנץ טיף אבער [illegible] טעמפעראמענטפול און התלהבותדיג. דער רבי איז מסביר דעם ענין פון שבת וואס בעדייט רוה און פרידען. פון פסח דער יום טוב פון פרייהייט. פון דעם אמת׳ן „חרית" וואס דרינגט ארויס פון יעדען ספור פון יציאת מצרים, ווען צוזאמען מיט דער תחית־הטבע וואס ענטפלעקט זיך פאר אונז דעם חודש אין זיין גאנצער פראכט און שיינקייט האט אויך אויפגעלעבט דאס יודישע פאלק און בעקומען זיין זעלבסטשטענדיגקייט און פרייהייט.

אויפ׳ן רבינס בלאסען פנים איז עפעס ווי א מין טרויעריגע רוהיגקייט אויסגעגאסען. די אויגען פערשלאסען. מען זעהט בעשיינפערליך אז די רוהיגקייט איז נאר א געמאכטע. דער לענגליכער בלאסער שטערען רונצעלט זיך אין טיפע קנייטשען, קענטיג ווי פערנומען מיט טיפע מחשבות. נאר קיינער וויל נישט טראכטען דערפון.

באלד נאך מעריב האט מען אנגעצונדען פייער. א שטראם ליכט האט אלעמענס פנימער בעגאסען. דער רבי האט זיך געזעצט אויף זיין ארט מיט א שטראהלענדיגען פנים פון שמחת יום־טוב און האט ארויסגעזאגט מיט א געלאסענער שטים: „קיינער פון אייך זאל אהיים נישט געהען מיר ווילען דא אלע צוזאמען פראווען סדר"... דער עולם איז נישט געווען קעגען. דער רבי האט קידוש געמאכט. דער קול האט געציטערט. די ווערטער זענען ארויס ווי גליהענדע קוילען. עס האט זיך געדאכט אז דער קול איז דורכגעוועבט מיט יאמערליכען צער...

נאך קידוש האט זיך דער רבי געווענדעט צום עולם: „ווער עס האט א פערטיגע אנגעשריבענע בקשה זאל עס שוין אפגעבען. די אבער וועלכע ווילען זיך דורכרעדען מינדליך זאלען עס אפלייגען אויף מארגען.

פון עולם האבען זיך אויסגעטיילט נאר צוויי, דער קאברינער חסיד און דער פוילישער אדמיראל. זיי ביידע האבען זיך דערנעהנטערט אויבענאן צום רבינס זיץ און אפגעגעבען זייערע קוויטלעך... אויף דעם אדמיראלס קוויטעל איז געווען געשריבען יודיש און האט געהאט דעם פאלגענדען נוסח: „איך הייליקע נשמה בעט ביי די נביאים אברהם יצחק און יעקב פאר דעם נפש וואס האלט ביים שטארבען מיעציסלאוו בן וויקטאריא און אויב ער איז שוין פאר׳ן אייבערשטען זאלסטו בעטען רחמים פאר די פעלקער וואס רוהען אין דעם פינסטערניש דאס יודישע פאלק און דאס פוילישע פאלק זאלען זיי זיך דערוועבען די פרייהייט אן בלוט־פערגיסונג..

די בקשה פון קאברינער חסיד איז בעשטאנען אין פאלגענדע:

געווען איז ער פון די שענסטע בעלי יחוס אין קאברין, א יוד א גביר, א גרויסער למדן און א בעל צדקה. געווען איז ער א הייסער רימאנאווער חסיד [illegible] האנט פון אלטען ז״ל און נישט דערפאר האט מען איהם אפגעגעבען כבוד, ווייל ער איז געווען אן עושר עס איז ידוע אז אין רימאנאוו האט מען נישט נושא פנים געווען, נישט דרך ארץ געהאט. פאר נגידים. נאר א בעל־מדות האט דארטען געהאט א זכות מעהר ווי אן עושר אן עם הארץ.

— ווילסטו הייבט [illegible] דין־תורה האבען מיט׳ן רבש״ע — האט דער רימאנאווער ארויסגעברומט אביסעל פערדריסלעך...

— עס קען אויך זיין א דין תורה האט ר׳ מרדכי זיך געווישט דעם שווייס פון שטערן — זענען דען מיינע טענות נישט קיין גערעכטע?

דער רימאנאווער האט אראפגעלאזען דעם קאפ, געזיפצט פון גרויס צער און האט געזאגט: אוי [illegible] אויף מיינע אלטע טעג זאל איך מיר געהען לאדען מיט׳ן רבש״ע...

דער רבי איז געבליבען זיצען טיף אין מחשבות איין האנט אין גארטעל פערשטעקט. מיט די צווייטע געקעמט דאס בארד און געקוקט ווייט, ווייט... פלוצלונג, — ווי ער וואלט אויפגעוואכט פון א טיפען חלום, — האט ער זיך ארומגעקוקט און א פרעג געטון: וואו איז עפעס איצי משרת!

איצי משרת איז געווען בעוואוסט נאך פון יונגל ווייז מיט זיין שיינער קול בניגנה ביי דער גמרא פלעגט ער אויסזינגען כלערליי ניגונים מיט אזא מתיקות אז אלע פלעגען גאפען פון גרויס התלהבות, שפעטער האט איצי חתונה געהאט או זאנגעקומען ביים רימאנאווער פאר א שמש טאקע צוליב זיין שיין זינגען ער פלעגט אפט מהנה זיין דעם רבין מיט די חסידים צו א „יומא דפגרא" אדער „מליה מלכה"..

איציק איז אריינגעקומען און האט בעגריסט דעם עולם חסידים, מיט א גוט יום טוב. ער האט זיך אפגעשטעלט אין מיטען זאל מיט א געריטעלטען פנים זיך געגלעט דאס בערדעל און געווארט וואס וועט מען איהם דא זאגען.

חסידים וואס זענען די גאנצע צייט געזעסען יעדער פאר זיך, געקלערט עפעס און געשוויגען — האבען די אויגען אויפגעהויבען, מיט די בליקען זיך געטראפען פונקט ווי זיי וואלטען אייגער פון צווייטען זיך געוואלט וואס דערוויסען...

דער רבי האט א זאג געטון: איציק זינג אונז עפעס א ניגון אבער א יום־טובדיגעס, דו הערסט!...

איציק האט אנגעהויבען זינגען „אודך כי עניתני" פון יום־טובדיגען „הלל" אבער דער רבי האט געלאכט און געזאגט: מאי קא משמע לן. אין דער שטעל זינגען דאך אלע. האט איציק אנגעהויבען זינגען „מעביר עונות עמו" און דער רבי האט א מאך געטון מיט דער האנט, ווי ער וואלט זאגען: נישט דאס מיין איך. האט אנגעהויבען איציק זינגען „ותן בלבנו בינה" האט דער רבי זיך פונאנדערגעלאכט: ווייסט דען נישט איציק אז „יוסיף דעת יוסיף מכאוב"... זינג אין אזא ארט וואו קיין חזן זינגט נישט, אט למשל, דעם פסוק: „מכלל שהוא צריך לפרט". איציק האט געזונגען, פון זיין מויל האבען זיך געגאסען זיסע טענער, וואס קיינער האט נאך אזוי וואס נישט געהערט און וואס איציק אליין האט זיך שפעטער בעריהמט אז בעתן זינגען האט ער געפיהלט א „הארה מלמעלה"!!!...

די גאנצע צייט איז דער צדיק געזעסען, דעם קאפ פערווארפען אן א זייט נאר אז איציק האט געענדיגט זינגען, האט ער זיך אויפגעשטעלט, בעת מעשה געווארפען א בליק אויפ׳ן פוילישען אדמיראל און אנגעהויבען בזה הלשון: אלע זאגען: „כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל אי אתה יכול להחזירו לכללו", און דאך זאג „אין בכלל אלא מה שפרט". רבש״ע! העלף דעם פרט!... און דער כלל וועט ממילא געהאלפען ווערען!!!

באותה שעה האבען אויפגעציטערט אלע זיבען הימלען. אליהו הנביא — דער שטענדיגער ממונה איבער יודישע פסח סדרים — איז אליין געקומען צו בית דין של מעלה, זיך בעקלאגט אז דער רימאנאווער צדיק קען נישט אפריכטען סדר ווי עס בעדארף צו זיין...

אלע בקשות זענען דעם אווענט למעלה נתמלא געווארען. דער פוילישער אדמיראל איז אוועק אהיים און געפונען זיין זון פריש און געזונט. ר׳ מרדכי קאברינער האט בעקומען א גוטע בעשעפטיגונג אין די הויפען פון גראף דראאווסקי און איז געווארען באלד מעהר עושר ווי פריהער. און בכלל איז פאר אלע יודען פון דער גאנצער וועלט געווען דער יאהר א שנת שובע און ישועה וואס עס איז נישט געווען זינט די וועלט איז א וועלט...

דער אינקרימינירטער אפיקומן

א בלעטעל ליידענסגעשיכטע פון די יודען אין פוילען

פון משה פיינקינד

פאר פסח אין יאהר 1407, אין דער צייט פון יאגעלאס ממשלה, האט זיך די סצענע אפגעשפילט

די אלטע פוילישע רעזידענץ קראקא איז געווען דער שויפלאץ, און דער גלח בודעק — דער הויפט־העלד.

א משומד האט דעם דאזיגען אבערגלויבישען גלח אין קראקא איינגערעדט, אז יודען מוזען האבען קריסטליך בלוט אויף פסח צום „אפיקומן"...

דער גלח האט געהאלטען די דאזיגע פאבעל פאר א ריינעם אמת, נישט וויסענדיג אפילו, וואס ס׳איז אזוינס „אפיקומן", און מיט וואס מ׳עסט דאס... נישט פערשטעהענדיג אויך און נישט קענענדיג אליין די בעדייטונג און דעם טייטש פון דעם דאזיגען העברעאישען „פרעמד־ווארט", האט דער אומוויסענדער משומד, דעם גלח פערטייטשט, אז „עווי־קאמען" (אזוי שטעהט פערשריבען) בעדייט בלוט, וואס ס׳ווערט אריינגעטון אין אונגעזאלצען (שטאטס אונגעזויערט) ברויט, אדער אין וויין צום קידוש, וואס די יודען מוזען עסען און טרינקען פסח אין די סדר־נעכט.

די דאזיגע „מצה" — האט ווייטער דער משומד דעם גלח איינגערעדט, — בעהאלטען די יודען צווישען די קישענס, איינגעוויקעלט אין א ספעציעל פאטשיילע, און אויף די קישענס ציהט זיך יעדער יוד אויס אין די סדר־נעכט אין דער לענג און אין דער ברייט.... ערשט נאכ׳ן ענדיגען די פייערליכע מאהלצייט אין די ערשטע נעכט פון פסח, ווערט דער מיט קריסטליך בלוט געבאקענער „אפיקומן" פארגענומען פון אונטערן בעטגעוואנד, און דער בעל־הבית פון הויז גיט יעדען פון בני־בית א שטיקעל דערפון צו עסען.

דאס דאזיגע אומגעלומפערטע מלשינות האט שטארק געווירקט אויף דעם נארישען גלח, און וועלענדיג אויך די פוילישע רעזידענץ בעפרייען פון די יודען, אין וועלכער די יודען האבען שוין געוואוינט אין קאזשמיעזש דעם גרויסען צייטען, האט איצט בודעק, א גרויסער צורר־היהודים, געפונען די געלעגענהייט מיט די יודען זיך אפצורעכענען אויף טויט און לעבן....

* * *

מאכט זיך גראד א מעשה, אז עטליכע טעג פאר פסח, פאר דעם שעהנעם חג־האביב, אונזער פריהלינגס־יום־טוב, איז א קריסטליך קינד אין קראקא פערלוירען געגאנגען, אדער מען האט עס ספעציעל בעהאלטען, כדי מען זאל זיך קאנען דאן ווארפען אויף די יודען.

האט בודעק, דער גלח, געפרעדיגט טאקע אין אלע קירכען, אז די יודען האבען דאס אומשולדיגע קריסטליכע קינד אומגעבראכט, צוליב בלוט אויפ׳ן „אפיקומן" און געפאדערט פון דעם המון צו בעהמען נקמה אין אלע יודען אין קראקא.

דער אונטערגעהעצטער פאנאטישער עולם האט זיך שטארק געגרייט צו דער סדר־נאכט, ווער מיט א האק, ווער מיט א שפיז, אדער מעסער, ווארטענדיג נאר אויף דעם ערשטען סיגנאל, וואס דער גלח וועט זיי געבען.

די יודען, ווי תמיד, דערשראקען פאר דעם צעווילדעוועטען המון, אנגעפיהרט פון גלחים, האבען זיך צו דער סדר־נאכט פערמאכט אין זייערע שטובען, טיר און טויער פערהעמערט, די פענסטער פערריגעלט און פערשטעלט, נישט וואגענדיג די נאז ארויסצושטעקען אויף דער גאס, אין יענער ליל־שמורים.

און ביי אזעלכע שווערע אומשטענדען און אטמאספערע איז זיי, די דערשראקענע יודען, אויסגעקומען אפצוריכטען דעם סדר, פרעגענדיג זיך דעם „מה־נשתנה", און קומענדיג צום קאפיטאל: „והיא שעמדה לאבותינו ולנו" א. אז. וו.

בעפאלט א בוואפענטע מחנה קריסטען מיט דעם אויבענדערמאהנטען גלח בראש, דאס יודישע קווארטאל.

טירען און טויערן ווערען אויפגעהאקט אין ד׳ יידישע הייזער, און ווי הונגעריגע לייבען און ווילדע טיגערס האבען זיי זיך גענומען צו דער טיוואלאנישער ארבייט...

בודעק האט געזוכט אומעטום אין בעטגעוואנד דעם אינקרימינירטען „אפיקומן", און טאקע איהם געפונען אין אלע יודישע הייזער ליגען צווישען די קישענס איינגעוויקעלט אין פאטשיילעכלעך. זיינע בעגלייטערס ווידער האבען זיך גענומען, ווי תמיד, ביי אזעלכע פאלען, די יודען צו מארדען, רויבען און פערניכטען אלץ, וואס ס׳איז זיי נאר אונטער די הענד געקומען.

אפגעפערטיגט זיך מיט דער דאזיגער הענקערישער ארבייט, האט מען דאן אלע יודישע הייזער אונטערגעצינדען און זיי געלאזט אוועק מיט׳ן רויך, ווי ס׳דערצעהלען דלוגאש און הוביצקי.

דאס אלץ איז געשעהען פאר די אויגען פון יאגיעלא׳ן, וועלכער איז געשטאנען אונטער׳ן איינפלוס פון די גלחים, און צו דער גאנצער זאך גאנץ גלייכגילטיג צוגעקוקט אנשטאט די מערדער צו בעשטראפען, האט מען זיך גענומען די יודען אינגאנצען פון קראקא ארויסצוטרייבען, מאכענדיג די פוילישע רעזידענץ פאר יודענריין.

דער עפילאג דערפון האט זיך ערשט אפגעשפילט אין ביסקופען־געריכט אין קראקא.

ביים גרינעם טיש האט מען געמשפט דעם „אפיקומן", וואס זענען געווען בעהאלטען ביי די יודען אין בעטגעוואנד, און נאך אזא מוראדיגער שחיטה, וואס איז אפגעטון געווארען, האט דאך דאס גלחישע געריכט נישט אנדערש געקאנט האנדלען ווי אנערקענען, אז די יודען זענען שולדיג אין הרגענען אומשולדיגע קריסטליכע קינדער צוליב ריטואל אויף פסח, ווארום זיי עסען „אפיקומן", און דער „אפיקומן" איז דאך געבאקען מיט קריסטליך בלוט...

פערוועהרענדיג די יודען מהיום והלאה צו וואוינען בכלל אין קראקא, איז געווארען בעשטימט די פארשטאט קאזשמיעזש אלס דאס איינציגע ארט, וואו יודען מעגען זיך בעזעצען און האנדלען.

און קאזשמיעזש איז געווען דאס ערשטע אפיציעלע יודישע געטא אין פוילען.

* * *

ס׳איז אן אלטער מנהג ביי יודען אויפצוהענגען אין די שוהלען יאהר איין יאהר אויס אויף יעדען פסח א פרישע מצה אויף דער מערב וואנד, אונטער גלאז, טאקע אין דעמזעלבען קאזשמיעזש, אין קאליש א. א. וו.

די דאזיגע „מצה" אין די שוהלען זאל ניבי זיין א צייכען, אז דער עירוב אין דער שטאט איז אין פולער ארדנונג און מען מעג דעריבער שבת פריי און פראנק טראגען.

אבער אלס צייכען, אז דער עירוב איז אין ארדנונג, האט מען דאך געקאנט בעשטימען עפעס אן אנדערן סימן, ווי א מצה אין דער שוהל, ווארום נישט דער גאנצער עולם פון דער שטאט דאווענט דאך אין דער שוהל.

ריכטיגער איז שוין די השערה, אז אזוי ווי מען מוז איבערלאזען פון „אפיקומן" א שטיקעל מצה צום אנדענק ביז דעם צווייטען פסח, און טאמער האט עמיצער פערגעסען דאס ביי זיך צוטון, וויל מען מיט דער מצה אין דער שוהל מוציא זיין דעם גאנצען עולם לזכר „אפיקומן".

און אפשר איז דער מקור פון דער דאזיגער מצה צו זוכען טאקע אין די בלבולים, וואס מען האט געמאכט די יודען געוועהנליך פאר פסח, אז זיי געברויכען קריסטליך בלוט צו די מצות, אדער גאר אין דעם „אפיקומן"־פראצעס, וואס איז פארגעקומען אין קראקא אין יאהר 1407.

א מעשה

פון י. י. סיגאל

אמאל איז געווען אמאל,
איז דער אמאל
געקומען צום היינט
און זענען געווארען
גוטע פריינט,
זענען זיי ביידע
זוכען געגאנגען
דעם מארגען,
נאר דער מארגען
האט זיך פערבארגען
און אזוי־א
געהען זיי, געהען
דורך זונען,
דורך שנעען,
דורך רעגען,
און וועגען
און וועגען
און בערג
און היילען
און קאנען
איבערגעהן נישט
דעם מארגען געפינען.
אט ווייזט זיך אויס דעם היינט
און דעם אמאל, זיין פריינט
אז אט דארטען אנטקעגען
איבער די וועגען
פון היימיל פערבארגען
קומט אן דער מארגען,
און עס פרעהט זיך דער היינט
נאר אז ער קומט באהנט
צום האריזאנט.
זעהט ער,
אז ער האט נאר פון ווייטענס
זיך אויסגערוכט,
זיך אויסגעשייכט.

דיפטעריט און קרופ

די צוויי געפעהרליכע קראנקהייטען ביי קינדער

מעדיצינישער ארטיקעל

פון ד"ר זיגמונט ראקאווסקי

דיפטעריט געהערט צו די שארפסטע, אנשטעקענדיגסטע קראנקהייטען, עס ווערט ארויסגערופען דורך באצילען וועלכע זענען ענטדעקט געווארען דורך דעם געלעהרטען לעפלער און אויף דורכ'ן בילדען זיך, פון א פאלשער בלאנע אויף דער שליים־הויט. מיט דיפטעריט קראנקהייט קאן מען זיך אנשטעקען אויף 2 אופנים: דירעקט אדער אינדירעקט. זיינע בעסטע ערטער אין מענשליכען ארגאניזם זענען די אויבערשטע אטעם־ארגאנען.

דיפטעריט איז א קראנקהייט, וואס לאזט זיך שטארק פיהלען אלע ראסען אויף דער וועלט; קיין שום לאנד, קיין שום קלימאט, קיין שום ראסע קאן נישט אפהיטען פון איהר. זומער־צייט זענען אין די מעסיגע און צפון־סטרעפען די פאלען פון דיפטעריט זעלטענער, און דאס ערקלערט זיך דערמיט, וואס מענשען פערברענגען דעמאלט פיל מעהר אויף דער לופט, ס'זענען שול־פעריען, אורלויבען — מיט איין ווארט, מענשען קומען זעלטענער זיך צוזאמען אויף איין ארט; דאגעגען איז סטאטיסטיש אויפגעוויזען טרעפט די קראנקהייט אמשארפסטען ארויס דארט, וואו ס'הערשט אן אנטי־סאניטארער מצב, אין שלעכט־געלופטערטע שול־לאקאלען, אין די ענגע ארמע שטאט־קווארטאלען.

זון און לופט זענען גוטע פליי־זיין אקעגען דיפטעריט. מ'האט בעמערקט, אז ביי קראנקע, וועלכע ווערען איבערגעטראגען פון נישט־לופטיגע אין לופטיגע און זוניגע צימערן, זענען די קאמפליקאציעס בכלל א זעלטענע דערשיינונג. די שטארק־בעוואוינטע ארימע קווארטאלען, וואו מענשען לעבען אין נישט אויסגעלופטערטע צימערן און דחקות אין אין גויט, די שמוציגע הויפען מיט די מיסט־קאסטענס, די נישט היגיענישע קלאזעטען — דאס אלץ איז א גוטער באדען, אז פליי־ערליי קראנקהייטען זאלען זיך ענטוויקלען.

די שטיקענדיגע נישט ריינע לופט, וועלכע שוואכט־אפ די ווידערשטאנדס־פעהיגקייט פון די אטמונגס־ארגאנען, גיט א מעגליכקייט די דיפטעריט־באצילען, וואס שארפער זיך צו ענטוויקלען.

אויף וויפיל מען קאן זיין ווידערשטאנדס־פעהיג געגען דער קראנקהייט, האט דא פיל צוזאגען דער קערפערליכער בוי. מענשען, וועלכע האבען אן אזוי גערופענע „סקראפול־נטיה" האבען א קלענערע ווידערשטאנדס־פעהיגקייט און דאס שאפט א מעגליכקייט, אז די באצילען זאלען אריבערגעטראגען ווערען אין ארגאניזם. אויב די שליים־הויט פון די אויבערשטע אטמונגס־ארגאנען ווערען אויף וועלכען ס'איז אופן קראנק אדער פערוואונדעט, אויב עס פערגרעסערן זיך די קראנקע מאנדלען, אדער צוליב א קאטאר פון נאז און אטמונגס־וועגען — דעמאלט שאפט זיך א גוט פעלד פאר דער ענטוויקלונג פון דיפטעריט.

די קראנקהייט מיידט אויך נישט אויס אויך די רייכע. זי טרעפט זיך אבער ביי זיי פיל ווייניגער צוליב פאקט אליין, וואס די דאזיגע מענשען לעבען אין פיל בעסערען היגיענישען מצב ווי די ארימע.

א גרויסע ווירקונג אויף קראנק ווערען אויף דער דאזיגער קראנקהייט האט דעם מענשענס עלטער; קינדער ביז א' יאהר זענען קיינמאל נישט קראנק אויף דיפטעריט, ווייל זייערע מאנדלען זענען אזוי געבוים, אז זיי נעהמען נישט אן די דיפטעריט־באצילען. די גרעסטע צאהל קראנקהייטען פאלט אויס ביי זיי צווישען 2 און 7 לעבענס־יאהר, דערנאך וואקסט אלץ מעהר די ווידערשטאנדס־פעהיגקייט און נאך די פערציגער יאהרען איז זעלטען צו טרעפען א דיפטעריט־פאל.

ווי אזוי קאן מען זיך אנשטעקען מיט דער דאזיגער קראנקהייט?

ראשית, קאן מען זיך אנשטעקען אויף א דירעקטען אופן, ד. ה., אויב מיר אטעמען אריין אין זיך אזא לופט, וואו ס'פערברענגט א דיפטעריט־קראנקער, דורך דעם שליים אדער לייכעץ, וואס ווערט ארויסגעווארפען ביים הוסטען אדער שפייען פון קראנקען. דאס קושען זיך אין א פאמיליע, וואו ס'איז עמיצער קראנק אויף דיפטעריט, קאן די קראנקהייט אריבערטראגען אויך אויף געזונטע. דעריבער איז געוואונשען זעהר פארזיכטיג צו זיין אויב עמיצער אין שטוב איז קראנק אויף דיפטעריט, ווארום מען קאן אנשטעקען מיט די באצילען אנדערע, נישט האבענדיג קיין אהנונג וועגען דעם.

א צווייטער אופן, ווי אזוי מען קאן קראנק ווערען, איז דער אונדירעקטער וועג. דא אבער ווייסען מיר נישט גענוי, ווי עס געשעהט. עס איז בעוואוסט, אז די פערשפרייטער פון דיפטעריט־באצילען קאנען זיין אלערליי הויז־חיות, ווי הינט, קעץ, קרוליקעס א. ד. גל., וועלכע ווערען אנגעשטעקט דירעקט מיט דער קראנקהייט, קאנען זי דערנאך איבערטראגען אויף דער ארומיגער סביבה. די באצילען קאנען אויך פערשפרייט ווערען מיט דער הילף פון האנטוכער, בעטגעוואנד, ביכער, דיוואנעס, קליידונג און אנדערע געגענשטאנדען, וועלכע געפינען זיך דארט, וואו ס'האט פערבראכט דער קראנקער אויף דיפטעריט. אויך מאכלים, און הויפטזעכליך מילך, קאן זיין א שעדליך אנשטעקונגס מיטעל. אין פיל געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס איז פארהאן א מנהג צו בענוצען זיך מיט וואסער פון א געמיינזאמער כלי... זעלבסטפערשטענדליך, אז דאס דאזיגע קאן פיל מיטהעלפען אנצושטעקען זיך מיט דיפטעריט.

דיפטעריט קאן ארויסטרעטען אין א ענדעמישען כאראקטער, ד. ה. אויף איין ארט, אין א בעשטימטער געגענד; אויף אן עפידעמישען, און ספאראדישען (צופעליגען) אופן. אין דעם האט פיל צוזאגען די געדיכטקייט פון דער בעפעלקערונג. אין גרויסע שטעט טרעט דעריבער דיפטעריט כמעט שטענדיג ארויס אין אן עפידעמישען כאראקטער. אויב א געוויס ארט געהט אדורך דעם דיפטעריט איז עס דערנאך אויף א געוויסער צייט פריי און די קראנקהייט ווייזט זיך נישט אזוי גיך.

א ספאראדישע דערשיינונג פון דיפטעריט איז דעמאלט, ווען די באצילען האבען פאר זיך א בעקוועם ארט צו ענטוויקלען און פון צייט צו צייט רופען זיי ארויס די קראנקהייט.

אין יאהר 1888 האבען צוויי בעריהמטע דאקטוירים רו און יערסען געפונען א מיטעל, ווי אזוי אפצוטויטען די באצילען אין דעם דיפטעריט־סם. דער דאזיגער פאקט האט ארויסגערופען א רעוואלוציע אינ'ם אופן פון היילען דעם דיפטעריט־קראנקען; אויב מען וויל פעסטשטעלען, צי עס געפינען זיך די באצילען, דארף מען פון דער האלז־בלאנע אראפנעהמען אביסעל שליים, אוועקלייגען אויף א מיקראסקאפישען גלאז און אדורכפיהרען א מיקראסקאפישע פארשונג. די אנוועזנהייט פון די דיפטעריט־באצילען קאן לייכט בעוויזען ווערען צוליב זייער ספעציעלען אויסזעהען. אין פיל פאלען, בעת דער דיפטעריט איז שוין אין העכערען סטאדיום, בייט זיך אפט די קאליר פון דער שליים־הויט. תחילת איז זי געל, ווייסליך, דערנאך ווערט זי ברוינליך. זי ווערט אויך שווארצליך און דאס באר דעמאלט, ווען ס'קומען פאר בלוטונגען.

ערב דעם קראנק־ווערען אויף דיפטעריט פערלירט דער מענש זיין אפעטיט, ער ליידט אויף אבסטרוקציע, פיהלט א מידקייט אין די ביינער, עס שמערצט אין האלז און אין קעל, וואס שטערט אין עסען און שלינגען. די טעמפעראטור איז נישט קיין נארמאלע; מען מיינט, אז מען קריגט א געוועהנליכע אנגינע. אין אנהויב בעמערקט מען א שטארקע רויטקייט אין דער קעהל, אויף די מאנדלען בעווייזען זיך פאלשע בלאנעס. טיילמאל איז נאר פערנומען איין מאנדעל. די האלז־מאנדלען ווערען געשוואלען. דער אלגעמיינער געזונד־צושטאנד איז אבער בעפרידיגט, און די דיפטעריט־קראנקהייט טראגט דעמאלט א געוועהנליכען און נישט קיין געפעהרליכען כאראקטער.

אין פיל פאלען אבער טרעט דיפטעריט ארויס אין דער פארם פון א בייזוויליגער ראפע־אנגינע. די טעמפעראטור איז פון אנהויב אן א הויכע, דער פולס א שנעלער און נישט גלייכער, דאס אטעמען האסטיג, ס'טרעפט אפט א שטארק ברעכען, די האלז־דריזען זענען אנגעשוואלען. די דאזיגע סמנים זענען זעהר געפעהרליך. אין פיל פאלען קומט דער טויט צוליב פערגיפטונג, אדער הארץ־אטאק.

טיילמאל לאזען זיך בעמערקען ביי קינדער, וואס ליידען אויף דיפטעריט איבער דער אויבערשטע ליפ געשווירלעך, וועלכע ווערען ארויסגערופען דורך דעם דיפטעריט־אויסגוס. דאס קינד שלאפט זעהר פיל, כראפעט, עסט ווייניג, די האלז־דריזען זענען געשוואלען און אפט רינט בלוט פון דער נאז.

אין מאנכע פאלען האט דיפטעריט א לייכטען פערלויף, אמייסטען אבער איז ער זעהר א בייזוויליגער און דעמאלט קומט דורך עטליכע טעג דער טויט. ביי עלטערע קינדער האט די קראנקהייט א לייכטען פערלויף בעת ביי סקראפולע געדויערט עס לענגער און קאן איבערגעהן אין א כראנישער קרענק.

קעהל־דיפטעריט (קרופ), טרעט אפט ארויס אלס רעזולטאט פון נאז־ אדער האלז־דיפטעריט. קרופ איז איינע פון די געפעהרליכסטע קראנקהייטען. ער הויבט זיך אן מיט א געוועהנליכע אנגינע, הייזעריקייט, הוסטען. אין דער פאזע איז שווער צו ענטדעקען די לעפלער־באצילען. אין פערלויף פון 24 שעה קומען פאר אזעלכע קאמפליקאציעס, ווי הויך אטעמען, פערשמעלערונג פון די אדערן צוליב'ן שטארקען בלוט־לויף, און א רייה אנדערע; דאס אטעמען איז דעמאלט נישט רעגולער, דאס קינד פאלט אפט אין חלשות, שטיקונגס־אטאקען קומען אלץ אפטער, אלע אברים ארבייטען איבער די כוחות. ביי אזעלכע אטאקען זענען קאנוואולסיעס א געוועהנליכע ערשיינונג און דערנאך, איז שוין נישט דא קיין שום האפנונג צו דערהאלטען דאס לעבען.

וואס דארף מען טון און געדענקען, כדי נישט קראנק צו ווערען אויף דיפטעריט און זיך אקעגען שטעלען דער פערשפרייטונג פון דער קראנקהייט?

די פאלגענדע כללים דארפען שטרענג אפגעהיטען ווערען, אויב מען וויל נישט טראגען אויף זיך די אחריות נישט בלויז פאר די אייגענע, נאר אויך פאר פרעמדע מענשליכע ליידען.

1) אין צימער, וואו ס'געפינט זיך א דיפטעריט־קראנקער, טאר אויסער דעם דאקטאר און דער פערזאן, וואס געהט אום מיט'ן קראנקען, קיין שום אנדערע נישט פערקעהרען.

2) דאס לייכעץ דארף געהאלטען ווערען אין א פערמאכטען שפיי־קעסטעל און מוז אפט דעזינפעקצירט ווערען. אויך דארפען גערייניגט ווערען די מלבושים, וועש, א. ד. גל.

3) דער דאקטאר און די פלעגערן דארפען אפהיטען אלע היגיענישע כללים בעת'ן אומגעהן מיט'ן חולה.

4) די ערטער, וועלכע ווערען פעראומרייניגט מיט'ן קראנקענס לייכעץ, דארפען גערייניגט ווערען מיט דער הילף פון קארבאל.

5) אלע כלים, וועלכע זענען בעשטימט פאר'ן קראנקען טארען נישט פערלאזען זיין צימער און טארען צו קיין אנדערע צוועקען נישט בענוצט ווערען.

6) דאס צימער דארף עטליכע מאל אין טאג געלופטערט ווערען, בעשפריצט ווערען מיט וואסער, כדי ס'זאל נישט זיין קיין שטויב.

7) מיט דער מינוט, אז עס ווערט פעסטגעשטעלט די דיפטעריט, דארפען אלע איבריגע געגענשטאנדען, ווי: דיוואנען, בילדער א. אנד. פון צימער בעזייטיגט ווערען.

8) אז דער קראנקער ווערט געזונד איז ער מחויב צו נעהמען א ווארימע באד, גוט אויסוואשען דעם קאפ, אנטון ריינע מלבושים און מעהר נישט פערברענגען אין צימער, וואו ער איז געלעגען בעת דער קרענק. מען דארף אויך, אויב עס איז מעגליך, דעם קראנקען איזאלירען פון די שטוב־מענשען ביז דער צייט ווען עס וועלען פערשווינדען די דיפטעריט־באצילען.

9) ס'גאנצע צימער דארף גרונטליך געלופטערט און גערייניגט ווערען.

10) כדי נישט צוצולאזען צו אן עפידעמיע, מוזען די קינדער אין די שולען אפט איבערזוכט ווערען, און הויפטזעכליך דארף געלייגט ווערען אכט אויף זייער האלז. מיט דער מינוט, אז עס בעווייזט זיך די דיפטעריט איז געווינשען ווי אמשנעלסטען זיך לאזען מאכען דורך א דאקטאר א געגען־דיפטעריט - איינשפריצונג.

פון דעם אלעם, וואס איז דא געזאגט געווארען, איז קלאר, אז דיפטעריט איז איינע פון די געפעהרליכסטע קינדער־קראנקהייטען, וועלכע מוז זעהר ערנסט גענומען ווערען. ווי נאר עס בעווייזען זיך די ערשטע צווייפעלהאפטע סמנים, איז די בעסטע זאך תיכף צו געהן צום דאקטאר, וועלכער קאן מיט אן איינשפריצונג אפראטעווען פון שווערע ליידען. מען טאר נישט פערנאכלעסיגען, כאטש די מינדסטע סמנים, ווארים אין פיל פאלען קאן דער דאקטאר ווייניג וואס אויפטון און די קראנקהייט הויבט שוין אן איהרס צו זאגען.

נישט דערלאזט די גאולה

(ענדע פון דער 8־טע זייט).

זייער לשון. דערצעהלען זיי וועגען די מכות, א שפוך־חמתך זיי אריינוווארפען, זיי זאלען וויסען מיט וועמען זיי האבען זיך אנגעהויבען.

און ער האט גענומען זאגען די הגדה אויף אונגאריש.

אין פשיסכע ביים יוד הקדוש האט זיך געטון חושך: די רביצין האט זיך איינגע'עקשנ'ט און האט נישט געלאזט געהען צום סדר. עס איז געווען דער זיווג שני, און עס זאל דארט צו קיין גבאי נישט זיין; זי איז געווען זעהר א שלעכטע. אז עס פלעגט איהר אנקומען איז מיט איהר גארנישט געווען וואס צו מאכען. די מקורבים האבען נישט איינמאל איהם געזאגט, אז ער דארף זיך גט'ן מיט איהר, נאר דער יוד הקדוש האט געענטפערט:

— צוויי היילגע ספרים האט זי מיר געבראכט אויף דער וועלט, אשר'קע און בחמיה'לע, דארף מען געפינען שטענדיג אויף איהר א זכות!

און אזוי האט דער יוד הקדוש זי שטענדיג דן געווען לכף־זכות, און זי איז פון יאהר צו יאהר ערגער געווארען.

ביים סדר פלעגט דעם יוד הקדוש'ס מוטער שטענדיג זיצען לעבען איהר זוהן, דעם צדיק, אזוי איז געווען איהר מנהג פון דעם טאג, ווען זי איז געווארען אן אלמנה. גראד דעמאלט, ביים סדר, האט זיך די רביצין איינגע'עקשנ'ט: זי מוז זיצען ביים רבי'ן, אויף דער שוויגער'ס ארט. די מוטער האט נישט געוואלט מוחל זיין. עס האט נישט געהאלפען דאס בעטען פון רבי'ן און פון אלע בני־בית. זי האט זיך געהאלטען ביים איהריגען, זי מוז זיצען ביי איהר מאן און קיינער דארף נישט זיין צווישען זיי. דעם יוד הקדוש'ס מוטער האט געזעהן, אז מ'וועט גארנישט אויספיהרען, האט זי זיך אויפגעהויבען פון איהר ארט און האט זיך אוועקגעזעצט ביים עק טיש. האט די רביצין זיך צעוויינט און געזאגט:

— איצט איז שוין שפעט, ווייל זי האט פריהער נישט געוואלט אפגעבען דאס ארט, וועט מען צום סדר נישט געהען!

און איז געלאפען און האט פערשלאסען דאס בעטגעוואנט און עס איז נישט געווען מיט וואס צו מאכען קי' היסב־בעט.

מ'האט געפרובט מיט גוטען און מ'האט גארנישט געקאנט פועלן. מיט בייזען האט דער יוד הקדוש נישט געוואלט געהען. און ווען עס איז שוין געווארען גאר שפעט, און מ'האט אלץ צום סדר נישט [illegible] געהען, האבען די מקורבים אויסגעטון זייערע אויבער־מלבושים און מ'האט אויסגעבעט א הסיבה און מ'האט זיך גענומען צום סדר מתוך עצבות.

און דער זעהער איז געזעסען ביים זיין סדר און האט דאס אלץ געזעהען. דאס פנים האט זיך איהם פערצויגען מיט א וואלקען און ער האט געטון א טיפען זיפץ, און ער האט געזאגט:

— פערפאלען! נישט דערלאזט! די היילגע חכמים זאגען:

„איז שכר פון דריי זאכען זענען יודען אויסגעלייזט געווארען פון מצרים: זיי האבען נישט משנה געווען זייערע נעמען נישט געענדערט זייער לשון און נישט געביטען זייערע מלבושים".

און ער האט זיך צעשלוכצט און געזאגט:

— אפנים, עס איז נאך צו פריה! עס איז נאך נישט די צייט!

א רעוואלוציע אין דער קאסמעטיק!

אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אלע פרייזען קאנקורענץ־פערפומעריע פון דער פירמע

אין דער איינציגער און איבעראל־בעקאנטער

י. דרוקער, 5 זאוואדזקא 5

טעלעפאן 175-92

האט בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער פערפומען, ווי אויך די פיינסטע ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט־זייפען אז"וו

בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען ספעציעלען ראבאט. מיט אכטונג

קיין פיליעס בעזיצען מיר נישט.

Perfumerja J. DRUKIER, Zawadzka 5, tel. 175-92

מארשאל פילסודסקי זאל ווערן פרעמיער

קאנפערענץ צווישען מלוכה-פרעזידענט און מארשאל פילסודסקי

ערב א רעקאנסטרוקציע פון קאבינעט

וואַרשאַ, 31 (טעלעפאָניש) אין שלאָס איז נעכטען פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ צווישען מלוכה־פרעזידענט און מאַרשאַל פילסודסקי.

אויף דער קאָנפערענץ איז אַרומגערעדט געוואָרען די ווירטשאַפטליכע און פאָליטישע לאַגע פון לאַנד.

ווי מען גיט איבער זאָל זיך מאַרשאַלעק פּילסודסקי האָבען אויסגעדריקט, אַז אין משך פון טאַג, וואָס ער פערברענגט אין לאַנד האָט ער זיך קויז בעוויזען צו בעקענען מיט דער לאַגע אויף דער האַלט. אַז די לאַגע איז גאַרנישט געהויבעני און אַז מען דאַרף אָננעהמען עקסטרא מיטלען כדי צו לינדערען דעם קריזיס.

מאַרשאַל פילסודסקי האָט זיך ספעציעל פערר־אינטערעסירט מיט דער געשלאָסענער הלוואה מיט פראַנצויזישע פינאַנסיסטען.

דער אָפּמאַך וועט אונטערגעשריבען ווערען באַלד נאָך די חגאות.

וואַרשאַ, 31 (טעלעפאָניש) אין די פאָליטישע קרייזען האָט מען נעכטען אַ סך גערעדט וועגען דער קאָנפערענץ צווישען מלוכה־פרעזידענט און מאַרשאַל פילסודסקי.

קיין גענויע אינפאָרמאַציעס וועגען גאַנג פון דער קאָנפערענץ און וועגען די בעשלוסען, האָט מען, ווי דער שטייגער איז, נישט געהאַט.

פון גוט אינפאָרמירטע קוועלען האָט מען אָבער איבערגעגעבען, אַז אויף דער קאָנפערענץ איז בעשלאָסען געוואָרען, באַלד נאָך די חגאות, צו מאַכען ענדערונגען אין מיניסטאָרען־קאַבינעט. בראש פון נייעם קאַבינעט זאָל זיך שטעלען מאַרשאַל פילסודסקי.

ווי מען גיט איבער פון די זעלבע קרייזען זאָל מאַרש. פילסודסקי האָבען אויסגעדריקט זיין גרייטקייט איבערצונעמען דעם אַמט פון פרעמיער צוליב דעם, וואָס ער האַלט זיך ביי דער טאַקטיק

ווייטער זאָל מאַרשאַל פילסודסקי האָבען פון דער רעגירונג, אויך די איצטיגע סיטואַציע אין לאַנד האַלט ער פאַר אַ שווערע.

ווייטער זאָל מאַרשאַלעק פילסודסקי האָבען געזאָגט, אַז סיי די לאַגע אין לאַנד און סיי די לאַגע אין סיים פערלאַנגען וואָס גיכער צו ענדערען די קאָנסטיטוציע און אַז ער וויל, אַז די דאָזיגע ענדערונג זאָל פאָרקומען נישט מיט קיין קליינע מעהרהייט. דאביי האָט זיך מאַרש. פילסודסקי אויסגעדריקט, אַז ער וועט געפונען גענוג עקסטרא מיטלען אויף צו ענדערען די קאָנסטיטוציע מיט'ן הסכם פון גאַנצען סיים.

דער סיים וועט זיך צוזאַמענקומען באַלד נאָך די חגאות. אויף דער ערשטער זיצונג וועט זיך די נייע רעגירונג פאָרשטעלען פאַר'ן סיים און מען וועט באַלד צוטרעטען אַדורכצופיהרען די ענדערונג פון דער קאָנסטיטוציע.

עס דערנענטערן זיך נאך גרעסערע ווירטשאפטליכע קאטאסטראפעס

ערקלערט אין רייכסטאג דער דייטשער מיניסטער קורציוס

בערלין, 31 (ספ. טעל.) אין דייטשען רייכסטאַג האָט מיניסטער קורציוס גערעדט וועגען דער צאָל־אוניע צווישען דייטשלאַנד און עסטרייך און האָט ערקלערט, אַז דאָס איז נאָר אַריין ווירטשאַפטליכער אָפּמאַך.

ווייטער האָט ער געזאָגט, אַז די ווירטשאַפטליכע לאַגע אין דער וועלט וועט זיך נאָך מעהר פערערגערען. עס דערנעהנטערען זיך נאָך גרעסערע ווירטשאַפטליכע קאַטאַסטראָפעס, די צאָל־אוניע איז נאָר אַ קליינער פרוב געגענצווווירקען די ווירטשאַפטליכע קאַטאַסטראָפע.

שרעקליכע שרפה אין יעזשאוו

30 יודישע פאמיליעס זענען געבליבען אהן א דאך איבער'ן קאפ

היינט 2 אַ זייגער ביינאַכט האָט אויסגעבראָכען אַ שרעקליכע שרפה אין שטעטעל יעזשאָוו. דער גרויסער ווינט האָט פערשטאַרקט די פלאַמען און באַלד זענען עטליכע יודישע הייזער געשטאַנען אין פייער. די ילל‏ה איז געווען זעהר גרויס. דער עולם האָט אין טומעל גאָר נישט געטראַכט וועגען דער הילף צו ראַטעווען די געוועלבער ,סחורות און מעבעל, אידער עס האָט ווער נאָך צייט געהאַט זיך צו אָריענטירען זענען אָנגעקומען די דאָרטיגע „שומרים" מיט זייער קאָמענדאַנט בראש און זיך געוואָרפען ראַטעווען די אומגליקליכע פאַמיליעס. די שומרים האָבען זיך איינגעטיילט אין גרופען, ווען איין גרופע האָט געראַטעוועט די שטוב־זאַכען, האָט די צווייטע געהאַלפען לאָקאַליזירען דאָס פייער. די שומרים האָבען אפילו נישט פערגעסען אוועקצושטעלען אַ וואַך ביי די זאַכען, וואָס זענען אַרויסגעטראָגען געוואָרען אין די גאַסען. דעם דאָרטיגען גלח האָט די מוסטער האַפטע אָרדנונג און מסירות נפש פון די „שומרים" (השומר הלאומי") אויף אַזוי פיל געריהרט, אַז ער האָט זיך צוזאַמען מיט זיי געוואָרפען ראַטעווען שטוב זאַכען פון אַ יודען.

דער טומעל איז געוואָרען וואָס אַמאָל גרעסער.

די שרפה האָט אַרומגענומען וואָס מעהר הייזער. פרויען און קינדער אין די וועש זענען אַרומגעלאָפען מיט יללות איבער די גאַסען. יודישע יום טובדיגע שטובען מיט מעבעל זענען פונאַנדערגעוואָרפען געוואָרען איבער די גאַסען. פרויען האָבען גע'חלשט, פלוצלונג האָט אַ פרוי בעמערקט, אַ זאיהרע קינדער זענען נאָך געבליבען אין ברענענדיגען הויז. אין אַ וואָלקען רויך און פלאַמען פערשווינדען דריי שומרים. דאָס פובליקום האָט געשריגען, געוויינט — אַבער אין עטליכע מינוט אַרום זענען די שומרים אַרויסגעקומען פון ברענענדיגען הויז מיט צוויי פערצלעך קינדער, שוין פערחלשטע, צוויי שומרים האָבען נאָר בעקומען לייכטע בראַנד וואונדען.

די האַלטונג פון די יודישע יוגנטלייט האָט אַרויסגערופען די גרעסטע התלהבות, באַגינען איז די שרפה לאָקאַליזירט געוואָרען. יעצט וואַלגערען זיך גאַנצע פאַמיליעס אין די גאַסען אָן אַ דאַך איבער'ן קאָפּ און אָן מיטלען צום לעבען. ס'זענען אָפּגעברענט געוואָרען 6 הייזער. די טעלעפאָן ליניע איז געווען צושטערט צוליב וואָס ס'האָט נישט געקאָנט אַרויסגערופען ווערען פייערלעשער פון די שכנות'דיגע שטעט.

עס האָט זיך געשאַפען אַ הילפס־קאָמיטעט פאַר די נשרפים, דער אַדרעס איז

Prezes Związku kupców
Dawid Szczawinski
Jezów—Łd.

אויפ'ן אָרט זענען אַראָפּגעקומען עטליכע הע־כערע פאָליציי אפיצירען, פאָליציי פיהרט אַ ג'אויספאָרשונג. (ש)

רעומאטיזם און ערהעלטינגען

דאָס יעצטיגע וועטער, וואָס ענדערט זיך אָפט און פלוצלונג איז אַ סכנה פאַר דער געזונדהייט פון יעדען. דערפאַר איז אויך כדאי צו לעזען דעם בריף פון ה' א. גאַרנטשאַרעק, לאָדז מיעדזיאַנאַ 22, אין וועלכען ס'שטעהט צ. אַ.: זייט 4 יאָהר לייד איך אויף רעוומאַטיזם. פאַר יעדער ענדערונג פון וועטער האָב איך געהאַט שמערצען. איך האָב מיך געהיילט אויף פערשידענע אופנים, אָבער ליידער, אָהן ערפאָלג. אונלענגסט האָב איך אין צייטונג וועגען טאָגאַל געלעזען, און הגם איך האָב געהאַט וועניג צוטרוי צו דעם מיטעל, דאָך האָב איך 1 שאַכטעל געקויפט. שוין נאָכדעם ווי יאיך האָב עס פערברויכט האָב איך אַ גרויסע ערלייכטערונג געשפירט אין די געלענקען, ביים דריקען מיט די פינגער. דער ערפאָלג האָט מיך פעראַנלאַסט רעגעלמעסיג טאָגאַל דריי מאָל טעגליך צו 3 טאַבלעטען איינצונעהמען און איך פיהל בכלל נישט מעהר קיין ענדערונג פון וועטער. ה' ג. האָט אַ חוץ דעם מיט טאָגאַל אויסגעהיילט זיין פרוי פון פאָלגען פון אַ שווערער גריפּע און קאָן זיך ממש נישט אָנלויבען איבער די ווירקונג פון טאָגאַל. עהנליכע פרובען האָבען אַ סך ליידענדע געמאַכט, וועלכע האָבען בענוצט מיט בעסטער ווירקונג טאָגאַל געגען רעוומאַטיזם, גיכט, געלענקס־ נערוועך און קאָפּשמערצען און ערקעלטונגען. טאָגאַל לינדערט נישט נאָר שמערצען, איז אויך עוקר מן השורש אויף אַ נאַטירליכען אופן די קראַנקהייט, אונשעדליך פאַר'ן האַרץ, מאָגען און אַנדערע אָרגאַנען ווען אַנדערע מיטלען האָבען פערפיהרט האָט מען מיט טאָגאַל ערריכט גלענצענדע רעזולטאַטען. איבער 6000 דאָקטוירים־אַטעסטאַטען! טויזענדער געפּלאָגטע האָבען זייער געזונדהייט אַ דאַנק טאָגאַל צוריק געוואונען. פרובט אַלזאָ נאָך היינט אַליין אויס, אָבער פערלאַנגט נאָר טאָגאַל. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען..

באהן־קאטאסטראפע ביי קאלושקי

8 פאסאזשירען פערוואונדעט

קאָלושקי, 31 (טעלעפאָניש) ביי דער סטאַציע וויעזשבניק האָט זיך אַ פּאַסאַזשיר־צוג צוזאַמענגעשטויסען מיט אַ משא צוג. 8 פּאַסאַזשירען זענען פערוואונדעט געוואָרען און עטליכע וואַגאָנען זענען צושמעטערט געוואָרען.

קהלות מוזען בלייבען רעליגיעזע אינסטיטוציעס

האט געזאגט דער בי'דונגס־מיניסטער

וואַרשאַ, 31 (יט"א טעלעפאָניש) דער בילדונגס־מיניסטער טשערווינסקי האָט אויפגענומען די דירעקטאָרען פון יט"א ד"ר לאַנדא, ב. סמאָליאַר און מ. מאָזעס און האָט מיט זיי געהאַט אַ לענגערען שמועס.

וועגען די רעליגיעזע קהלות, האָט דער מיניסטער אָנגעוויזען ,אַז די קהלות מוזען בלייבען רעליגיעזע אינסטיטוציעס און דאַרפען זיין אויסגעשלאָסען פון פּאָליטישע אַקציעס. ס'זענען פאַר'ן מיניסטעריום געווען 2 וועגען: אָדער בעגרעניצען דעם טעטיגקייטס־געביט פון די קהלות און אונטערוואַרפען זיי אַ גענויער קאָנטראָל, אָדער ערטיילען זיי מעהר פרייהייט, אַז זיי זאָלען אַליין דיספּאָנירען אין זייערע פראַגען און דערביי זאָל אויסגעשלאָסען ווערען יעדע מעגליכקייט פון פּאָליטיקעריי. די רעגירונג האָט געוועהלט דעם צווייטען וועג. ס'וועלען זיך נאַטירליך אָפּשפּילען אין דער קהלה פּאָליטישע קאַמפען, ווייל דאָרט וועלען דאָך זיין פערטראַטען אַ חוץ דער אגודה אויך ציוניסטען, בונד, און קרובישע אָרגאַניזאַציעס. אָבער דער כאַראַקטער פון דער קהלה וועט בלייבען ווי פון אַ רעליגיעזער אינסטיטוציע.

דייטשלאנד וועט נישט צאלען די ענטשעדיגונג אויב עס וועט נישט דערלאזט ווערען די צאהל־אוניע מיט עסטרייך

פאַריז, 31. (ספ. טעל.) „לאַ לובערטאַ" ברענגט די סענסאַציאָנעלע ידיעה, אַז דייטשלאַנד דראָהט אָפּצושטעלען די צאָהלונגען לויט דעם יאָנג־פּלאַן אין פאַל, אויב דער פעלקערבונד וועט פרובען שטערען עסטרייךצוּ וטרעטען צו דער צאָל־אוניע מיט דייטשלאַנד.

דייטשלאַנד ערקלערט, אַז צוליב'ן נישט צושטאַנד קומען פון דער אוניע מיט עסטרייך וועט זי נישט זיין בכוח צו צאָהלען די ענטשעדיגונגען.

עס ווערען געזוכט
מעהרערע
אינקאסענטען (אינקאַסענטקעס)
מיט גוטע רעקאמענדאַציעס אדער קאוציע, מעלדען זיך אין רעדאַקציע פון „העלענובעק" פּאָמאָרסקא 41a זונטאָג און מאָנטאָג (5-טען און 6-טען אפּריל) פון 12 ביז 2 פארמיטאָג.

דער פעראיין הכנסת כלה וגמילת חסדים
וואלבארסקא 20
מאכט בעקאנט, דאָס מאנטאג, חוה"מ פסח דעם 6-טען קוויעטשען 1931, פינקטליך 6 אָוועגד קומט פאָר אין בערלינער זאל זאכאָדניאַ 26
די יעהרליכע אלגעמיינע גענעראל־פערזאמלונג
מיט פאָלגענדען טאָג־אָרדנונג: 1) ערעפנונג פון די פערזאמלונג; 2) וואהלען פון א פאָרזיצענדען און אסעסאָרען; 3) טעטיגקייטס־בעריכט; 4) קאסע־בעריכט; 5) ווייטערדיגע טעטיגקייט; 6) פרייע פאָרשלאגען; 7) וואהלען פון א פער־וואלטונג און רעוויזיאָנס־קאָמיסיע.
אלע מיטגלידערינס ווערען געבעטען צאָהלרייך צו ערשיינען.
בעמערקונג: עס וועלען ארויסטרעטען גוט בעקאנטע לאָדזער רעדנער.
די פערוואלטונג.

— דאס בעקאנטע —
מענער־הימ־געשעפט
„SPLENDID"
11-טער ליסטאפאד 31
קאנסטאנטינער
עמפפעהלט צום קומענדען פריהלינג־ און זומער־סעזאן דעם רייכסטען אויסוואהל פון
מענער־היטען
פון די נייעסטע פאסאנען
פון אין־ און אויסלענדישע פירמעס
די פרייזען זענען צוליב'ן קריזיס בעדייטענד פערקלענערט.
ספארט־היטלעך
בעמערקונג: מיר בעזיצען א גרויסען אויסוואהל פון עלעגאנטסטע

גאנץ לאדז און די פראווינץ
האט זיך שוין איבערצייגט, אז דעם גרעסטען אויסוואהל
— לכבוד פסח —
פון אלע סאָרטען ווייגען אין און אויסלענדישע אָריגינעלע
כרמל־ווייגען
ווי אויך אָריגינעלע וויי ן פון דער בעוואוסטער פירמע ליבערמאן, ווארשא, פראנציסקאנסקא 19
מעהד, ליקער, שפירט, שליוואוויץ
חי! ווייט־ווייגען ספעציעל פאר צוקער־ליידענדע און פערשידענע אנ־דערע ווייגען אלעס כשר לחג הפסח עמפעהלט
צו קאנקורענץ־פרייזען די בעוואוסטע —: פירמע :—
ליפא שיינבערג
לאדז, נאוואמיעסקא 27, טעל. 149-27
די פירמע עקזיסטירט זייט יאהר 1903
אכטונג! כ'בעט די ג' קונדשאפט ביים איינקויפען ווייגען פון דער פירמע ליבערמאן ווארשא, אכטונג געבען, אז אויף די אינוויינינע קארקען זאל זיין אויסגעגרענט דער זעלבער נומער וואס אויפ'ן עטיקעט
בעמ.: ביי א גרעסערן איינקויף ראבאט. צוליב דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום איז דאס געשעפט אפען ביז 2 ביינאכט. קומט און איבערצייגט אייך!

די קנאים
ביי דער ארבייט

ווער געדענקט נישט די רייד פון יענעם טרויעריגען, אבער הארציגען נביא, וואס האט געוואר־רנט און געסטראשעט, בעפוילען און געבעטען, געוויינט און געלישען צוליב דעם, וואס ער האט געזעהן מיט זיין ליכטיגען אויג, וואס עס וועט קומען, וואס עס מוז קומען? ווער געדענקט נישט די פלאמענדע ווערטער, מיט וועלכע ער האט געשלאסען זיין נבואה: „ווער עס וועט שטעקען זיין האלז אין יאך דער וועט לעבען און איבערלעבען, ווער עס וועט ווידערשפעניגען און נישט וועלען זיך אונ־טערגעבען, דער איז פערלוירען“?

ווער געדענקט נישט די סצענעס ווי זיי ווערען געשילדערט פון יוסף פלאוויוס און אנדערע היס־טאריקער פון יענער צייט די סצענעס, וואס ווערען אויך דערמאהנט אין תלמוד, ווי אזוי אין יענער ענטשיידענער צייט, ווען דער שונא האט מיט אנ'אי בערמאכט בעלאגערט ירושלים און עס איז נאך געוועזען א מעגליכקייט צו ראטעווען, וואס עס לאזט זיך ראטעווען, אין אזא סיטואציע, דעמאלט האבען געקעמפט צוויי ריכטונגען. איינע, וואס איז בע־שטאנען פון מיושב'דיגע, געלאסענע און פאליטיש־געבילדעטע, ערפאהרענע מענשען, האבען געהאל־טען, אז מען מוז זעהן דורכקומען מיט'ן שונא. זיך רעכענען מיט דער רעאלער מאכט און אין אונטער־טעניגקייט אפווארטען די שלעכטע צייט אין דער איבערציינונג, אז רוים וועט נישט אייביג זיין די וועלט־מאכט, אז נישט אייביג וועט איהר פאהן פלאטערען איבער אלע ימים און נישט אייביג וועלען איהרע לעגיאנען שטעהען אין אלע עקען וועלט. די פארטיי האט געהאלטען, אז דאס אייביגע פאלק ישראל טאר זיך נישט לאזען אונטעררייסען פון קינדערישע אמביציעס, אז מען מוז זיך זעהן דער־האלטען פאר יעדען פרייז און, אז דער קאמף גע־גען דעם שטארקען איז אין דער איצטיגער סיטו־אציע, א פערשפילטער.

די צווייטע פארטיי, די קנאים, די צעלאטען, ווי מען רופט זיי געוועהנליך, האבען גע'טענה'ט, אז פאר יודען פאסט נישט זיך אונטערצוגעבען די רוימער, די געצענדינער, אז וועגען שליסען שלום קען גאר קיין רייד נישט זיין. ווער עס רעדט וועגען שלום, אין וועלכע בעדינגונגען עס זאל נישט זיין, דער איז א פעררעטער און האט פערשפילט זיין לעבען. און די קנאים האבען זיך נישט בעגנוגענט מיט ווערטער, זיי זענען איבערגעגאנגען פון ווער־טער צו מעשים, האבען טעראריזירט און געמאר־דעט די געגנער און זיי האבען אויסגעפיהרט, ירו־שלים האט זיך נישט אונטערגעגעבען. וואס עס איז פון איהר געווארען און וואס פון די קנאים איז געווארען, ווייסען מיר אלע, יא, מיר ווייסען און מיר פיהלען עס נאך היינט, נאך צוויי טויזענד יאהר, זעהר גוט....

און וואס עפעס גראד מיר? אזעלכע מעשיות האבען זיך פערלאפען גענוג אויך ביי אנדערע פעל־קער. געווען אמאל א גרויס מלכות אין צפון־אפ־ריקא, קארטאגא האט עס געהייסען. עס איז אפילו א סברא, אז די קארטאגער זענען געווען מיט אונז גאר נאהענטע מחותנים, אז זייער שפראך איז געווען נאהענט צו העברעאיש, אז דער נאמען קרתגא שטאמט פון פורתא חדא, ד. ה. ביי־שטאט. אדער די איינציגע שטאט. ווי די מעשה זאל נישט זיין, אבער זיכער איז, אז דאס איז געווען א פעהיג און העלדיש פאלק, וואס האט קאנקורירט מיט די רוי־מער און זייער פיהרער האניבאל האט זיך אפילו פערמאסטען צו געהן אויף רוים און איהר בעצווינגען.

דער גורל פון קריג לאזט זיך אבער נישט פאראויסזעהן. די קא־טאגער זענען דורכגעפאלען און רוים איז געבליבען דער זיגער. ווי דער מנהג איז געווען אין יענע צייטען האבען די בעזיגטע געמוזט ווערען אונטערטעניג און אנערקענען אי־בער זיך ד יהערשאפט פון די זיגער. אבער עס האט זיך געפונען א פארטיי, וואס האט מיט דער לאגע נישט געוואלט מספים זיין. האט מורד געווען און עס איז געקומען דערצו, אז קא־טאגא איז צושטערט געווארען און היינט ווייזט מען אין ים ביי טריפא־ליס, די חורבות פון אמאליגען קארטאגא וואס זענען פערשלונגען פון וואסער.

אן די רעמיניסצענצען האב איך מיר דער־מאהנט, לייענענדיג, דאס אין תל־אביב האט מען פערשפרייט פלוג־בלעטער געגען ד"ר ווייצמאן, אין וועלכע מען בעשולדיגט איהם, אז ער קומט אין לאנד, אין דער צייט, ווען דער פיהרער פון די היינטיגע צעלאטען, האט נישט קיין מעגליכקייט צו קומען, אז ער האט פערהאנדעלט מיט דער ענג־לישער רעגירונג און ער וויל נאך אפשר פערהאנד־לען מיט די אראבער. דערפאר איז ער א... פער־רעטער!

באטירליך איז היינט די לאגע אנ'אנדערע ווי זי איז געווען מיט צוויי טויזענד יאהר צוריק. דע־מאלט זענען יודען געווען די תושבים און דער שונא איז געקומען פון ווייט. דעמאלט זענען יודען געווען קריגער, בעוואפענט און מלחמה געלערנט. אויך איז נאך דא א שטיקעל חילוק צווישען אמא־ליגען רוים און דעם היינטיגען בריטישען אימפער־יום... אבער דער פערגלייך פאלט כסדר אויס צו אונגונסטען פון אונזערע קנאים... אין פערגלייך מיט די אמאליגע צעלאטען זענען די היינטיגע פשוט חדר־יונגלעך, וואס שפילען זיך מיט הילצערנע שווערדלעך. ליידער אבער קענען זיי שאדען אזוי גוט ווי די אמאליגע און אפשר נאך מעהר. און ווען מיר זעהען די לייט ביי דער ארבייט, בעפאלט א שרעק און מען מוז בעוואונדערן דאס געדולד פון מנהיג, וואס זעהט עס אלץ און פאלט דאך ביי זיך נישט אראפ. ווערט נישט נתפעל און טוט ווייטער זיין שווערע אונדאנקבארע ארבייט.

ש. י. סטופניצקי

דער פאליטישער מאמענט
דער ביז השמשות פון דער ליבעראלער פארטיי אין ענגלאנד

ווי לאנג איז עס, ווען לאיד דזשארדזש האט נישט נאר רעגירט מיט ענגלאנד, נאר ער האט אויך געפרובט צו זיין דיקטאטאר פון גאנץ איראפא. און איצט בעווייזט ער קוים צו האלטען אין דער צוים די שיטער געווארענע פראקציע פון זיין פאר־טיי, די ליבעראלען. באלדווין איז אין ספק וועניגער בענאבט איידער לאיד דזשארדזש, און דאך שטעהט זיין פרעסטיזש אלס לידער פון דער קאנסערוואטי־ווער פארטיי זעהר הויך, נישט קוקענדיג אויף דער קאמפאניע, וועלכע עס פיהרען געגען איהם די צייטונגס־לארדען מיט זייער מעכטיגען אפאראט. לאיד דזשארדזש, וועלכער געהערט צו די פעהיגסטע מענשען אין היינטיגען ענגלאנד, פערלירט אלץ מעהר דעם באדען אונטער די פיס.

דער פארטייאישער עניאניום איז א שטעקען מיט צוויי עקען. די טאקטיק פון לאיד דזשארדזש'ן בנוגע דער ארבייטער־פארטיי איז געווען דיקטירט פון אפען־ציניש פארטייאישע מאטיווען. פאר די ליבעראלען זענען נייע וואהלען נישט געוואונשען. ביי דעם איצטיגען וואהל־סיסטעם קאנען זיי פון די נייע וואהלען ארויס איינגאנצען צוקלאפטע. די ריבער, האט לאיד דזשארדזש גע־טראכט, דארף מען זעהן צו פערלענגערן די עקזיסטענץ פון דער ארבייטער־רעגירונג, זעהן דורכפיהרען נייע וואהלען ביי א געענדערטען סיסטעם און אויף אזא אופן פער בעסערען די שאנסען פון דער ליבעראלער פארטיי.

לאיד דזשארדזש האט אבער פערזעהען די פסיכאלאגישע פראצעסען, וואס קומען פאר אין דער פארטיי זיינער און אין גאנצען לאנד. א דאנק דער אונבעהאלפענקייט, דער עיקר אין דער פראגע פון דער ארבייטסלאזיגקייט האט די ארבייטער־רעגירונג זיך קאמפראמיטירט אין די אויגען פון די ברייטע מאסען, וועלכע האבען געלעגט אויף איהר גרויסע האפנונגען, אונטערשטיצענדיג די ארבייטער־רעגי־רונג, טראגען די ליבעראלען אריבער א טייל פון דער אונצופרידענהייט אויף זיך גופא... אבער דאס איז נאך נישט אלץ. פערפליכטענדיג זיך נישט צו דערלאזען צו דעם אומשטורץ פון דער לייבאר־רעגירונג, זענען די ליבעראלען אין פארלאמענט גע־צוואונגען צו שטימען פאר אזעלכע מיטלען, וואס ענטשפרעכען נישט דעם פראגראם און די פרינ־ציפען פון דער פארטיי. דער דאזיגער אומשטאנד רייסט ארונטער דעם צוטרוי צו די ליבעראלען אויך צווישען יענע קרייזען, וועלכע זענען ביז איצט גע־בליבען זיי געטריי.

און עס איז געשעהען אזוי, אז בעת לאיד דזשארדזש האט אין פארלאמענט אויסגענוצט זיין טאלאנט און געשיקטקייט צו דערהאלטען די רעגי־רונג פון מאקדאנאלד'ן, האט די ליבעראלע פאר־טיי פערלוירען אין לאנד אלץ מעהר און מעהר פא־זיציעס. יעדע נייע צוגאב־וואהלען זענען געווען א קלאפ פאר די ליבעראלען.

גלייכצייטיג האבען זיך אנגעהויבען אין דער פארטיי צו בעווייזען ערנסטע סימנים פון שפאלטונג. צווישען די ליבעראלען אין פארלאמענט האבען זיך געפונען אזעלכע, וועלכע האבען געהאלטען די גאנ־צע טאקטיק פון לאיד דזשארדזש'ן פאר פעהלער־האפטיג. אין דער לעצטער צייט איז אין פארלא־מענט כמעט נישט געווען קיין פאל, אז ביי וועלכער עס איז נישט אפשטימונג זאלען זיך די שטימען פון די ליבעראלען נישט צוטיילען. איין טייל האט צוזאמען מיט לאיד דזשארדזשען געשטימט פאר דער רעגירונג, א טייל האבען זיך אפגעהאלטען פון שטימען און אייניגע מיט סיימאנען בראש האבען געשטימט איינאיינעם מיט דער אפאזיציע. לאיד דזשארדזש האט עטליכע מאל געפרובט רופען די מיטגלידער צו ארדנונג, אבער ער האט קיין פעולה נישט געהאט. עס איז דערגאנגען אזוי ווייט, אז נישט געקוקט אויף די צוזאגען, וועלכע לאיד דזשארדזש האט געגעבען דער ארבייטער־רעגירונג צו שטימען פאר די ענדערונגען אין די געזעצען וועגען די פראפעסיאנעלע פעראיינען, וואס די לייבא־ריסטען האלטען פאר זעהר וויכטיג, האט ער נישט געקאנט האלטען ווארט און דער רעגירונג איז אויס־געקומען די געהעריגע געזעץ־פראיעקטען צוריק־צוציהען. איין טייל פון דעם געזעץ איז אפילו דורכגעפאלען צוליב דער אפאזיציע פון די לי־בעראלען. עס האט זיך אנגעהויבען צו זאגען אזא לאגע, ביי וועלכער דער אפמאך צווישען די לייבאריסטען און די ליבעראלען האט געקאנט פער־וואנדעלט ווערען אין א שטיקעל פאפיר אהן אינ־האלט.

לאיד דזשארדזש האט דאן בעשלאסען אנצו־נעהמען דאס לעצטע מיטעל, דהיינו, שליסען מיט דער ארבייטער־רעגירונג א פארמעלען און פעסטען אפמאך, ער האט זיך פערפליכטעט צו דערהאלטען די רעגירונג ביי דער מאכט אנדערטהאלבען ביז צוויי יאהר און דערפאר האט די לייבאר־פארטיי צו־געזאגט נישט צו קאנקורירען מיט די ליבעראלען ביי די וואהלען אין א רייה קרייזען. די דאזיגע קאמבינאציע האט געדארפט נאך מעהר פערשארפען די בעציהונגען מיט דער גרופע פון סיימאנען, אבער לאיד דזשארדזש האט געהאט בעשלאסען פאר דעם זיך נישט אפצושטעלען און צוזעטשעל אפילו מיט דער דאזיגער גרופע איינצורייסען. אבער אויך די קאמבינאציע האט זיך נישט איינגעגעבען. געגען שליסען א פעסטען אפמאך מיט דער ארבייטער־רעגירונג האבען זיך ארויסגעזאגט אויך יענע גרו־פען פון דער ליבעראלער פארטיי, וועלכע זענען פריהער געווען געטריי דער לייטונג. לאיד דזשארדזש האט געמוזט זיך אפזאגען פון זיין פראיעקט און איבערלאזען די בעציהונגען מיט דער לייבאר־רעגי־רונג אויף די אלטע יסודות. נאר די רעוואלטאטען פון דער לעצטער פראקציע־בעראטונג האבען בעווי־זען, אז אויך ד יפארם פון צוזאמענארבייט מיט דער רעגירונג איז נישט פאפולער צווישען ד ליבע־ראלען. איין דריטעל פון דער פראקציע האט גע־שטימט געגען דעם פארשלאג פון לאיד דזשארדזשען סיימאן האט פערעפענטליכט א בריף, אז זיין גרו־פע האלט זיך נישט געבונדען מיט די בעשלוסען פון דער מעהרהייט און לאזט זיך איבער פולע פרייהייט פון האנדלען.

לאיד דזשארדזש האט אלזא מיט זיין טאק־טיק דערפיהרט זיין פארטיי צו א פאקטישער שפאל־טונג און גלייכצייטיג האט ער ארונטערגעריסען די בעדייטונג פון זיין פארטיי אלס פערבינדעטע פון דער רעגירונג, ווייל וואס פאר א צוטרוי קאן מען האבען צו א גענעראל, וועמענס ארמיי ווערט קלענער פון טאג צו טאג. עס איז קיין וואונדער נישט דעריבער, וואס אין די קרייזען פון די ליבע־ראלען הערט מען אלץ מעהר שטימען וועגען דער בויטווענדיגקייט צו פערבייטען לאיד דזשארדזשען מיט אנ'אנדער פיהרער, בכדי די פארטיי אפצוראטע־ווען פון דעם, אז זי זאל זיך ענטגילטיג צופאלען.

פ. ב.

יא אונטערהאנדלונגען, צי נישט אונטערהאנדלונגען?
א בעזוך אין לאנדאנער קאלאניאל־אמט

צי וועלען יא אדער נישט פארקומען ווייטער־דיגע פערהאנדלונגען צווישען דער ענגלישער רע־גירונג און דער יודישער אגענץ? איבער דער פרא־גע שיינט קיינער נישט קלאר צו זיין. איין דער־קלערונג איז סותר די אנדערע.

דער קאלאניאל־אמט ערקלערט אפיציעל, אז מיט דער פערעפענטליכונג פון מאקדאנאלדס בריף האבען זיך די פערהאנדלונגען פערענדיגט. די ציוניס־טישע עקזעקוטיווע דערקלערט פון איהר זייט, אז פערהאנדלונגען וועלען פארטגעזעצט ווערען, די רעוויזיאניסטען זאגען, אז פערהאנדלונגען וועלען נישט פארקומען, דעריבער אבער שיקען זיי אנ'אול־טימאטום צו דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, זי זאל נישט וואגען צו פערהאנדלען צוויי חדשים פאר'ן ציוניסטישען קאנגרעס.

א מין שפיל אין „בעהעלטעניש“, פון וועלכען עס איז נישט לייכט א טאלק צו דערגעהען. די פראגע איז אבער וויכטיג. מאקדאנאלדס בריף, אהן ווייטערע פערהאנדלונגען איז גארנישט ווערט. די פראגע פון ענטוויקלונגס־פלאן איז נישט ערלעדיגט, ענין־פארלאמענט איז איבערהויפט נישט בעהאנ־דעלט געווארען, און דאס ווייס־בוך איז אויף דעם פונקט אין קראפט.

דורך א יאהרען־לאנגען קאנטאקט מיט'ן קא־לאניאל־אמט האב איך מיר דארט געשאפען גוטע און רעכט־פריינדליכע בעציהונגען. איך בעשליס דעריבער זיך צו ווענדען צום קאלאניאל־אמט און אויפקלערען דעם פלאנטער פון געגענזייטיגע דער־קלערונגען, זיך דורכשמועסען מיט מיינע בעקאנטע און הערען, ווי די לאגע שטעהט. מען רעדט דאך דארט מיט מיר גאנץ אפען, אפט גיסט מען דאך פאר מיר אויס דאס הארץ איבער די ארץ־ישראל'־דיגע פראגען. קאלאניען מיט צעהנדליגער מיליא־נען מענשען גיבען דאך נישט אזוי פיל זארג דעם קאלאניאל־אמט, ווי דאס קליינע ארץ־ישראל מיט א בעפעלקערונג אונטער א מיליאן, דעריבער טאקע האבען זיי פיינד אלץ, וואס איז פערבונדען מיט'ן נאמען פון ארץ־ישראל און הויפטזעכליך די יודען.

ווען זיי זעהען מיר אין קאלאניאל־אפיס, ווייס מען, אז עס איז שוין עפעס נישט גלאט, ווארפט מען מיר צו א זויערליכען „גוטמארגינג“...

דער בעאמטער פון א״י־דעפארטאמענט מיט זיין רויטען אפגעבריענטען פנים, בלויע, דורכדרינג־ליכע אויגען און קליינע פעדרייטע פייפקע, פער־שטעקט אין ווינקעל פון זיינע דינע ליפען, גיט מיר זיין ברייטען שלום־עליכם. ער קוקט ארויס פון פענסטער אויף דער טונקעלער און קאלטער גאס און בעקלאגט זיך שטארק איבערן לאנדאנער וועטער. עס איז פרייטאג ביי טאג, ער איז שוין אנגעטון אין זיין ברייטען און בעקוועמען וואלענעם ספארט־אנצוג, אין ווינקעל שטעהט שוין דער זאק מיט די גאלף־שטעקענס, אין דרויסען רעגענט אבער, עס קען אפרעגענען אזוי א גאנצען וויק־ענד און פער־

(קארעספאנדענץ פון לאנדאן צום „נייעם פאלקסבלאט“)

דארבען דעם גאלף, און דא קום איך גאר מיט מיינע ארץ־ישראל'דיגע מעשיות, וואס איז א צו־שטערטער וויק־ענד און פערגלייך מיט גאנץ א״י ישראל? צי וואס דארף מען רעדען, צי וואס דארף מען שרייבען, צי וואס דארף מען זארגען וועגען ארץ־ישראל — א פאר שעה מיט'ן גאלף־שטעקען איבער די פרייע פעלדער איז א סך געזונטער, זאלען בעסער יודען שפילען מעהר גאלף. צי וואס די גאנצע פאליטיק?

— נו, דרעהט ער זיך אפ פון פענסטער, — איך זעה דאך, אז איך דריקט עפעס אונטער'ן האר־צען, לאמיר אקאשט הערען, וואס זענען די טענות פון אייער פאלק ישראל. — ער הערט זיך צו און ווערט אלץ מעהר אונגעדולדיג. די פייפקע ארבייט איצט. פון איין ווינקעל פון מויל געהט זי איבער אין צווייטען, דער רויך קומט ארויס אלץ געדיכ־טער, אלץ אפטער און אלץ וועניגער סיסטעמאטיש.

— די פערהאנדלונגען זענען שוין לאנג אנ־געשלאסען און עס איז נישטא וועגען וואס מעהר צו רעדען, — זאגט ער מיר מיט אפענעם אומגע־דולד. — דער קאבינעט פון די מיניסטארען האט אויך אנדערע פראגען, מיט וועלכע זיך צו פערנעה־מען, אויסער א״י־ישראל. מאקדאנאלדס בריף דער מאהנט א ווארט נישט וועגען ווייטערדיגע פערהאנד־לונגען. ד״ר ווייצמאנס ענטפער רעדט אויך נישט וועגען נייע קאמיסיעס. דער ענין איז פערענדיגט. דער קאלאניאל־אמט מוז ווייטער פארטזעצען די ארבייט, גענוג קאנפערענצען געהאט, שוין גענוג גערעדט און גענוג גע'טענה'ט, שוין גענוג פערהאנ־דעלט מיט יודען — אין ארץ־ישראל זענען פארהאן אראבער, אין מצרים זענען נאך דא מעהר אראבער אין אינדיען זענען אויך דא פערציג מיליאן מו־זולמענער. די בריטישע אימפעריע איז גרויס, ענג־לאנד איז דאס גרעסטע מוזולמענישע רייך.

וואס מעהר ער רעדט, אלץ אומגעדולדיגער ווערט ער. — יודען קומען צו אונז שטענדיג מיט טענות, מסתמא וועלען קומען צו אונז נייע דעלע־גאציעס, מסתמא וועלען זיי שטעלען נייע פאדערונ־גען. דאס זענען דאך אבער נישט קיין פערהאנד־לונגען. די פערהאנדלונגען האבען זיך שוין לאנג פערענדיגט.

— אלזא, דאס איז אנ'אפיציעלע ערקלערונג?
— פרעג איך איהם — איך קען דאס פערעפענטלי־כען?

— געוויס זאלט איהר דאס פערעפענטליכען.

— אין נאמען פון קאלאניאל אפיס?

— יא, אבער ווארט ביז איך וועל זיך מיישב זיין מיט די מיניסטאר'ן.

א האלבע שעה שפעטער טעלעפאנירט ער מיר אן און זאגט, אז איך קען דאס פערעפענטליכען אין נאמען פון קאלאניאל־אמט. — זאלען די ציו־ניסטען וויסען, אז זיי קענען נישט מאכען סתם דערקלערונגען איבער נייע פערהאנדלונגען — זאגט ער מיר גאנץ ענטשלאסען.

אין די ציוניסטישע ביוראען אין גרייט־ראסעל־סטריט איז חושך, ערב שבת. א סך מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע זענען נאך אין לאנדאן נישטא. די אנגעשטעלטע איילען זיך געהען א היים. ערב יום־טוב, ערב שבת, צו וואס די נייע פראגען, צי וואס די נייע זארגען, צי ווייסט איהר נישט, אז א שאלה איז טריף? צי וואס האט איהר געדארפט געהען אין קאלאניאל־אפיס? צי ווייסט איהר נישט, אז דער קאלאניאל־אפיס וויל נאר אנטון נייע צרות. זיי זענען צופרידען מיט יעדער געלעגענהייט, וועל־כע מאכט זיך זיי אויפצורעגען און אויפצורייצען די יודען?

אוודאי וועלען פארקומען ווייטערדיגע פער־האנדלונגען. די פראגען וועגען פארלאמענט און ענטוויקלונגס־פלאן מוזען דאך בעהאנדעלט ווע־רען. מען ווייס נאך נישט אבער קלאר, ווען און אין וועלכער פארם זיי וועלען פארקומען, איז דער־ריבער בעסער דערווייל וועניגער איבער דעם צו רעדען.

עס איז קלאר, אז דאס קאלאניאל־אפיס האט געהאנדעלט צו להכעיס. אמת טאקע, אז מיט די מיניסטארען וועלען ווייטער די פערהאנדלונגען נישט פארקומען. די ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע איז בע־שטאנען פון מיניסטער הענדערסאן, אדמיראליטעט־מיניסטער אלעקסאנדער און פאספילד, איז טאקע אויפגעלעזט געווארען, עס איז דאך אבער אויך שוין בעקענט, אז א נייע קאמיסיע איז בעשטימט געווארען, מען ווייסט דאך שוין אפילו דעם צוזאמענשטעל פון דער נייער קאמיסיע. זי וועט בעשטעהן פון דעם לארד אדוואקאט אייטשנסאן, מאקדאנאלדס זוהן מאלקאלם, און די דריי סעקרעטארען פון קאלאניאל־אמט, אויסערן־מיניסטעריום און פינאנץ־מיניסטעריום.

נישט קוקענדיג אויף דעם האט דער קאלא־ניאל־אמט ערקלערט, אז די פערהאנדלונגען זענען פערענדיגט, נישט ערקלערענדיג די נייע או...ען און די בעשטימונג פון א נייער קאמיסיע. די ערקלערונג פון קאלאניאל־אמט איז דעריבער אויף אזוי ווייט אינטערעסאנט, ווי זי איז טימפטאמאטיש פאר'ן גאנצן צוגאנג, פאר דער גאנצער בעציהונג זייער צו דער ארץ־ישראל־אנגעלעגענהייט.

זאלען זיך יודען פלפל'ען, זאלען זיי זיך אויפ־רעגען און זארגען, וואס וועט ווייטער געשעהן.

אויך א דאגה, דעם גאלף פון וויק־ענד וועט דאס נישט שאדען, זאל נאר דאס וועטער זיין גוט...

א. נ. פעט

די מעשיות און די לידער פון דער הגדה

„טאַטע, איך וועל בײַ דיר פרעגן פיר קשיות“..
אין טויזענדער יודישע הייזער איבער דער גאַנצער וועלט, קלינגען פון יאָהר צו יאָהר די דינע צאַרטע שטימעלעך פון די קינדער, וועלכע ווענדען זיך צו זייערע טאַטעס מיט דער אַלטער פראַגע, און אויף די קורצע פיר קשיות, וועלכע די קינדער שטעלען פסח צום סדר, בעקומען זיי נישט איין קורצען קלאָרען ענטפער, נאָר אויך אַ גאַנצען ים מיט פערשידענע תפילות, מעשיות, משלים און לידער. מעהרסטענס קענען די יונגע פראַגע־שטע־לערס נישט אויסהאַלטען און שלאָפען איין נעבען אין רעכטען מיטען פון דער הגדה, און דערוואַרטען זיך נישט אויף אַ פולען ענטפער.

וואָכען לאַנג פלעגען מיר זיך אין די קינדער־יאָהרען גרייטען צו די פיר קשיות, מיט ציטער, מיט האַרץ־קלאַפּעניש, אָבער אויף אַ קלאָרען ענט־פער האָבען מיר זיך נישט דערוואַרט איינגאַנצען. מיר האָבען אָבער געדולדיג געוואַרט אין פערלויף פון יאָהרען, ביז וואַנען מיר זענען אויסגעוואַקסען און פערשטאַנען אַביסעל דאָס לעבען. און דעמאָלט, ווען מיר זענען אויסגעוואַקסען, האָבען מיר גע־קריגען גאָר אַנדערע ענטפערס אויף אונזערע קינ־דערישע פראַגען. די הגדה גופא איז פאַר אונז געוואָרען נישט דאָס, וואָס זי איז געווען פאַר אונז אַמאָל. מיר האָבען אין איהר דערזעהען פריד־הער פון אַלץ אַ ליטעראַריש ווערק, אַזוי צו זאָגען, און אַ ווערק נישט נאָר פון איין פערזאָן, נישט נאָר פון איין בעשטימטער צייט, נאָר פון פיל פערזאָנען און פון פערשידענע צייטען.

אין דעם זין האָט די הגדה בעקומען אין אונ־זערע אויגען גאָר אַנ׳אַנדער אויסזעהן. זי רופט אַרויס בײַ אונז אַנדערע שטימונגען, אַנדערע גע־דאַנקען. יעדעס ליד פון דער הגדה, יעדע תפילה, יעדער משל ווערט גאָר אַנדערש אָפּגעשאַצט פון אונז איצטער, ווען מיר ווייסען שוין, אַז דאָס אַלץ, איז געשאַפען געוואָרען פון פערשידענע מחב־רים, פון אַמאָליגע פעהיגע און אומפעהיגע שרייבער און פּאָעטען.

די הגדה איז נישט גאָר אַ געשיכטע וועגען דעם, ווי אַזוי די יודען זענען אַרויסגעגאַנגען אַמאָל פון מצרים, זי איז פול מיט פערשידענעם שטאָף פון פערשידענעם איבהאַלט; איהר קענט דאָרט געפינען אייגענאַרטיגע יודישע פילאָזאָפיע, נאַאיווע פאָלקס־מעשיות, פאָלקס־טימליכע לידער, תפילות, הומאָר און סאַטירע, משלים מיט אַ געוויסער מאָ־ראַל פון וואָס נאָר אייער האַרץ גלוסט.

דעריבער איז אינטערעסאַנט צו בעטראַכטען, וואָס פאַר אַ ווערט עס האָבען די אַלע מאַטעריאַלען, מיט וועלכע מען פיהלט אָן די צוויי פייערליכע אָווענדען פון איינעם פון די וויכטיגסטע יודישע יום־טובים. אויף וויפיל די הגדה דריקט אויס גע־וויסע געדאַנקען, שפּיגעלט זי אָפּ די אַלטע יודישע פילאָזאָפיע פון אָפּטימיזם, פון טיפען גלויבען אין דער צוקונפט פון יודישען פאָלק, די אָפּטימיסטישע פילאָזאָפיע געהט דורך איבער דער גאַנצער הגדה, דורך די לידער, דורך די תפילות, דורך די משלים און מעשיות.

דער דאָזיגער גלויבען פיהלט זיך אין דעם פּאָפּולערען ליד אין פּראָזע, אין וועלכען יעדער זאַך פערענדיגט זיך מיט דעם גוטמוטיגען „דיינו“. צי קען זיין אַ גרעסערע לעבענסלוסטיגקייט און אַ טיפערער אָפּטימיזם ווי אין דעם אייביגער בע־גנוגענען זיך, אין דעם זעלבסטצופרידענעם „דיינו“? און אין דעם וועניג גלויבען, האָפנונג און זיכער־קייט אין דעם שטאָלצען געדאַנק פון דער הגדה, אַז אין אַלע צייטען פלעגען אויפשטעהן אויף אונז אונזערע שונאים, און פלעגען וועלען אונז פער־ניכטען, אָבער גאָט ראַטעוועט אונז פון זייערע הענד? (שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם).

אַפילו אין דעם שלוס פון דער הגדה, אין דער איינפאַכער פאָלקסטימליכער מעשה׳לע „חד־גדיא“ פיהלט זיך אויך די זעלבע אָפּטימיסטישע פילאָזאָפיע, די פילאָזאָפיע פון גלויבען, דער זיג פון אייביגקייט איבער טויט; און גאָט איז געקומען און געשאָכטען דעם מלאך־המות... (ואתא הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך המות).

אין דער זעלבער מעשה׳לע פיהלט זיך אויך די גרויזאַמע און מעכטיגע האַנד פון גערעכטיגקייט, וועלכע בעשטראָפט די זינדיגע און וועלכע לאָזט נישט קיין שום פערברעכען אָהן אַ שטראָף. גערעכ־טיגקייט, דאָס איז דער הויפט־קוואַל אין דער הויפט־איבהאַלט פון דעם יודישען גייסט, און נישט אומזיסט פערענדיגט זיך די הגדה מיט דער נאַ־איווער פאָלקסטימליכער מעשה׳לע וועגען אַ ציגעלע, וועלכע דער טאַטע האָט געקויפט...

זאָל זיין, אַז די מעשהלע איז נישט קיין אָריגי־נעלע; זאָל זיין אַז זי איז טאַקע אנטליען פון דער דייטשער פאָלקס־לידעל „דער הער דער שיקט דען יאָקל אויס“, אָדער פון דער אַלטער פראַנצוי־זישער לידעל „לא פטיט פורמי קי אַללע אַ זשער־האַלים“. אָבער וויכטיג איז נישט דאָס, וואָס זי איז נישט אָריגינעל, וואָס זי איז נאָכגעמאַכט; וויכטיג איז דאָס, וואָס די הגדה און דער גאַנצער פייערליכער פּסחדיגער סדר פערענדיגט זיך דווקא מיט דער לידעל, וואָס האָט אַזאַ פילאָסאָפיע און אַזאַ מין שטאַרקען גלויבען אין גערעכטיגקייט...

איז דאָס נישט טיף יודישלעך? איז דאָס נישט פאָלקסטימליך? און דווקא די שלוס־מעשהלע חד־גדיא, ווי אויך די איינלייטונג אין דער הגדה, די פריימע, גאַסטפריינדליכע און אָפּטימיסטישע „הא לחמא עניא“ זענען אָנגעשריבען נישט אין העברע־איש, נאָר אין אַראַמעאיש.

פון וואַנען האָבען זיי זיך גענומען?

פון ל. פאַגעלמאַן

אין אַנדערע שפּראַכען, בײַ אַנדערע פעלקער, זענען אויך פערהאַן ענליכע מעשהלעך מיט אַנ־ענליכער מאָראַל. איך האָב שוין אויבען בעמערקט, אַז די דייטשען און פראַנצויזען האָבען אויך אַזאַ חד גדיא. אויך אין ענגליש איז פערהאַן אַ מעשהלע „די האוז דהעט דזשעק בילט“ (דאָס הויז, וואָס דזשעק האָט געבויט) מיט אַנ׳ענליכען אינהאַלט. אָבער דאָרט איז דאָס געווען און פערבליבען א קינדער־מעשהלע, אַ טייל פון דער קינדער־ליטע־ראַטור. בײַ אונז איז די מעשהלע דערהויבען גע־וואָרען צו דער שטופע פון אַ פאָלקס־פילאָזאָפיע. מיט איהר פערענדיגט זיך דער סדר. איהר זינגט מען פון יאָהר צו יאָהר אין די ערשטע נעכט פון דעם גרעסטען יודישען יום־טוב. איז דאָס בלויז אַ צופאַל?

ביין, מיר דוכט, אַז אומגערעכט זענען יענע אויספאָרשער פון דער הגדה, וועלכע האַלטען די חד־גדיא פאַר אַ נאַרישע לידעל, וועלכע איז צו־פעליג אַרייַנגעפאַלען אין דער הגדה. די יודען האָ־בען זיך שטענדיג גענוג ערנסט בעצויגען צו דער הגדה, און דערהויבט די שרייבער, וועלכע האָבען בייגעטראַגען צו דער הגדה, האָבען זיך גענוג ערנסט בעצויגען צו דער אַרבייט, מען זאָל זיך ערלויבען פערענדיגען זי מיט אַ פוסטער קינדער־מעשהלע. און ווילט איהר נאָך אַ בעווייז, אַז דער געדאַנק פון חד־גדיא האָט געהערשט איבער די יודישע מוחות אין די אַלטע צייטען, נעמט צום בייספּיל, דעם אַלטען משל, וועלכען מיר געפינען אין תלמוד:

„אַ באַרג איז שטאַרק, אייזען פערניכט איהם; אייזען איז שטאַרק, פייער צושמעלצט איהם; פייער איז שטאַרק, וואַסער לעשט איהם; וואַסער איז שטאַרק, וואָלקענס ציהען איהם אַריין; וואָלקענס זענען שטאַרק, דער ווינט צעטרייבט זיי; דער ווינט איז שטאַרק, דער קערפּער טראָגט איהם אַריבער; דער קערפּער איז שטאַרק, שרעק צוברעכט איהם; שרעק איז שטאַרק, ווייַן צוברעכט איהם; ווייַן איז שטאַרק, שלאָף בעזיגט איהם; טויט איז שטאַרקער פון אַלץ, אָבער צדקה ראַטעוועט פון טויט“...

אַזוי קייטעלט זיך אין תלמוד כמעט דער זעל־בער געדאַנק, וועלכער איז דורכגעפיהרט אין דער נאַאיווער מעשהלע פון דער הגדה.

און די אידעע פון גערעכטיגקייט פערנעמט טאַקע א וויכטיגען פּלאַץ אין די יודישע רעליגיעזע ווערק. זי גייט אויך דורך דורך דער גאַנצער הגדה און דורך דער גאַנצער געשיכטע פון יציאת מצרים אַרייַנרעכענדיג אויך די צעהן מכות... און די שילדערונג פון דער זעלבער אידעע אין אַ פאָלקסטימליכער פאָרם, אין אַ פאָרם פון אַ מעשהלע, האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט אויך אין חד־גדיא...

נישט אומזיסט האָט די הגדה אַרויסגערופען אַזוי פיל בייזע אָנפאַלען און בילבולים פון אַנטיסע־מיטען: זיי האָבען אין איהר דערפיהלט דעם יודישען גייסט. נאָך דעם, ווי זי איז איבערגעזעצט געוואָרען אין פרעמדע שפּראַכען, האָט זי אַרויס־געריפען אַ מבול פון אַנטיסעמיטישע אויסטייטשונ־גען, בייזוויליגע אַרטיקלען און סתם אָנפאַלען. אַפילו די בילדער, וועלכע זענען געווען אָפּגעדרוקט אין פערשידענע הגדות, זענען אויסגעטייטשט געוואָרען אויף אַ בייזוויליגען שטייגער. צום בייספּיל, דאָס בילד, ווי אַזוי דער פערקרעציקטער פרעה באָדט זיך אין בלוט פון יודישע קינדער, איז אויסגעטייטשט געוואָרען פון אייניגע אַנטיסעמיטען אַלס אַ בעווייז, אַז יודען בענוצען קריסטליך בלוט צו פסח און אַז דאָס איז כלומרשט אַ בילד פון דעם שרעקליכען יודישען מנהג... אָבער דאָס זענען אַלץ נאַרישע און ביליגע אָנפאַלען. מיר דערמאָנט זיך אָבער אַנ׳־אַנדער אַרט אָפּשאַצונג פון דער הגדה, פון גאָר אַנ׳־אַנדער סאָרט אַנטיסעמיט.

מיט יאָהרען צוריק איז מיר אויסגעקומען צו לייענען אין איינעם פון די אַלטע רעאַקציאָנערע רוסישע זשורנאַלען אַנ׳אַרטיקעל וועגען דער הגדה פון דעם בעוואוסטען רוסישען אַנטיסעמיטישען שריי־בער און דענקער, וו. ראָזאַנאָוו, און איך קען זיך נאָך ביז היינטיגען טאָג נישט בעפרייען פון דעם טיפען איינדרוק, וואָס יענער אַרטיקעל האָט גע־מאַכט אויף מיר.

ער צעגלידערט מיט אַ זעלטענער קריטישער פעהיגקייט די גאַנצע הגדה, לייגט אַריין אין איהר אומעטום זיינע אַנטיסעמיטישע אויסטייטשונגען און געדאַנקען, און קומט צו גיין צו זיין הויפּטגעדאַנק וועגען חד־גדיא. דער אַרטיקעל רופט זיך „אַ מערק־ווירדיג יודיש ליד“. און חד־גדיא איז דאָס יענע מערקווירדיגע ליד, וועגען וועלכער ער שרייבט און שרייבט אָן אַ סוף... מיט אַ מאָדנעם ברען אין זיין גאַנצען אַרטיקעל.

ער געפינט אין איהר דעם יודישען שעדליכען גייסט, בלוטדאָרשטיגקייט, ליבע צו זיך אַליין, גרייס־קייט צו ברענגען דעם צווייטען פאַר אַ קרבן, האָס פון די יודען צו די אַרומיגע פעלקער און וואָס באַר אין קאָרט שטייט. „דאָס ציגעלע, דאָס ציגעלע, וואָס דער טאַטע האָט געקויפט!“... שרייט ער אויס מיט בעגייסטערונג. נקמה פאַר דער ציגעלע, אייביגע נקמה פאַר דעם בעליידיגטען פאָלק ישראל — דאָס איז, לויט זיין מיינונג, דער הויפּט־געדאַנק פון דער גאַנצער יודישער געשיכטע און דאָס הויפּט־געפיהל פון דעם יודישען פאָלק.

ראָזאַנאָוו זעצט אויך איבער אין רוסיש דעם פערביטערטען, כעסדיגען יודישען „שפוך חמתך“, און בעווייזט, ווי טיף די האָס איז פון די יודען צו די גוים. מיר געדענקען זיך נאָך ביז איצט דער בלוטיגער, שרעקליכער אויספיהר, וועלכען ער מאַכט דערבײַ: איהר, יודען, בעט אייך גאָט וויפיל איהר ווילט אַליין, ער זאָל די גוים אָנטון צרות, אָבער מיר, די גוים, לאַכען זיך אויס פון אייערע קללות, מיר וועלען זיך אָפּרעכענען און רעכענען זיך טאַקע אָפּ מיט אייך דורך ריכטיגע, ווירקזאַמע מיטלען; אַנדערש גערעדט, דורך בלוט... !

אַזוי האָט איינער פון די טיפסטע און פעהיגסטע אַנטיסעמיטען פערשטאַנען די הגדה און חד־גדיא. אין חד־גדיא האָבען אַרייַנגעלייגט פערשידענע אַלע־גאַרישע געדאַנקען פיל אַנדערע יודישע אויספאָר־שער. זיי האָבען געזעהען אין דער מעשהלע די גע־שיכטע פון די יודישע אונטערדריקונגען: דאָס ציגע־לע איז דאָס יודישע פאָלק, די קאַץ — איז אַשור, וועלכע האָט בעזיגט די יודען, דער הינט — בבל, דאָס שטעקען — פרס (פערסיע), דער פייער — איז מאַקעדאָניע, וואַסער איז רום, דער מלאך המות — איז דער טערק, און אַזוי איז אין דער נאַאיווער מעשהלע פערקערפּערט געוואָרען כמעט די גאַנצע יודישע געשיכטע ביז דער צייט, ווען די הגדה איז געשאַפען געוואָרען.

אָבער ווען איז די הגדה צונויפגעשטעלט געוואָרען?

קיין ריכטיגע ידיעות וועגען דער צייט, ווען די הגדה איז געשאַפען געוואָרען, איז נישטאָ. עס איז פערבליבען אַ היבש ביסעל מאַנוסקריפּטען פון די אַמאָליגע הגדות, אָבער פריהער פון דרייצעהנטען יאָהרהונדערט גייען זיי נישט. פאַר דער גאַנצער צייט, פון די ערשטע הגדות ביז איצט, איז אַרויס־געגאַנגען הונדערטער אויסגאַבען פון דער הגדה. מיט עטליכע און דרייסיג יאָהר צוריק האָט אַנ־אויספאָרשער אָנגעציילט גאַנצע 895 פערשידענע אויסגאַבען. פיל לידער און מעשיות זענען פאַר דער צייט צוגעקומען, און אויף אַזאַ אופן איז אַנ־שטאַט דער פריהערדיגער טרוקענער זאַמלונג פון דינים און מנהגים ביסלעכווייז אויסגעוואַקסען די איצטיגע הגדה.

די פּאָפּולערסטע הגדה־לידער, ווי צום בייספּיל, „כי לו נאה“, אָדער „אחד מי יודע“, זינגט מען אין יודישע הייזער מיט געוויסע מעלאָדיעס, אָבער קיין בעזונדער פּאָעטישע קראַפט און אַפילו קיין רייכע שטאָף פאַר מוזיקאַלישער אויסטייטשונג איז אין זיי נישטאָ. יעדענפאַלס אויף מיר מאַכען זיי אַזאַ איינדרוק.

אינטערעסאַנט איז די געשיכטע פון דער הגדה מיט די פיר זין (ארבעה בנים), וועלכע איז גע־נומען פון תלמוד.

פאַר אונזערע אויגען שטייט אויף די געשטאַלט פון דעם רשע, דעם אייביגע ציניקער, וועלכער שטייט שטענדיג פון דערווייטען, לייגט נישט צו צו דער אַרבייט קיין פינגער, און לאַכט אויס, מאַכט חוזק פון דעם שווערען קאַמף, וועלכען אידעאַליסטען פיהרען אָן פאַר זייער אידעע. זיי פרעגען מיט אַ חוזק־טאָן: „מה העבודה הזאת לכם: לכם ולא לו“... „צו וואָס דאַרפט איהר די גאַנצע אַרבייט?“ ער דאַרף זי אויף כפרות... אין די אַלטע בילדער פון דער הגדה איז ער אויסגעמאָלט אַלס אַ סאָל־דאַט, וועלכען די יודען פון דעם מיטעלעלטער האָבען געהאַסט אַלס פאַראַזיט, אַ דאַרמאָיעדניק, וואָס פלעגט נאָר ברענגען אומגליק מיט זיין קומען.

אַנדערע טיפען זענען דער „תם“ און דער אומוויסענדהער. בײַ זיי בעמערקט זיך אַ טעמפּע גלייכגילטיגקייט, אַ קאַלטקייט צו די וויכטיגסטע פראַגען פון לעבען. און בלויז דער חכם אַליין אינטערעסירט זיך שטאַרק מיט דעם לעבען און וויל אויספאָרשען די געזעצען און די פּאַסירונגען פון לעבען.

אין די פיר זין זענען סימבאָליש פאַרגע־שטעלט 4 אַלגעמיינע טיפען פון דער געזעלשאַפט.

אַגב רעדענדיג וועגען די פיר זין בעמערקען מיר, אַז אין דער הגדה שפּילט די צאָהל 4 אַ גרויסע ראָלע: אומעטום 4: 4 זין, 4 קשיות, 4 כוסות.

מיר וואָלטען אָבער בעגאַנגען א גרויסע עוולה געגען אליהו הנביא, ווען מיר דערמאָהנען איהם נישט רעדענדיג וועגען דער הגדה. ער איז דאָך אַזאַ אָנגענומענער גאַסט בײַם סדר, אַז מען שטעלט פאַר איהם אַפילו אַ בעזונדער כוס און מען עפענט פאַר איהם ברייט די טירען; פאַרוואָס־זשע זאָל איך אויסלאָזען איהם אין מיין שמועס וועגען דער הגדה?

די געשיכטע מיט אליהו׳ס כוס איז געבויט אויף אַנ׳אַלטער לעגענדע, לויט וועלכער דער יום־טוב פסח איז בעשטימט אויך פאַר דער קומענדער בעפרייאונג פון דעם יודישען פאָלק, פאַר משיחס צייטען. אליהו הנביא, ווי עס איז בעקאַנט, איז דער שליח, וועלכער דאַרף קומען, איידער משיח וועט קומען. ער וועט עס ברענגען די גליקליכע בשורה וועגען משיחס אָנקומען. דאָס גיט צו אַ בעזונדער חן אַליהו הנביאס געשטאַלט, און ס׳איז נישט קיין וואונדער. וואָס ער איז אַזוי שטאַרק פּאָפּולער בײַ די יודען פון קליין ביז גרויס. מען עפענט פאַר איהם ברייט די טיר, כאָטש אין אַמאָליגע צייטען האָט מען אַזאַ זאַך נישט געדאַרפט טון, ווייל די טיר אין דער צייט פון סדר פלעגט אַמאָל זיין, ווי איי־ניקע דענקען, איינגאַנצען אָפען, אַלס אַ בעווייז, דערצו ברענגט מען די ברייטע, גאַסטפריינדליכע איינלאַדונג צו דעם סדר, וועלכע איז אויסגע־דריקט אין אָנפאַנג פון דער הגדה: „כל דכפין ייתי ויכול“... (ווער עס וויל, זאָל קומען און עסען). די אַמאָליגע גאַסטפריינדליכקייט איז איצט, ליידער, טויט...

אַזוי איז געשאַפען געוואָרען אונזער הגדה. אין פערלויף פון הונדערטער יאָהרען, ביסלעכווייז, האָט זיך געשאַפען איהר איבהאַלט. אַלטע לעגענדעס, אויסגעוועבט אין דער פאַנטאַזיע פון די אַמאָליגע דורות. פאָלקסטימליכע מעשיות, לידער פון פער־שידענע צייטען, תפילות, ברכות, אַלטע נגונים — דאָס אַלץ צוזאַמען האָט אָנגעפיהלט די הגדה מיט אַ בעזונדערען טעם.

וואס הייסט „אבא“

א מדרש פליאה אויף חד־גדיא

דער דובנער מגיד איז אַמאָל געקומען אין א שטעטעל קלויבען אויף „מעות חטים“. אין שטעטעל האָט געוואוינט אַ גרויסער גביר אָבער זעהר אַ גרויסער קמצן דער גביר האָט געהייסען „אבא“.

אַרומגעהענדיג מיט׳ן שמש צונויפנעמען בײַ דעם עולם נדבות, איז ער אַריינגעגאַנגען צום קמצן. דער גביר האָט אַרויסגענומען צוויי גילדען (30 קאָפּיקעס) און געגעבען דעם מגיד.

דעם מגיד האָט עס פערדראָסען האָט ער געזאָגט צום גביר; איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה וואָס מיט מיר אַליין האָט געטראָפען:

עס איז געווען ערב פסח ווי איצט. איך בין געווען אונטערוועגענס, די טייכען האָבען זיך פער־נאַנדערגעגאָסען בין איך קוים אַ לעבעדיגער אַריינ־געפאַלען אין אַ קרעטשמע שוין שפּעט אין אָוענט צום ערשטען סדר.

אַריין אין קרעטשמע, טו איך אַ קוק, בײַם סדר שטעהען ווי גזלנים דער אַרענדאַר מיט אַ האַק אין דער האַנט און זיין זון מיט אַ גראָב־אייזען אין דער האַנט. ביידע גרייט איינער דעם אַנדערען צו הרגענען.

ווי דער אַרענדאַר האָט מיך דערזעהען, האָט ער זיך דערפרעהט. איצט — זאָגט ער — וועלען מיר וויסען ווער עס איז גערעכט און ער האָט מיר דערצעהלט אַזאַ געשיכטע:

— ווי איהר זעהט רבי איז דאָס מיין זון. פּרנסה האָב איך ברוך השם, האָב איך געוואָלט מאַכען פון מיין זון אַ שטיקעל לייט. צעהן יאָהר צייט האָב איך פאַר איהם די בעסטע מלמדים גע־האַלטען און איצט ווען מיר האָבען געזאָגט די הגדה און מיר זענען געקומען צו „דזבין אבא בתרי זוזא“, פרעג איך מיין זון וואָס איז דער טייטש דערפון? זאָגט ער מיר: דזבין — ער האָט געקויפט, אבא — אַ הונט בתרי זוזא — פאַר צוויי גילדען. איך זאָג „אבא“ איז אַ טאַ־טע, און ער זאָגט „אבא“ איז אַ הונט. מיר האָבען זיך אַזוי אַרומגעקריגט ביז מיר האָבען זיך צו־שלאָגען. איצט ווילען מיר זיך פערלאָזען אויף אייך.

איך האָב אויסגעהערט, — זאָגט דער דובנער מגיד צום גביר דעם קמצן, — און נישט געוואוסט וואָס איך זאָל דאָ טון? זאָל איך זאָגען אַז „אבא“ איז אַ טאַטע וועל איך קריגען פון זון מיט׳ן גראָבען אייזען איבער׳ן קאָפּ, זאָל איך זאָגען אַז אבא איז אַ „הונט“, וועל איך קריגען פון טאַטען מיט׳ן האַק איבער׳ן קאָפּ. בין איך סוף כל סוף געפאַלען אויף אַ פּלאַן און האָב געזאָגט:

איהר זענט ביידע גערעכט: אומעטום איז טאַקע „אבא“ אַ טאַטע. נאָר „אבא“ פאַר צוויי גילדען איז אַ הונט...

פערשידענע פסח־לעגענדעס ארום דעם רבין מהר"ל פון פראג

פון מ. גראס

הינטער דער אלטער שוהל פון מהר"ל מפראג — אדער ווי זי הייסט מיט איהר היסטארישען נאמען: פראגער אלט־ניי־שוהל — פלאנטערען זיך שמאלע, פינסטערע געסלעך, וואס זענען פול מיט כשר'ע יאטקעס, אלטווארג און מעשיות און אהן א שיעור בעטלערס, וואס וואקסען אויס גאנץ פלוצים ערגעץ הינטער א טונקעלען טויער, גלייך זיי וואלטען דארט שוין אפגעשטאנען הונדערטער יאהרען.

זייערע פאנטאסטישע שמאטעס און וויינענדיגע רייד, זייערע קוליעס און זינגענדיגע אייניקלען מישען זיך אויס מיט דעם שווארצען נעפעל, וואס הענגט איבער דער געטא, מיט דעם שארפען, פאר־פסח'דיגען שניי־רעגען, וואס שמייסט די איינגעהויקערטע געסלעך.

פון די קליינע מרה־שחורה'דיגע יודישע געוועלבעלעך קוקען ארויס הארטע, שווערע שטיוועל, און פסח'דיגע בוטליעס, בלויע בלעכענע טעפ, קאסטערעס, זייגערס און טליתים, וואס פוסטעווען בעבען א גאנץ געהענדיג יאהר אויף די אומעטיגע פאליצעס און ווארטען איצט אויף אן ערב־יום־טוב'דיגען קונה...

אבער דער קונה קומט נישט, כאטש מען האט דא אנ'אלטען קיימא לן, נאך פון די צייטען פון מהר"ל, אז פאר פסח זענען יודען פערזארגט מיט שפע — כאפט מען זיך דערווייל אריין אין דעם פאליש פון דער אלט־ניי־שוהל, רוקט זיך צונויף אין איינעם פון די פינסטערע ווינקעלעך, ארום א ריזיגען שטיין, אויף וועלכען קעניג ווענצעל, דער פוילער, האט מיט א 500 יאהר צוריק געלאזט אויס'שחט'ען אלע פראגער יודען — און דערצעהלט מעשיות און ספורי נפלאות פון אמאליגע קדושים און צדיקים, וואס האבען געטון גרויסע ניסים מיט די פערפאלגטע אומגליקליכע יודען און האבען זיי ארויסגעהאלפען פון אלע צרות און בייזע אנשיקענישען, וואס זענען געקומען אויף יודען גראד אין די טעג פאר פסח...

מען דערצעהלט וועגען אונטערגעווארפענע קריסטליכע קינדער, וואס מען האט געפונען ביים רב אין קעלער, וועגען פלעשלעך (בלוט, וואס רשעים האבען אריינגעשטעלט פאר פסח אין די ארון קודש'ס פון די פראגער שוהלען, וועגען משומדים, וואס האבען פער'מסר'ט זייערע אמאליגע ברידער ביים בייזען קארדינאל און ביי דעם גרויזאמען טאדעאוש — מען דערצעהלט וועגען די וואונדערליכע גבורות פון מהר"ל, וואס האט געהאט א שארפען וויכוח מיט'ן קארדינאל און מיט דעם מעכטיגען קייזער רודאלף אליין; מען דערצעהלט מעשיות און ניסים אהן א שיעור און די שאטענס אויף די אלטע גרויע ווענט ווערען וואס אמאל געדיכטער, קריכען אראפ מיט זייערע אלטע הונדערטער יאהרען צו דעם רעדעל יודען, מישען זיך אויס מיט זיי און פערפינסטערען דעם גאנצען פאליש.

די אויסגעבויגענע גראבע מויערען פון דעם מהר"ל'ס אלט־ניי־שוהל זענען שוין הונדערטער יאהרען נישט געקאלעכט געווארען, ווייל מען טאר נישט אפוואשען דאס בלוט פון יודישע קדושים, וואס קלעפט אויף זיי... שטעהען זיי אזוי הונדערטער יאהרען אין זייער פינסטערער גרויסקייט און זאפען איין אין זיך די אייביגע מעשיות און וואונדערליכע לעגענדעס, וואס יודען דערצעהלען...

זיי הויקערען זיך פון דער שווערער עלטער, וואס ליגט אויף זיי און נעהמט קיינמאל נישט קיין סוף. לויט א פראגער לעגענדע איז די דאזיגע אלט־ניי־שוהל, וואו דער מהר"ל האט געלערנט און געדאווענט, אויפגעבויט געווארען פון די שטיינער פון בית המקדש, וואס אנטלאפענע יודען האבען דעמאלט מיטגעבראכט פון ירושלים ביז קיין פראג...

מען האט דעמאלט די שוהל אויפגעבויט אויף דערווייל ביז דאס בית־המקדש וועט ווידער אויפגעריכט ווערען, און מען האט דער דאזיגער שוהל א נאמען געגעבען „על תנאי"־שוהל, און דערפון איז שפעטער געווארען די בעריהמטע אלט־ניי־שוהל פונ'ם מהר"ל, וואס אויף איהר בוידעם איז בעשאפען געווארען דער גולם און וואו דער מהר"ל האט זיך איינגעשלאסען אויף א גאנצען חודש צייט, געפאסט תעניתים און זיך מסגף געווען טאג און נאכט, איידער ער איז געגאנגען מלחמה האלטען מיט טאדעאוש דעם רשע, איידער ער האט זיך אונטערגענומען צו האלטען דעם וויכוח מיט דעם מעכטיגען קארדינאל און אפצווענדען דעם בייזען עלילת דם, וואס האט געשוועבט איבער די געבויגענע קעפ פון די פראגער יודען, ווי אנ'אייביגער פינסטערער גורל....

דאס רעדעל ארום דעם שחיטה־שטיין פון קעניג ווענצעל פון פוילען, ווערט וואס אמאל געדיכטער און שווארצער. יודען הויבען אן ביסלעכווייז צונויפקומען צו מנחה ומעריב און איידער מען שטעלט זיך דאוונען, אייז'ער עס קומט אן דער פראגער אבער־ראבינער ד"ר בראדי, וואס פערנעהמט איצט אין מזרח־וואנט דעם שטוהל פון מהר"ל, זאמעלט מען זיך אין פאליש ארום דעם אלטען בלינדען שמש, וואס האט א פארמעטענעם יחוס־בריף, אז ער קומט ארויס טאקע פון דעם מהר"ל'ס בעריהמטען שמש ר' אברהם חיים אליין...

אויף זיין אויסגעטרוקנעטען געלען פנים פאלט א רויטער אפשיין פון דעם נר תמיד, וואס ברענט שטענדיג איבער דעם שטענדער פון מהר"ל און גיט איהם צו דעם אנבליק פון אנ'אומגליקליכען לעגענדארען בעשעפעניש...

— זענען מיר געגאנגען, הייסט עס, צום פראגער קארדינאל, יאהאנעס סילוועסטער (דער אלטער דערצעהלט גלייך ווי ער אליין וואלט טאקע געווען מיטגעגאנגען מיט דעם מהר"ל צו דעם בעריהמטען וויכוח...) און ארום איהם זענען געווען פערזאמעלט זיינע דריי הונדערט בישאפען, גלחים און אלערליי שרות, וועלכע זענען געווען נייגידיג צו הערן, וואס דער מהר"ל וועט ענטפערן אויף די ווערטער פון דעם גרויסען קארדינאל:

„צי בענוצען יודען קריסטליך בלוט אויף פסח און צי האבען יודען געקרייציגט יעזוס'ען?"

און דער אלטער מהר"ל, בעגלייט פון זיין איידעם ר' יצחק הכהן, איז געשטאנען פערטיפט אין תפילות, איינמיטען פון די דאזיגע מעכטיגע קריסטען, וואס האבען געגלאנצט מיט גאלד און בראקאט, געפינקעלט מיט טייערע ציהרונג און מיט דער בייזער שנאה, וואס האט געגליהט אין זייערע אויגען...

האט דער מהר"ל זיי אנגעהויבען געבען פערשידענע משלים, איין משל שענער און טיפער ווי דער אנדערער, א משל פון א מלך, וואס האט געהאט א טייער'ן בן יחיד, און א משל פון א פרינצעסין, וואס איז פערבלאנדושעט געווארען אין וואלד און איז געפונען געווארען פון אנ'ארימען פאסטוך, א משל פון א וואונדערליכען אוצר, וואס איז געלעגען אין א פינסטערער, פערלאזענער הייל, און א משל פון צוויי ברידער, וואס איינער איז געווען א צדיק און איינער א רשע און א ווילדער רוצח — און דער פראגער קארדינאל און זיינע דריי הונדערט בישאפען, גלחים און אלערליי שררות זענען געבליבען שטעהן שטים און פערשעהמט ביי די הייליגע ווערטער פון מהר"ל, ביז דער קארדינאל יאהאנעס סילוועסטער האט אויסגערופען:

„דיינע ווערטער, יודישער חכם און געטליכער מאן, זענען מיר שטארק געפעלען געווארען און איך וועל באלד ארויסגעבען א בעפעהל צו אלע גלחים פונ'ם לאנד, אז פון איצט אן זאל זיין שלום צווישען ביידע אמונות און אז מען זאל די יודען נישט פערפאלגען מעהר צוליב דעם פאלשען בלוט־בלבול".

אבער טאדעאוש, דער רשע, האט פונדעסטוועגען אויך איצט נישט גערוהט. דורך זיינע בייזע שליחים האט ער פאר פסח געלאזט פערפיהרען און בעהאלטען אין א הייל א קריסטליך מיידעל, וואס האט געדינט ביי א פראגער יוד — און האט דערנאך פערשפרייט א קלאנג אין גאנצען לאנד, אז יודען האבען דאס קריסטליכע מיידעל געשאכטען אויף פסח....

אויף דעם דאזיגען בלבול האט זיך באלד געפונען אנ'עדות, א יודישער משומד, וואס האט אליין ערשט נישט לאנג אנגענומען די קאטוילישע אמונה און האט געשוואוירען, אז ער האט געזעהן מיט זיינע אייגענע אויגען, ווי די יודען האבען אפגעצאפט דאס בלוט פון דעם בעקוילעטען דינסט־מיידעל.

דאס איז געווען באלד נאכדעם ווי דער גולם איז בעשאפען געווארען און דאס איז אויך טאקע געווען זיין ערשטע שליחות. דער מהר"ל האט אנגעטון דעם גולם גוי'אישע קליידער און האט איהם בעפוילען מיט שטרענגע רייד: „געה, יוסף, און טו דיין שליחות".

האט דער גולם שוין געוואוסט, וואס ער האט צו טון, איז אוועק איבער די דערפער, פערשטעלט פאר א יונגען פויער, און האט זיך אפגעזאמט אויף זיין וואנדער־וועג לאנגע טעג און וואכען. דערווייל איז אנגעקומען דער טאג פון פראצעס. אויף דער פראגער געטא איז געלעגען א פינסטערע אימה. דער מהר"ל האט גוזר געווען א תענית ציבור, האט געלאזט פערזאמלען די גאנצע עדה אין דער אלט־ניי־שוהל און אליין איז ער געגאנגען צום פראצעס, בעגלייט נאר פון זיין איידעם ר' יצחק הכהן.

אבער ווי נאר דער פראקוראר האט געענדיגט זיין רעדע און דער טריבונאל האט שוין געוואלט ארויסטראגען זיין משפט געגען די פראגער יודען — איז פלוצים אריינגעקומען אין געריכט א יונגער פויער, וואס האט געפיהרט ביי דער האנד א קריסטליך דינסטמיידעל, דאס איז געווען, ווי מען פערשטעהט שוין אליין, יוסף דער גולם, און דאס פערשוואונדענע קריסטליכע דינסט־מיידעל, וועלכע ער האט געפונען ערגעץ אין א שענק אין א ווייטען דארף...

און אט איז ווידער געשעהן איינמאל אזא מין מעשה: טאדעאוש, דער רשע, וועלכער האט נישט געקענט בייקומען די יודען מיט זיינע שרעקליכע בלוט־בלבולים, האט איינמאל אנגעווייזט די קריסטליכע בעקערס, וואס האבען געוואוינט אין שכנות פון דער געטא, אז זיי זאלען מוצאי פסח אריינגעבען סם אין דעם ברויט, וואס זיי באקען — און ווען די יודען, אויסגעהונגערטע נאך א שטיקעל חמץ, וועלען זיך צוכאפען מוצאי יום־טוב צו דעם ברויט, פון די קריסטליכע בעקערס, זאלען זיי אלע אויף איינמאל פער'סמ'ט ווערען.

אבער פונקט אין דעם אייגענעם טאג, ווען דער דאזיגער מערדערישער פלאן האט געזאלט אויסגעפיהרט ווערען, האט זיך יוסף, דער גולם, פערדונגען אלס געהילף צו איינעם פון די קריסטליכע בעקערס און ער האט באלד דערצעהלט דעם מהר"ל דעם דאזיגען שרעקליכען סוד.

וואס־זשע האט געטון דער מהר"ל? ער האט תיכף, אחרון של פסח, ביינאכט, געלאזט פערזאמלען אלע יודען אין דער פראגער אלט־ניי־שוהל און האט געלאזט מכריז ומודיע זיין דורך דעם שמש אברהם חיים, אז דאס בית־דין האט געמאכט א טעות אין לוח אז מען האט דאסמאל געמאכט יום־טוב מיט איין טאג צו־פריה, און אז מען מוז דערפאר האלטען פסח נאך איין טאג און נישט עסען קיין חמץ א גאנצען טאג נאך אחרון של פסח... זינט דעמאלט האט דער „חמצ'דיגער ברכו" פון דער פראגער געטא בעקומען א שם אויף דער גאנצער וועלט.

אבער שוין מיט א יאהר שפעטער איז געקומען איבער דער יודישער געטא א שרעקליכע צרה.

אחרון של פסח איז פונקט אויסגעפאלען די קריסטליכע חגא און דעמאלט איז געווען א מנהג, אז די קריסטליכע גלחים פלעגען ארומגעהן מיט זייערע צלמים און הייליגע בילדער איבער דער גאנצער שטאט און אפריכטען תפילות גראד אויף דעם פלאץ פאר דער יודישער געטא.

פלוצים האט איינער פון די גלחים ארויסגעגעלאזט א קלאנג, אז די יודען, וואס זענען געווען פערזאמעלט אין שוהל און האבען געדאווענט, האבען געלעסטערט און מבזה געווען די הייליגע בילדער. דער קריסטליכער המון האט זיך באלד אריינגעריסען אין דער געטא אריין, האט געשענדעט און צוריסען די ספרי תורות, ארויסגעראבעוועט אלץ, וואס האט זיך געפונען אין די יודישע הייזער און אויסגעשאכטען אלע יודען.

עס ציהט זיך א לאנגע אומענדליכע קייט פון אומגליקען און נסים, צרות און ישועות, וואס זייערע שאטענס שוועבען נאך אלץ ארום אין דער טונקעלקייט פון דעם מהר"ל'ס שוהל. דורך די קליינע פערקראטעוועטע פענסטערלעך קוקען אריין די צוקרישעלטע מצבות פון גאנצע דורות גדולים און קדושים, וואס וואס ליגען אויף דעם אלטען פראגער בית עלמין.

שטאלצע, ברייטע מאנומענטען פון אמאליגע קייזערליכע הויף־יודען, שתדלנים און ראשי הקהל מישען זיך מיט די צעבראקעלטע, אונטערגעבראכענע און איינגעזונקענע שטיינער פון דעם ווידען פון של"ה הקדוש, פון „צמח דוד" און „כלי יקר", וועלכער איז ביז בר־מצוה אויפגעצויגען געווארען אלס קריסטליך קינד אין א דארף, איז דערנאך אליין געקומען צו לויפען אין דער פראגער ישיבה, האט אנגעהויבען לערנען פון סאמע אנהויב און איז אין עטליכע יאהר ארום געווארען רב אין פראג.

אבער נישט נאר קדושים און גאונים האבען געלעבט אין דער אמאליגער געטא. אט הענגט איבער דעם באלעמער אין דער פראגער אלט־ניי־שוהל א רויטע סאמעטענע פאן, וואס די פראגער יודישע קצבים האבען בעקומען פון קייזער קארל דעם 4־טען בעת דעם דרייסיג יאהריגען קריג. די קצבים האבען געקעמפט ווי פריידוויליגע און געהאלפען בעפרייען די שטאט פראג — און אויף דער פאן, וואס דער קייזער האט זיי געשענקט, זענען אויסגעשטיקט מיט גאלד די ווערטער:

„ד' צבאות מלא כל הארץ כבודו, קי"ז לפ"ק, שהוא נתן הקיסר קארלוס דער 4־טער חירות ליהודים בפראג להרים הגל ונתחדש בימי ורדינאנד קיסר ע"ה וברוב ימים נתקלקל ועתה נתחדש לכבוד אדוננו הקיסר קארלוס דער 6־טער בלדת בנו ערצהערצאג לעאפאלד יר"ה למז"ט בשנת תכו"ן מלכותו מאוד לפ"ק."

די נאכט ליגט מיט געדיכטער פינסטערקייט איבער די שוהלען, קלויסטערס, חורבות און שווארצע ליידיגע פלאצען פון דער פראגער „אלטשטאט", וואס שווייגט מיט דער שטיינערנער שטילקייט פון פערזונקענע דורות... דער אלטער בלינדער שמש ווערט ענטשוויגען, דער עולם צוגעהט זיך ביסלעכווייז און די ליכט פון דער אלט־ניי־שוהל ווערען אויסגעלאשען. נאר איבער דער שטוהל פונ'ם מהר"ל מפראג ברענט דער נר־תמיד, וואס ווארפט אנ'אומהיימליכען אפשיין אויף די פינסטערע שאטענס, וואס קארטשען זיך אונטער דער סטעליע פון דער אלטער שוהל...

נישט דערלאזט די גאולה

חסידישע מעשה לכבוד פסח

פון ישראל אסמאן

א גאנצען פאר פסח האט זיך דער זעהער געגרייט, געריינעגט, געהייליגט, אנגעשטעלט די מוחין. עס האבען אלע געזעהען בחוש, אז עס געהט אוועק אין ווייטע דרכים. צו בדיקת־חמץ האט ער אריינגערופען עטליכע פון זיינע מקורבים, פון די גרויסע בעלי־מדרגה, און געהייסען זיך צוגרייטען צו א שווערער מלחמה. ער האט זיי איבערגעגעבען די כוונות, וואס זיי דארפען מכוין זיין, די שמות, די צירופים און יחודים, און ער האט צו זיי געזאגט:

— היינט געהען מיר בודק חמץ זיין, וואס איז דען דער גרעסטער חמץ? — דער יצר הרע. דארף יעדער איינער בודק זיין אין אלע חדרין און סדקין פון זיין הארץ. מארגען וועלען מיר איהם מבער זיין אינגאנצען, מיט זיין — ליבען — נאמען'ס הילף. ביינאכט, ווען מיר וועלען זיך זעצען צום סדר, וועלען מיר זיין די אמת'ע בני־חורין. די אויסגעלייזטע בני־מלכים. עס וועט זיין אמת'ע שמחה, אמת'ן חדוה און ממילא אחדות. עס וועלען זיך נעמען אלע צדיקי הדור און די גאולה וועט קומען, מיט'ן אויבערשטענס הילף.

האט מען געזעהען ווי ווייט עס האלט און מ'האט זיך גענומען צוגרייטען ווי עס געהער צו זיין. יעדער איינער האט גענומען משפש זיין אין זיינע מעשים, בודק זיין יעדעס שטיקעל חמץ אדער חשש־חמץ, רייניגען זיך פון אלע עבירות און שלעכטע מחשבות; עס איז צוגעקומען אזוי ווייט אז מ'האט שוין געהאלטען ביי פניות און פסול'ע כוונות. מ'האט אלצדינג פעררייכט. דערנאך האט מען זיך גענומען צו גליהען און כשר'ן, און מ'האט געלייטערט אלע מחשבות. דערהויבען דאס פסולת אפילו און געבראכט עס צו דער בחינה פון כסף טהור. עס האט זיך געטון מיט א ברען, מיט דעם אמת'ן אור־הגנוז, „נר השם נשמת אדם", דער נר־נשמה האט געלויכטען, הערצער האבען זיך געעפענט, אלץ האט געזעהען, א גאנצע נאכט איז מען אויף גיזוען, בודק געווען, מתקן געווען אלץ, זי'ן צוגעגרייט צום אמת'ן ביעור־חמץ, צו שעכטען דעם יצר־הרע און מעבר זיין איהם אינגאנצען פון דער וועלט.

און ווען עס איז געקומען די צייט פון ביעור־חמץ האט זיך ערשט רעכט געטון. מ'האט זיך פערנומען אויף איהם און גע'פטר'ט דעם בעל־דבר.

און אז עס איז נישטא קיין יצר־הרע ווערט ממילא דער דור כלו זכאי, און משיח מוז קומען.

און דער זעהער איז געזעסען אין זיין חדר־מיוחד און האט געטון אויף זיין שטייגער. געקוקט פון איין עק וועלט ביז צום צווייטען און געהאלפען אומעטום מתקן זיין, וואס מ'האט געדארפט.

נאך האלבען טאג האט מע זיך גענומען צו די ערב־פסח'דיגע מצות. מ'האט זיי געבאקען מיט די אמת'ע כוונות, ווי דער זעהער האט אנגעזאגט, אזוי האט מען געטון, נישט פערפעהלט קיין האר. און געבאקען האט מען זיי מיט הלל, מיט'ן אמת'ן הלל הגדול.

ביינאכט, צום סדר, האט מען געוואוסט וועט עס געשעהן. מ'האט זיך קוים געקאנט דערווארטען.

אין טשערנאבעל איז מען געזעסען ביים סדר און געזאגט מיט גרויס התלהבות. אפגעזאגט די הגדה האט מען זיך גענומען צום עסען מיט אלע כוונות און יחודים. עס איז געקומען צום אפיקומן, האט מען זיך ארומגעקוקט און מען האט דערזעהען, אז ער איז נישטא. האט דער רבי ר' נחום'צי מקפיד געווען, האט מען מורא געהאט אויסצוזאגען ווער עס האט עס געטון. און ווען ער האט גוזר געווען. מ'זאל אויסזאגען האט מען עס געמוזט טון.

דער רבי ר' נחום'צי האט געטון א שיפען זיפץ און ער האט געפרעגט, וואס ער וויל דערפאר. האט דער גנב געענטפערט:

— פאר מיר וויל איך גארנישט, נאר פאר דער ארימער נשמה, וואס וואנדערט ארום אזוי לאנג און קען קיין תיקון נישט קריגען, ביז דער רבי וועט איהר נישט מוחל זיין.

האט דער רבי ר' נחום'צי געהייסען אויסרעכענען אלע עוולות, וואס יענער האט איהם געטון בחייו, און מ'האט אויסגערעכענט. אויף יעדער עוולה האט דער רבי ר' נחום'צי געזאגט, אז ער איז מוחל במחילה גמורה. צום סוף האט ער דערמאנט דעם שם־רע, וואס מ'האט אויסגעבראכט אויף זיין טאכטער. האט דער רבי ר' נחום'צי געזאגט:

— אויף אלעם בין איך מוחל, אויף דעם קען איך נישט מוחל זיין! זאל מען נעמען אנ'אנדער מצה און מיר וועלען זי רופען אפיקומן!

האט דער גנב געזעהען, אז עס געהט אוועק צו ווייט און ער האט געציטערט. האבען זיך אנדערע אריינגעמישט און געבעטען פאר איהם. האט דער רבי ר' נחום'צי געזאגט:

— שמואל בן איטע'ן קען איך גארנישט העלפען. אפשר וועט שנוי־השם זיין א סגולה פאר דער חויא דרבנן.

און גלייך האט מען איהם משנה־שם געווען.

אין קאלעוו איז געזעסען דער רבי ר' דוד'ל און האט געזאגט די הגדה מיט גרויס דבקות. ער איז אריין אין אזא התלהבות, אז מ'האט געזעהען בחוש, אז ער איז אליין באותו נס; ממש ווי ער וואלט אליין ארויס פון מצרים. ווען עס איז בעקומען צו די מכות, האט ער געזאגט:

— וואס איז שייך, מ'דארף מכניע זיין דעם שר־של־עשיו, רעדען צו די שונאי־ישראל [illegible]

(ווייטער זעה 10־טע זייט)

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער.

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט" פון זלמן זילבערצווייג

דער פאסירשיין־בע[illegible]אט גענומען זוכען אויף דער מאפע דעם נאמען וויעש וואליא און פערשטעהט זיך, אז ער האט דעם נאמען נישט געפונען. א פנים, אז ער האט זיך פערשעהמט וואס ער קאן דאס ארט נישט געפונען און האט אונז בעגעבען פאסירשיינען קיין „וויעש וואליא".

בעלנים צו פאהרען קיין ווארשע האבען נישט געפעהלט. מיר האבען דערצעהלט וועגען דער „דער־פינדונג" און נאך אונז זענען ארענוואלד, צעלמייסטער און פיל סוחרים געקומען אין פאסירשיין־אמט און געבעטען פאסירשיינען, אלץ — קיין וויעש וואליא.

א גרעסע־ער עולם האבען מיר צו אמען גע־דונגען א פוהר און זיך געלאזט קיין ווארשא. אויפ'ן וועג, אין שטעטעל גלאווגע, האט אונז א מיליטער־וואך אפגעשטעלט און דערקלערט, אז מען קען ווייטער נישט פאהרען ביז מ'וועט בעקומען א דערלויבניש פון קאמענדאנט. צווישען די פאסאזשירען האט זיך אנגעהויבען א דינגעניש ווער ס'זאל געהען צום קאמענדאנט און ס'איז געבליבען, אז ס'איז גלייכער, אז פרויען זאלען גיין. איך מיט דער פרוי ארענוואלד זענען דעריבער געווארען די „שלוחי צבור".

אלע פאסאזשירען זענען אין דער פור געבליבען ווארטען אויף אונז און מיר ביידע זענען אוועק צום קאמענדאנט. זיין „קוואטיר" איז געווען אין א קיבאר־טעאטער. די גאנצע צייט, וואס מיר האבען מיט איהם גערעדט, האט ער געהאלטען אין איין פארלייגען, אז כ'זאל מיט איהם מיטגיין אין א צימער, וועט ער מיר ווייזען זיין בריהשקייט; וויפיל אייער ער האט דא אין שטעטעל קאנפיסקירט. עס איז נישט געווען שווער זיך אנצושטויסען די זויבערע כוונה פון זיין וועלען מיך אוועקנעמען אליין אין א בעזונדערער שטוב, נאך א נס וואס פרוי ארענוואלד האט זיך געהאלטען מיט מיר און ווען דער קאמענדאנט האט געזעהן, אז ער האט נישט געטראפען אויף דער ריכטיגער אדרעס, האט ער אונז בעפרייט.

ארויסגעקומען, בעטען מיר זוכען די פ[illegible]אזשי־רען — נישטא! נישט זיי און נישט די פוהר. ס'איז אונז פשוט שלעכט געווארען. וואס וועלען מיר, צוויי פרויען, טאן איצט אין דער [illegible]? מיר זענען געווען זיכער, אז דאס האט דער קאמענדאנט מיט א קונץ אונז אוועקגעפירט פון די איבריגע פאסאזשירען און איצט ערשט וועט ער זיך א נעהמען צו אונז...

אבער דא האט די וואך צו [illegible] א וואונק געטון, אז מיר זאלען ווייטער גיין. ערשט מיר [illegible]זעהען, אז די פוהר מיט אונזערע מיטפאהרער שטייט אין וואלד און ווארט אויף אונז.

ווי ס'האט זיך שפעטער ארויסגעשטעלט, האט די וואך בעקומען עפעס אין האנט אריין און דערפאר דורכגעלאזט אונזער פוהר איידער מיר האבען דער־ריף געבראכט די דערלויבניש פון קאמענדאנט.

מיר האבען גערעכענט, אז אנקומענדיג אין ווארשע וועט מען אונז מאכען שוועריגקייטען, ווארום מיר האבען דאך א פאסירשיין נאר ביז וויעש וואליא, אבער קיינער איז ביי די גרעניצען פון דער שטאט ווארשא נישט געשטאנען און מיר זענען אומבעשטערט אריינגעקומען אין שטאט.

אין שטאט איז נאך נישט געווען רוהיג. דאס רוסישע מיליטער איז געבליבען שטיין אין דער פארשטאט פראגע און פון דארטען ווייטער געשאסען אויף ווארשא. טאקע אין זעלבען טאג פון מיין קומען איז ביי ד יקאמינסקיס ממש געשעהן א נס; א קויל איז דורכ'ן פענסטער אריין אין א שויב, פון דארט ארויפגעשפרונגען צום באלקען און דערנאך זיך צוריק אראפגעלאזט צווישען די בעטען אין וועלכע עס זענען געלעגען און געשלאפען אברהם־יצחק און אסתר־רחל קאמינסקי. די קויל האט זיי גארנישט בעשעדיגט.

אסתר־רחל האט זיך מיט מיר זעהר דערפרייט און מיך נישט געלאזט צוריקפאהרען קיין לאדז און אזוי בין איך ביי זיי פערבליבען א וואך צייט.

אויף וויפיל די שיסערייען זענען געווארען פאר מיר נאטירליך, איז גענוג צו דערמאנען, אז איינמאל האב איך זיך איינפאך אנגערופען צו די קאמינסקיס:

— איהר ווייסט, עס האט זיך מיר שוין פערבענקט נאך א שאס.

קאמינסקי האט מיך אנגעקוקט און געזאגט:

— אזוי, קום מיט מיר, יאך וועל דיך פיהרען צו דער ווייכסעל, וועסטו הערען ווי מ'בעשיסט די פעסטונג מאדלין, דו וועסט דארט הערען יעדען שאס

איך בין געגאנגען הערען און בין ווי אויפגעלעבט געווארען.

אט אזוי האט מען זיך צוגעוואוינט 'צום שלעכטען.

איינמאל, פרייטאג אוועגט, בעת כ'בין געווען צו גאסט ביי פרוי ארענוואלדס עלטערען אויף ברייטע מילע גאס. דערהערען מיר א געשריי פון דער גאס.

וואס איז? — יודען, וועלכע גייען פון דאווענען ווערען פון דייטש געשלעפט אויף צו לאדענען משאות פון דער באדוויסלאנער באהן.

איך האב פערשטאנען, אז מ'גרייט זיך צו א בייער שלאכט און בין באלד דערויף מיט פרוי ארענוואלד צוריק קיין לאדז.

איצט האבען מיר אנגעהויבען צו האבען „סיראבלי" (צרות) מיט'ן טעאטער. מיר האבען געהאט געגעבען פאר'ן „טעאטער סקאלא" קויציע 24 טויזענט רובל און איצט האבען מיר געוואלט צאהלען דירה־געלט נישט מזומן, נאר עס אראפרעכענען פון דער קויציע, דער בעל הבית האט אבער דורכאויס געוואלט דירה־געלט. דא האבען מיר זיך געשטיצט דערויף וואס די פונקטען פון קאנטראקט זענען איצט נישט גילטיג צוליב „פארס מאזשאר" (סיבות אומאפהענגיגע פון אונז). דאס טעאטער האט געהערט צום אדוואקאט קאבילינסקי. ביי איהם האבען מיר גענומען דעם „ליס" (ארענדע). קאבילינסקי האט דערנאך דאס טעאטער פערדונגען צו א ווארשאווער רייכען בעקער סלאנימסקי, וועמען מיר האבען געדארפט צאהלען דירה־געלט. ביידע זענען אין לאדז נישט געווען. קאבילינסקי האט צוזאמען מיט די רוסען עוואקואירט קיין כארבין, סלאנימסקי איז געווען אין ווארשא און אזוי ווי ווארשא איז געווען אפגעריסען פון לאדז. ווייל דארט זענען געווען די רוסען און דא די דייטשען, האבען מיר דערווייל קיינעם נישט געצאהלט קיין דירה־געלט. ווען ווארשא איז אבער געעפענט געווארען, איז סלאנימסקי געקומען אין לאדז מיט אנ'אדוואקאט, און דא איז איהם פינסטער געווארען אין די אויגען: דער גאנצער אינווענטאר פון טעאטער איז נישט געווען.

וואו איז דער אינווענטאר? — בעת דער באמבארדירונג פון לאדז איז דאס טעאטער געווען פערנומען פון רוסישען מיליטער און די פלוש אויף די שטולען האט ביי די סאלדאטען אזוי גושא חן געווען, אז זיי האבען עס פשוט אראפגעשניטען און זיך דערפון געמאכט שאליקעס אויף די העלזער אדער גאר אניצעס פאר די פיס. ווען אונזערע אקטיארען האבען דאס דערזעהען און וויסענדיג זיכער, אז מ'וועט שוין מעהר קיין טעאטער נישט שפילען, האבען זיי זיך יעדער איינער אהיימגענומען אביסעל מעבעל. איך האב מיר אויך אהיימגענומען א זאפע און טישען אויף פסח [illegible]. א געוויסער תלמוד־תורה האבען מיר אוועקגעשאנקען פאר איהר ביורא איינינגע רויטע פלושענע סאפעס. די סאלדאטען האבען זיך נישט בעגנוגענט מיט'ן פלוש אליין. זיי האבען ערגעץ וואו פערשלעפט די קרי[illegible]לענע גלע־בען ערגעץ וואו פערשלעפט די קרישטאלענע גלעזלעך פון די זשיראנדלען, וואס האבען געברענט

אז סלאנימסקי האט דערזעהן אין וואס פארא צושטאנד דאס טעאטער געפונט זיך, איז ער געווארען אנ'אנגעצונדענער און האט פערקלאגט אין געריכט יוליוסן, סיעראצקי'ן און [illegible]נען פאר גנבה. יוליוס האט [illegible] געשטעלט אנ'אדוואקאט א פאליאק, וועלכע האט אבער זייער שלעכט גערעדט דייטש און אזוי ווי די געריכטס־פערהאנדלונגען זענען פארגעקומען אויף דייטש, האט יוליוס אליין איבערגענומען זיין פערטיידיגונג. ער האט אויפגעוויזען, אז דאס טעאטער איז געווען אין בעזיץ פון רוסישען מיליטער, וואס האט געמאכט דעם חורבן און ער קאן דעריבער נישט זיין פעראנטוו[illegible]ליך. סלאנימסקי האט דעם פראצעס פערלוירען. ער האט זיך אבער נישט אפגעשטעלט און איבערגעגעבען דעם פרא[illegible] אין אנדערע געריכטען. דערווייל האט יוליוס איהם געוואלט גע[illegible] עפעס דירה־געלט, ער האט זיך אבער אפגעזאגט צו נעמען און דאס איז געווען לטובת אונז. דער לעצטער פסק־דין איז געווען, אז מיר זאלען צוריק געבען די זאכען, וועלכע מיר האבען אהיימגענומען און אז ער זאל נעמען די סומע דירה־געלט, וואס מיר וועלען איהם געבען.

קורץ דערויף האט דער לאדזער יודישער גרויס־אינדוסטריעלער אשר קאהן צו וועמען עס האט געהערט דער פלאץ אויף וועלכען דאס טעאטער איז געשטאנען, אנגעקלאגט סלאנימסקי'ן פאר דירה־געלט או [דער] סוף איז געווען, אז אשר קאהן איז געווארען בעל הבית פו [טעאטער] און מיר האבען איהם אנגעהויבען צו צאהלען דירה־געלט.

אונזער קויציע האבען מיר פערלוירען. אייניגע יאהר שפעטער איז פארגעקומען נאך א גרעסערער פערלוסט, א פערלוסט, וואס האט שוין גע[illegible]ען נישט נאר אונז אליין, נאר דאס גאנצע יודישע לאדז — אשר קאהן האט פערמאכט דאס [illegible] און עס פערוואנדעלט אין א לאגער פאר וויינע מאנופאקטור־סחורות. דאס גרויסע טעא[illegible] האט נאך פריהער אפגעברענט און לאדז איז געבליבען אן א בנין פאר יודיש טעאטער.

(ווייטער קומט).

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאנא 36. טעל. 216-90
ספעציאל־ארצט פאר הויט־ און וועגערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען
נעמט אן פון 9 — 2 נארמ. און פון 5 — 9 אוועגד
פאר דאמען בעזונדערע ווארטע־צימער.

מאשין־לעכער
ווערען אנגענומען אויסצינייען ביי
ג. נארדמאן, צעגעלניאנא 29

ר. איזראעל.

אויף זינדיגע וועגען

57 סענסאציאנעל־עראטישער ראמאן פון לאדזער לעבען

קאפיטעל 23

זעלבסטמארד נאר

— קודם־כל האט די אויספארשונגס־פאליציי זיך אפגעשטעלט אויף די ערקלערונגען פון „תליון" איינער פון די וויכטיגסטע מאמענטען אין דער גאנצער פערוויקעלטער געשיכטע איז געווען דער ענין מיט דער ערפינדונג.

— ווער קען דאס קלוג ווערען האט קאמיסאר דאנסקי געזאגט צומארגענס אינדערפריה, ווען ער האט קוים בעוויזען אראפצונעהמען זיין אויבערמאנטעל, זענען די דאקומענטען פאלש, נאך וואס האט מען זיי געגנבעט און נאך וואס האט מען ערמארדעט דעם ערפינדער, זענען זיי גוט פארוואס האט זיי מערטענס אוועקגעגעבען און פארוואס האבען די דייטשען זיי נישט פערהאלטען, נישט אנדערש ווי דער „תליון" האט אויסגעפיהרט די גנבה פון די דאקומענטען, קיין אנדערער וואלט אויף אזא אופן נישט ריזיקירט.

און נאך א מאמענט איז דא געווען זעהר וויכטיג ווער האט געגעבען דעם אויפטראג צו גנבענען די דאקומענטען, די איינציגע מעגליכקייט איז געווען, אז דאס איז געווען מערטענס, וועלכער האט זי געוואלט מאכען פאר זיין אייגענער ערפינדונג אין אפשר האט ער זי טאקע געוואלט פערקויפען קיין דייטשלאנד.

„ קאמיסאר דאנסקי האט געברענט פון נייגעריגקייט, ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטען די האלבע שעה וואס איז נאך פערבליבען ביז'ן פערהער פון „תליון" דורך א ספעציעלען אויספארשונגס־ריכטער וואס איז דעליגירט געווארען פון ווארשא צו דעם דאזיגען וויכטיגען ענין.

דער „תליון" איז געבראכט געווארען פון דער ארעסט־קאמער, ס'איז אויף איהם נישט קענטיג געווען קיין שום אויפרעגונג, קיין שום זארג, ער איז געווען דא היימיש אזוי ווי ער וואלט שוין דא געווען א לאנגע צייט, די וועכטער און די פאליציאנטען האבען איהם שוין גוט געקענט אין יעדער פון זיי האט געמאכט אנ'אנדער וויץ אויף זיין חשבון דער „תליון" האט געשמייכעלט און אויך געענטפערט מיט א וויץ.

די אויספארשונג האט זיך אנגעהויבען. דער „תליון" האט שוין געוואוסט וואו זיין ארט איז, ווען ער דארף ענטפערען און בכלל ווי אזוי מען איז זיך נוהג אין דעם דאזיגען ארט, ער האט זיינע ענטפערען געגעבען קורצע און קלארע תשובות אויף [די] געשטעלטע פראגען.

דער אויספארשונגס־ריכטער האט דעם „תליון" געוויזען די קליינע פאטאגראפיע וואס מ'האט געפינען ביי דזשעקען און געפרעגט.

— צי ווייסט איהר ווער ס'געפינט זיך אויף דער דאזיגער פאטאגראפיע.

— איך ווייס דאס, און איהר ווייסט דאס, מאניע סענדזשע, האט דער „תליון" זיך געוויצעלט אויף דעם בילד געפינט זיך מיין מארדע.

אייער מארדע ווענינער, האט דער ריכטער זשארסקי געזאגט, ווייל מען זעהט זי זעהר ווייניג ארויס, אבער איהר זענט דאס ווירקליך, און פון וואנען קומט די דאזיגע פאטאגראפיע צו דעם אמעריקאנער, וועלכען איהר האט דא בעכטען געזעהן.

— כ'זאל אזוי וויסען פון ביז, איך האב זיך אליין געוואונדערט ווען איך האב ביי איהם די פאטאגראפיע געזעהן.

און איצט ווייסט איהר שוין פון וואנען די פאטאגראפיע קומט צו איהם?

ער האט געזאגט, אז ער האט מיך אליין אפפאטאגראפירט.

— וואס פארא געשעפטען האט איהר געהאט צווישען זיך?

— מיר האבען קיין שום געשעפטען נישט געמאכט, מיר האבען ערשט געוואלט אויספיהרען אנ'ארבייט, וואס פארא ווייס איך אליין נישט, ער האט נאך נישט בעוויזען מיר וועגען דעם צו זאגען.

ווענען וואס האט איהר גערעדט דאס לעצטע מאל ווען איהר האט זיך מיט איהם געזעהן?

ערשט איצט האט דער „תליון" זיך ארומגעזעהן, אז זיין לאגע איז גארנישט אזוי פרעהליך, ווי ער האט דאס ביז איצט געמיינט, ער האט נישט געוואוסט וואס דער אמעריקאנער האט ווען איהם געזאגט און ער האט דעריבער נישט געוואוסט ווי אזוי ער זאל זיך האלטען.

דער „תליון" איז אבער באלד געקומען צו זיך און בעשלאסען צו זאגען דעם גאנצען אמת, ווייל ער האט געוואוסט, אז איהם, דעם אלטען פוקס, וועט מען סיי־ווי־סיי נישט פריהער אפלאזען ביז מ'וועט זיך אלץ דערוויסען, ער האט דעריבער נאך א ווילע טראכטען געענטפערט:

— מיר האבען גערעדט וועגען מיינס א מיידעל, וועלכע איז מיט א צייט צוריק אנטלאפען פון מיר.

— ווי הייסט דאס מיידעל?

— מאניע.

— מאניע? איהר זאגט, אז זי האט געהייסען מאניע?

דער קאמיסאר איז אזוש אויפגעשפרונגען פון ארט פאר פרייד.

ריכטער זשארסקי האט פערשטאנען, אז דאס מיידעל, איז די ארעסטירטע מאניע און אז זי האט א וויכטיגע בעדייטונג אין דער סענסאציאנעלער געשיכטע.

— פארוואס זי איז עפעס אנטלאפען פון אייך, האט דער ריכטער ווייטער נישט אפגעלאזען דעם

מ'האט זי ביי מיר צוגערויבט, עפעס א שאפער איז געקומען און זי פון מיר צוגענומען.

פאדעם.

די שפאנונג ביי יעדע פעהרערער איז געוואקסען מיט יעדער מינוט, זיי האבען געשלונגען יעדעס ווארט פון „תליון".

— קענט איהר דעם דאזיגען שאפער?

— ניין. דער טייוועל זאל איהם בעסער וויסען ווער דאס איז, ער איז א שרעקליך שטארקער פער שוין, ער האט זיך מיט מיר אנ'עצה געגעבען אין איין מינוט און דאס קרענקט מיך נאך ביז איצט.

— און זאגט מיר נאך ווי אזוי קומט דער דאזיגער שאפער צו אייער מיידעל.

דער „תליון" האט אין דעם מאמענט דערצעהלט די גאנצע סצענע, וועלכע איז פארגעקומען אין דער שענק פון „ווארשאווער יאט".

— דאס ערשטע מאל אין מיין לעבען בין איך אזוי בעליידיגט געווארען האט דער „תליון" פערענדיגט זיין ערצעהלונג, אזוי ווי ער וואלט פערגעסען וואו ער געפינט זיך.

— און וואו האט דער שאפער דאס מיידעל אוועקגעפיהרט?

— באלד [illegible] איך וועגען דעם נישט געוואוסט, אבער שפעטער האב איך מיך דערוואוסט, ווען איך פאק זי דערמאלט וואלט איך זי דערהרגעט.

— וואו האט איהר זי שפעטער געפונען.

— אין א פאלאץ, ביי גרויסע גבירים, אין סאלאנען האט זי געוואוינט. ב יידעם מיליאנטשיק גוטמאן האב איך זי דאן געטראפען.

— נו, און איהר האט איהר גארנישט געטון ווען איהר האט זיך מיט איהר געטראפען, איהר זענט דאך אזוי בייז געווען.

— הם, הם... האט דער „תליון" געשטאמעלט איך וואלט געשפענדעט 10 יאהר טורמע, כדי איך זאל זי קענען צוקוועטשען אין מיינע הענד, אבער איך האב נישט געקענט זיך מיט איהר צוזאמענטרעפען אויג אויף אויג און איך האב געמוזט שיסען פון דערווייטען.

דער „תליון" איז שוין נישט געווען ביים זיצען, ער האט גערעדט אזוי, ווי ער וואלט פאר אימיצען געזאגט ווידוי, איצט איז שוין נישט געווען קיין אפהאלט, מ'האט ביי איהם געקענט ארויסבעקומען אלץ וואס מ'האט געוואלט.

דער ריכטער זשארסקי האט אויסגענוצט דעם „תליונס" אויפגערעגטען צושטאנד.

(המשך קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

מיטוואך
1
יד
ניסן תרצ"א

לוח!
זון-אויפגאנג 5 24
זון-אונטערגאנג 6.01

אפגעלעגט אויף א וואך דאס ארייגציהען אין מיליטער

(מ) דאס מיליטערישע ביורא ביים מאגיסטראט טיילט מיט, אז פאר די מיליטער פליכטיגע יונגע־לייט פון יאהרגאנג 1909 וועלכע האבען בעקומען אויפפאדערונגען זיך צוצושטעלען אין מיליטער איז דער טערמין אויף צושטעלען זיך פערלענגערט געווארען אויף א וואך צייט.

אזוי ארום דארפען די יונגעלייט וועלכע האבען געזאלט זיך צושטעלען דעם 8, 9 און 10. צו־שטעלען זיך אין די קאשארען דעם 15, 16 און 17. אפריל ה. י.

שול-פעריען

(§) אין דעם גרעסטען טייל לאדזער שולען זענען שוין בעכטען די למודים נישט פארגעקומען, די שילער זענען בעפרייט געווארען פון די למודים אויף די יו"ט טעג. די למודים וועלען בעגיים ווערען מאנטאג דעם 13. ה. ח.

דעם חג הפסח

קויט איהר טייערן מ ט ר'

מענדיל בארנשטיינ'ס ווייז

דויב-אנפאל אויף א 12 יאהריגען יינגעל

(2) יאן טשיראן (גלובנא 36) 12 יאהר אלט איז אוועק צו זיינע קרובים אויף פעטריקאווער 160 וואו ער האט געדארפט אפנעמען עפעס א חוב. ווען ער איז ארויס פון טויער מיט'ן געלד, האבען 2 אומבעקאנטע איהם פערהאלטען און געוואלט אפ־נעמען דאס געלד, דער יונגעל האט אנגעהויבען שרייען, דאן האבען די אנפאלער מיט א מעסער איהם צושטאכען און ענטלאפען צוריבענדיג דאס געלד.

פאליציי זוכט די אנפאלער, דעם יונגעל האט די פאגאטאוויע ערטיילט הילף.

זעלבסטמארדען

(§) אויף קאפערניק 32 האט געפרובט בע־געהען זעלבסטמארד דער 42 יאהריגער שטובען־מאלער מאיר בירנצווייג. סבה פון זעלבסטמארד איז געווען וואס ער האט געהאט א רייה בעשטע־לונגען, צוליב'ן שלעכטען פאר יו"ט האט מען ביי איהם די בעשטעלונגען צוריקגערופען.

פאגאטאוויע האט איהם ערטיילט הילף.

(2) אויף זגערזשער 11 איז בעגאנגען זעלבסט־מארד דורך ארויסווארפען זיך פון 3. שטאק חנה באטע 53 יאהר אלט אן'אלמנה נאך א לייטער פון א פאלקס־שול, ביי דער זעלבסטמערדערין האט גע־פלאצט דער שארבען און ס'האט ארויסגערינען דער מוח, ווען די פאגאטאוויע איז אנגעקומען איז זי שוין געווען טויט.

פראלאנגאציעס, גלייט-בריף ארעסטען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

די פירמע וואלמאן און גאלדמאן (פעטרי־קאווער 136) האט בעקומען א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען אויף 3 חדשים, דער בילאנס פון דער פירמע אויף דעם 21 מערץ שליסט זיך מיט דער סומע 218,893 זל.

* * *

די פירמע י. פוטערמאן (פעטריקאווער 54) האט זיך געווענדעט וועגן פראלאנגירען איהר די צאהלונגען. דער בילאנס פון דער פירמע שליסט זיך מיט דער סומע פון 295,988 זל. בעת'ן פראצעס האט די פירמע און איינינע קרעדיטארען גע־בעטען דעם פראצעס אפצולעגען, ביז זיי וועלען צושטעלען נייע דאקומענטען.

דער פראצעס איז אפגעלעגט געווארען.

* * *

אויף דער ווענדונג פון דער פירמע ווינדמאן וואיץ און יאכימאוויטש וועגן ערטיילען איהר א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען איז אפגעלעגט געווארען. דאס געריכט האט ארויסגעפאדערט נייע דאקומענטען.

* * *

אויף דער פראצעס פון דער פירמע „י. שאפי־רא" (ציגעל גאס 34) איז אפגעלעגט געווארען.

* * *

נעכטען האט דאס געריכט ערטיילט א גלייט־בריף דעם באנקראטירטען מענדעל מרובקא־גוטמאן וועלכער איז לויט דער פעראָרדנונג פון געריכט גע־ווארען ארעסטירט. ער איז בעשטימט געווארען אונטער פאליציי־אויפזיכט. דער פרוי איטא מרובקא גוטמאן איז קיין גלייט בריף נישט ערטיילט גע־ווארען.

וועגען דער אמנעסטיע פאר אדמיניסטרא-טיווע שטראפען

(ב) אין די היגע ווירטשאפטליכע קרייזען איז דערהאלטען געווארען א ידיעה, אז אין די רעגירונגס־קרייזען ווערט פארגעבערייט א געזעץ־פראיעקט וועגען אמנעסטיע פאר אדמיניסטראטיווע שטראפען, וועלכע זענען בעגאנגען געווארען ביז'ן 31. מערץ ה. י. ס'ווערט אויך בעהאנדעלט די פראגע צי זאל די אמנעסטיע ארומנעמען אויך די בעשטראפטע דורך דער קראנקען קאסע פאר נישט איינמעלדען די ארבייטער. די דאזיגע שטראפען בעטרעפען א מיליאן זלאטעס.

די סיבה וואס האט בעוואויגען איצט צו ער־קלערען די דאזיגע אמנעסטיע זאל זיין די שווערע פינאנסיעלע לאגע פון די סוחרים און אינדוסטריע־לער, ווייל ס'איז כמעט נישטא איינער וואס זאל נישט האבען צו בעצאהלען עפעס א שטראף.

די שטעטישע סטאראסטווע האט שוין בעקומען א פעראָרדנונג צוזאמענצושטעלען די רשימה פון די שטראפען וואס זאלען אינטערליגען דער גע־פלאנטער אמנעסטיע.

שוואכער פאר יו"ט האנדעל

אנהויב פאריגע וואך איז אין לאדז געווען צו בעמערקען א ביסעל א שטארקערע בעוועגונג, מ'האט אנגעהויבען לייזען אין די געוועלבער, ס'־זענען זיך צוזאמענגעפאהרען אויסערשטעטישע קונים און מ'האט זיך גערעכט אז די אויפלעבונג וועט אב־האלטען א לענגערע צייט. דערווייל האט זיך אנגע־הויבען מאכען קאלט. די סוחרים האבען דאן שוין זייערע בעשטעלונגען רעדוצירט ביז צו א מינימום מורא האבענדיג אז אויב דער וועטער וועט אנהאל־טען אזוי לענגער וועט פערלוירען געהען דער גאנ־צער פאר יו"ט פדיון, אין די דעטאיל געשעפטען איז דער פדיון זעהר שוואך, און די ערוואַרטונגען פון די סוחרים זענען נישט מקוים געווארען, די איינציגע האפנונג פון די סוחרים איז אז די לעצטע טעג פאר די חגאות וועט מען לייזען אביסעל ביי די בעאמטע.

מארגען—א לקוי לבנה

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט וועט א פול־שטענדיגע לקוי־לבנה, וואס איז שוין פון אונז לאנג נישט בעמערקט געווארען, פארקומען מארגען דעם 2־טען אפריל דעם ערשטען טאג פסח.

די לעצטע לקוי־לבנה איז אבסערווירט גע־ווארען אין אייראפא דעם 8־טען דעצעמבער 1927.

די ליקוי־לבנה וועט זיך אנהויבען לויט דער מיטעל־אייראפעאישער צייט 6 מיט 27 מינוט אין אווענד. 8.22 אין אווענד וועט די לבנה זיין פול־שטענדיג פערשטעלט און וועט אין אזא לאגע בליי־בען ביז 9.53. ערשט ארום 10.52 וועט זיך די לבנה ביסלעכווייז אנהויבען אבדעקען און ארום 11.48 פאר האלבער נאכט וועט ד ילבנה זיין שוין אינגאנצען אבגעדעקט.

די ערשיינונג וועט דויערען 91 מינוט און וועט געזעהען ווערען אין גאנץ אייראפא, א חוץ אין מזרח־טייל.

ווי בעוואוסט, קומט פאר א ליקוי־לבנה דאן, ווען די זון, ערד און די לבנה געפינען זיך אויף איין ליניע, אזוי אז דער ערד־קוגעל געפינט זיך צווישען דער זון און דער לבנה און די ליכט־שטראהלען ווארפען א שאטען פון דער ערד אויף דער לבנה.

יו"ט ביי ארעסטירטע און קראנקע

פסח-אקציע פון ראטמאן י. י. בערמאן

ווי אלע יאהר האט אויך היי־יאהר ראטמאן יחיאל יצחק בערמאן זיך משתדל געווען און בע־קומען די ערלויבניש פון דער ענטשפרעכענדער מאכט צו בעזארגען די ארעסטירטע אין די טורמעס און די קראנקע אין די שפיטאלען. מיט פסח־עסען א.א.וו. ראטמאן בערמאן ארדענט איין 7 קיכען פון וועלכע ס'וועלען דעם גאנצען פסח געשפייזט ווע־רען די ארעסטירטע קראנקע. אין דער מיליטערי־שער טורמע און אין מיליטערישען שפיטאל אויף זשעראמסקי און אין דער טורמע אויף סארגאווע, קאפערניקא און גדאנסקא וועלען איינגעאָרדענט ווערען מגינים פאר די זעלנער און ארעסטאנטען. יום טוב עסען וועלען אויך בעקומען די קראנקע אין די שטעטישע שפיטאלען — ראדאגאשטשער, שוו. יוזעף, און אויף אלעקסאנדראווסקא 115. פאר די קראנקע אין כאיני וועט מען אויסצאהלען אין מזומן און די קראנקע וועלען זיך פערשאפען עסען פריוואט. אויך די קינדער אין אנא־מאריא שפיטאל (דארט זענען פערהאן ביז 40 קינדער) וועלען בע־קומען יום־טוב־עסען.

GRAND-KINO

היינט צום לעצטען מאל!
גרויסער הומאריסטישער פראגראם!

„נאכט-עסקאפאדע"
„הינטישער דרייעק"
„אונזער באנדע"
„די ים-רויבער"

אנאנס: אנאנס:
גרויסער יום-טוב-פראגראם!

קעניג פון פאריז

מיט'ן אנטייל פון
IWAN PETROWICZ
און HELENA LIPOWSKA

אנהויב פון די סעאנסען 4 ט זייגער נאכם. לעצטער סעאנס 10.15 שבת און זונטאג 12 ט זייגער בייטאג לעצטער 10.15. פרייזען פון די פלעצער: אויף די ערשטע סעאנסען פון 1 זל. אויף די פריהסארגען־פארשטעלונגען צו 75 גר. און 1 זל

די וועהלער-רשימות

צו די וואהלען אין דער קהלה

איז צוזאמענהאנג מיט דער בעקאנטמאכונג פון דער וואהל־קאמיסיע צו וועהלען א קהלה־ראט פונ'ם 3[22 ה. י. טיילט מען אונז מיט, אז די וועה־לער ־ רשימות וועלען אין די ערב ־ יום ־ טוב־טעג, ד. ה. דעם 1, 7, און 10. אפריל זיין אויסגע־לעגט בלויז פון 8 ביז 17 א זייגער.

כדי צו פערפולען די געזעצליך־פאראויסגעזעהע נע שעה'ן, וועלען דעם 5, 6 און 12 אפריל די רשימות זיין אויסגעלעגט צום איינבליק אנשטאט 12 שעה אין משך פון 15 שעה א טאג, ד. ה. פון 8 ביז 23 א זייגער.

חגא אין דער קראנקען-קאסע

(ב) די ביוראס פון דער קראנקען קאסע וועלען פרייטאג און שבת זיין אפען בלויז ביז מיטאג,ביידע טעג חגא וועלען די לעטשניצעס נישט זיין טעטיג, ס'וועט פונקציאנירען בלויז די פאגאטאוויע.

קראנקען-קאסע = פאגאטאוויע

אריבערגעטראגען אויף קארולא נאס

(2) פון היינט אן ווערט די פאגאטאוויע פון דער קראנקען־קאסע וועלכע האט זיך ביז איצט געפונען אויף וואלטשאנסקא, אריבערגעטראגען א אויף קארולא 28, דער טעלעפאן נומער איז גע־בליבען דערזעלבער.

פאר פערגוואלדיגען א מינדער-יאהריגע

(2) אין קרייז געריכט איז ביי פערמאכטע טירען פארגעקומען דער פראצעס פון ריינהאלד דישקע 45 יאהר אלט, וועלכער איז בעשולדיגט גע־ווארען אין פערגוואלדיגען די מינדעריאהריגע אנא וואזשניאק, דישקע איז געווען איהר אפעקון. דאס געריכט האט איהם פערמשפט אויף 2 יאהר תפיסה.

פערזענליכעס

(א) נעכטען איז ארויסגעפאהרען קיין ווארשא וואיעוואדע יאשטשאלט. דאס צוריקקומען פון וואי־עוואדע ווערט ערווארט היינט בייטאג.

וואו בעקומט מען גוטען ווייז?

ביים דעצידירען זיך, וואו מען זאל קויפען, וועלכע ס'איז זאך — דארף מען נעהמען אין בע־טראכט די סאלידקייט, פעראנטווארטליכקייט פון דער פירמע און קודם־כל די פאכמענישקייט. נאכ־מעהר דארף מען וועגען דעם אויפמערקזאם זיין, ווען ס'האנדעלט זיך וועגען ארטיקלען, צו וועלכע מען דארף א ספעציעלע מבינות.

ווייז אויף פסח איז אן'ארטיקעל פון ערשטען געברויך און דאס איז אזא ארטיקעל, אויף וועלכען דער גרעסטער טייל קונים זענען נישט קיין מבינים און מוזען זיך פערלאזען אויף דער געוויסענהאפ־טיגקייט פון פערקויפער אליין. דער קונה דארף דעריבער זיין זעהר אויפמערקזאם, וואו ער געהט קויפען ווייז און נישט אריינפאלען אין ערשטען בעסטען געשעפט.

אלס איינע פון די עלטסטע, סאלידסטע פירמען אין דער וויין־בראנזשע און פון די גרעסטע פאכ־מענער אויף דעם געביט, איז אהן ספק די פירמע „בארווין", איגהאבער מענדעל בארנשטיין, נאוואר־מיעיסקא 30, די דאזיגע פירמע האט שוין איהר פעסטגעשטעלטע מארקע. אין איהרע וויין־קעלערען ווערט געארבייט מיט דער גרעסטער פאך־קענטע־נישט און איבערגעבענהייט. כדי צופרידענצושטעלען אפילו די גרעסטע מפונקים און מבינים, בעמיהענ־דיג זיך גלייכצייטיג צו מאכען די פרייזען, וואס צוגענגליכער, א בעזונדער אויפמערקזאמקייט פער־דינט די פירמע „בארווין", צוליב דעם, וואס די פירמע האט היי־יאהר געטראכט וועגען דער אונבע־מיטעלטער בעפעלקערונג, איינפיהרענדיג א נייעם ארטיקעל וויין צו 1 זל. 40 גראשען א פלאש. פער־זיכערענדיג פאר דער גוטסקייט פון דער סחורה.

צו דער ספעציאליטעט פון דער דערמאהנטער פירמע געהער אויך מעד, שפריט און דער דירעק־טער אימפארט פון וויין־ארטיקלען פון א־ץ־ישראל און אונגארן. ביי די דאזיגע ארטיקלען האט די פירמע די מעגליכקייט צו קאנקורירען מיט דער גאנצער שטאט.

צוליב די אלע אויסגערעכנטע מעלות בלייבט, נישט מעהר איבריג ווי צו רעקאמענדירען די ברייט סטע קרייזען פון די יודישע קונים זיך צו פער־זעהען מיט וויין, מעד, שפריט און אלע וויין־אר־טיקלען אין דער עלטסטער סאלידסטער און געווי־סענהאפטסטער פירמע „בארווין", איגהאבער מענדעל בארנשטיין, נאוואמיעיסקא 30, ספעציעל דארף בעטאנט ווערען די הנחה וואס די פירמע האט גע־מאכט דער אונבעמיטעלטער בעפעלקערונג ביי דער היינטיגער קריטישער צייט מיט דעם נייעם ארטיקעל צו 1 זלאטי 40 גראשען א פלאש. 5434

יודיש פאלקס-טעאטער, זגערזשער 17 טעל. 193-03

מיט'ן אנטייל פון דער סובריעטין רעגינא בוימאן.

דעם אמת'ן עונג יו"ט אין פאלקס-טעאטער! זינגען / טאנצען / וויצען / הומאר / סאטירע / לאכען

דאנערשטאג, 4 נאכמיטאג—די שוין לאנג נישט געשפילטע היסטאר. אפער. אין 10 בילדער
יוסף אין עגיפטען
25 נומערן געזאנג און טענץ.

פרייטאג, 9 אווענד – רעליגיעזע מיסטישע פארשטעלונג – די שוין לאנג נישט געשפילטע דראמ. לעגענדע אין 3 אקטען פון ש. אנ־סקי
דער דבוק
ליט.רעזשי פון דוד הערמאן.

שבת, 4 נאכמיטאג די היסטארישע אפערעטע
שולמית
פון אברהם גאלדפאדען — (אין 8 בילדער). —

שבת, 9 אוונט די אונשטערבליכע גרויסע היסטארישע אפערעטע פון א. גאלדפאדען
„בר = כוכבא"
25 נומערן געזאנג

זונטאג, 9 אווענד און מאנטאג, 9 אווענד פרעמיערע! דאס ערשטע מאל אין לאדז באריס טאמאשעווסקי'ס אמעריק. שלאגער די
יודישע חתונה

ס'נעמט אנטייל פרויען: בעזמאן, בוימאן, י. גאלדשטיין, ח. מאכאראווסקא, פאדערמאן, ראזענצווייג. מענער: אריעל, באלבירסקי, גאלדבערג, דראגאוו, טופמאן, נייהויז, מאכאראווסקי, פאלאגסקי, פאסטעל. לייטער: ח. אריעל. סופלער: וו. נייהויז. אדמיניסטר.: נ. גאלדשטיין. בעמ.: פארשטעל. לטובת אינסטיטוציעס און פעריינען ווערען פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזן בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס־טעאטער. — דער זאל איז גוט בעהייצט.

קיין ליציטאציעס
און קיין דעזינפעקציעס איז די יום-טוב-טעג

די שטייער-אפטיילונג ביים מאגיסטראט האט פאראָרדענט אז אין די טעג פון 1 ביז'ן 9 אפריל זאָל מען נישט אדורכפיהרען קיין שום ליציטאציעס, אלע ליציטאציעס וואס זענען בעשטימט אויף דעם טערמין וועלען אפגעלעגט ווערען.

די סאניטאר-אפטיילונג ביים מאגיסטראט האט פאראָרדענט אז אין די יום-טוב-טעג זאָל מען נישט אדורכפיהרען קיין שום דעזינפעקציעס.

לאדזער אינדוסטריעלער
בעטייליגען זיך נישט אין אויספלוג קיין סאוויעט-רוסלאנד

(§) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט איז אונ-א דעלעגאציע פון פוילישע אינדוסטריעלער, כדי צו זער צייטונג פאהרט ארויס קיין סאוויעט-רוסלאנד בעקענען זיך מיט'ן רוסישען מארק, ווי מיר דער-וויסען זיך איצט וועלען די לאדזער אינדוסטריעלער קיין אנטייל נישט נעהמען.

מיטגלידער פון בונד און פועלי-ציון
קאנען אויפווייזען זייער רעליגיעזקייט ביי די קהלה - וואהלען

(אפ) די וואהל-קאמיסיע ביי דער לאדזער קהלה וועלכע דארף דורכפיהרען די וואהלען צום נייעם קהלה-ראט, האט, ווי בעקאנט, אויפ'ן סמך פון פא-ראגראף 20, פון די וואהל-פארשריפטען, גע-פסלט א רייה סאציאליסטישע וועהלער פאר זייער אנ-טירעליגיעזקייט. ווי מיר ווערען געוואויר, האט די קאמיסיע איצט בעשלאסען צו לינדערען דעם בע-שלוס, און אריינצושטעלען אין די וועהלער-רשימות די מיטגלידער פון בונד און פועלי ציון, וועלכע ווע-לען אויפווייזען, אז זיי היטען אפ דעם דת. אויפ-ווייזען וועט מען דאס קענען אויף פארשידענע או-פנים: אז מען טראגט ציצי-כנפות, אדער א באָרד פון דער געהעריגער מאס, אז די ווייבער בענשען ליכט, אדער נעהמען חלה א.ד.גל.

ווי מ'גיט איבער האבען די קאמיטעטען פון די דערמאנטע פארטייען שוין בעשטימט די צאהל פון זייערע מיטגלידער ווערמענס חוב עס וועט זיין זיך צוצופאסען צום בעשלוס פון דער וואהל-קאמיסיע.

זונטאג וועלען די טראמוואיען נישט קורסירען

(א) שבת וועלען די טראמוואיען קורסירען ביז 8 א זייגער אין אוונט. איינצעלנע וואגאנען ווע-לען קורסירען ביז 2 א זייגער ביינאכט אויף די עקען שטאט זונטאג וועלען די טראמוואיען נישט קורסירען און וועלען ערשט ארויס אין גאס מאנ-טאג 6 א זייגער פארטאגס.

אויף די צופאהרט-טראמוואיען וועט קיין איבער-רייס איז דער קאמוניקאציע נישט זיין און זיי וועלען נארמאל קורסירען.

לייב-פערשטאפונג

אבגעראטעלט פע ועציגג און דאס פוילונג פון דארם, פער-טעהרטע זיוערנעהאלט פון מאגען-זאפט פערבעתען ביים געברויך פון נאטירליכען ביטער-וואסער
Franciszka Józefa
צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד - פאטטאפשנטס

„פראבלעמען פון דער יודישער ווירקליכקייט"
רעפעראט פון רעד. גראוויצקי אין ד'ער פאלקס-אוניווערזיטעט

מוצאי שבת דעם 4 אפריל (ערשטער טאג חול המועד פסח) קומט פאר אין דער פאלקס-אוני-ווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צע געלבינאנא 4) א פארלעזונג פון רעדאקטאר יוסף גראוויצקי פון ווארשא אויף ד. ט.: „פראבלעמען פון דער יודישער ווירקליכקייט".

דער אנהויב פון רעפעראט פינקטליך 8 אוונט.

דעם הויפט-געווינס
האט דער, ווער פון 15. מערץ ביז'ן 30. אפריל קויפט
אמענער-הוט
ביי'ם. קאפעלושניק
קאנסטאנטינער 8
ווייל נאר איז דעם אנגעגעבענעם טערמין זענען די פרייזען רעדוצירט מיט 30 פראצענט.
איילט אייך צו און נוצט אויס די געלעגענהייט!

ציהונג פון דער 22 פוילי-שער מלוכה-לאטעריע
5-טע קלאס — 19-טער טאג

Dziewiętnasty dzień ciągnienia.

10.000 zł. na nr.: 41950.

Po 5.000 zł. na nr.: 22683 165309.

Po 3.000 zł. na nr.: 7966 46848 130257 142496.

Po 2.000 zł. na nr.: 13331 32036 37427 50812 139678 141515 146122 150055 165513 199284.

Po 1.000 zł. na nr.: 2243 4282 9212 10519 24548 20911 35695 50104 72249 74873 75588 77587 89168 94987 96108 107236 109804 120136 125527 131393 140719 146860 151861 160357 166579 182340 183720 188946 191934 207295 208160.

Po 500 zł. na nr.: 716 2305 5342 6177 9895 10514 10734 10926 11279 12941 13924 16884 16958 20791 21189 21471 22418 25196 26421 26621 32415 32711 33277 35735 36674 38087 38250 38488 39111 40760 41365 42362 42562 47936 50849 51466 56814 56878 57303 57442 59563 59638 61230 63674 66479 67005 67405 68787 71013 72000 72255 74196 74296 74881 75064 75558 76453 77475 79144 80378 80939 81198 81205 81339 83652 85770 87928 89680 92170 92966 95932 97845 100673 100939 103409 103815 105744 106687 107849 108679 109683 111129 112220 113241 114244 117426 117705 117925 120198 123844 124215 125395 127755 127906 127992 128546 129763 130840 131981 133504 134385 135051 135092 136418 136955 139325 139980 140298 141186 142162 143593 143987 144699 145451 146281 146504 149263 150307 153381 153420 153947 154319 154489 155158 157103 158144 159509 161373 161404 163182 165300 167192 169347 170517 171273 171945 173744 176292 176562 177316 179149 188302 189034 194227 198077 198112 198201.

Po 250 zł. wygrały numery następujące:

9 79 90 240 343 471 691 721 834 1076 117 27 201 7 11 20 64 497 681 753 66 96 828 53 914 2082 150 74 404 39 526 607 753 54 94 859 993 3036 109 56 83 212 325 86 94 494 623 46 703 13 79 829 950 4094 99 134 46 231 71 411 504 82 829 92 908 13 89 98 5282 484 639 728 812 926 6052 127 238 373 425 500 59 857 994 7031 279 354 72 701 838 99 8059 154 327 46 97 441 523 44 624 710 829 38 59 90 9037 149 68 272 105 16 23 48 469 524 651 86 942.

10045 83 88 91 139 89 94 218 462 848 11110 379 452 506 800 70 88 919 20 12020 58 142 56 270 336 47 437 49 52 507 746 77 840 55 13076 139 302 453 605 819 14190 304 53 89 95 444 71 509 32 868 96 949 98 15057 117 210 37 411 36 514 20 74 631 746 863 16079 87 136 37 260 61 86 385 428 88 374 668 798 975 17007 418 566 884 917 76 18090 158 242 45 60 320 55 407 16 54 513 91 606 14 47 74 828 99 19002 37 246 68 81 425 517 27 637 63 34 714 55 855 901.

20091 2 13 108 597 98 812 21102 491 516 42 604 42 56 62 22095 154 228 94 314 82 89 484 702 802 3 61 928 23049 144 66 394 401 750 952 24054 67 142 231 62 85 440 663 80 713 23 25152 61 352 99 408 29 77 81 87 565 628 796 838 63 26001 177 94 304 409 505 39 600 80 702 69 27074 96 168 331 507 28 637 39 83 850 64 93 971 28090 105 83 290 457 555 629 31 737 866 73 928 36 29169 258 77 324 512 949.

30012 110 424 517 687 752 911 38 80 31030 90 357 468 90 514 44 638 810 32048 76 114 65 267 92 345 528 31 34 720 24 812 20 52 82 967 78 33017 99 158 259 91 358 404 58 533 642 772 846 921 34155 347 739 851 911 35227 56 73 93 305 19 32 498 536 59 802 15 36147 300 67 73 448 506 608 703 92 801 58 911 37167 208 86 317 24 37 45 77 99 410 65 621 52 778 38019 34 96 252 78 99 353 461 73 713 87 890 93 966 68 39039 57 290 313 447 57 566 624 700 85 832 38 57 75 941 61.

40054 166 231 316 425 40 596 855 952 41193 215 24 409 19 538 60 785 857 960 42173 243 334 71 428 42 565 625 30 46 43000 60 196 272 310 53 70 567 611 19 739 64 918 30 42 44087 273 98 334 44 58 454 97 503 74 628 785 834 62 81 991 45264 89 366 78 531 39 627 900 46016 50 131 68 74 383 432 77 501 810 47035 207 347 88 433 592 678 707 825 27 61 74 946 74 48018 154 248 326 76 437 567 777 834 52 79 49100 4 9 39 217 81 353 56 76 435 57 91 536 699 704 907 12 23 74 76.

50048 100 99 252 315 62 85 463 554 900 7 61 51005 185 97 278 567 72 621 819 52223 310 81 435 38 616 27 726 43 54 72 85 811 39 913 53017 199 202 14 22 87 340 506 757 58 855 58 946 54018 35 47 135 90 202 346 570 702 43 60 987 55018 70 119 71 99 255 74 367 429 544 46 94 739 955 56004 132 57 99 209 18 300 60 97 455 506 683 793 816 50 913 57066 130 248 300 33 410 511 615 788 90 981 58156 57 201 47 98 411 66 80 692 736 907 62 59086 101 94 95 210 30 54 306 47 474 98 885 912 46 93.

60012 260 300 6 7 27 513 39 71 651 72 732 825 950 61142 53 379 99 556 62141 46 96 251 53 469 537 617 714 914 63141 256 60 552 65 89 856 966 64039 49 85 123 39 78 315 6 461 519 622 29 32 65011 22 59 63 192 218 384 518 552 57 711 884 992 66043 100 246 72 342 49 420 756 810 56 95 67029 377 729 68033 91 162 269 387 417 32 531 604 47 717 35 69048 527 612 37 48 710 61 972

70043 218 23 51 47 620 78 718 69 976 24 46 989 71150 331 43 66 402 15 752 57 891 976 78 72126 219 23 534 80 795 73109 221 392 411 12 38 517 20 663 732 62 957 74204 47 374 77 590 91 890 75039 169 364 400 22 54 559 635 98 773 85 96 859 71 987 76015 40 167 334 99 429 81 500 631 736 850 58 77155 70 264 99 315 482 540 93 634 49 93 809 78006 13 62 75 285 90 395 552 56 81 687 737 825 64 83 928 29 79025 59 105 20 75 91 274 76 97 365 468 602 46 49 800.

80036 37 211 34 65 78 305 629 45 707 98 850 925 81155 79 211 319 449 598 905 23 48 59 82064 67 282 474 97 680 705 880 83031 44 55 75 221 393 640 96 708 73 822 66 85 84102 80 252 60 78 364 481 514 665 782 882 922 40 50 85306 698 86055 61 147 52 321 450 546 89 601 727 819 61 63 968 77 87281 400 22 67 582 726 32 962 88047 50 85 89 196 318 42 46 679 800 89236 500 43 50 654 748 98 834 67 73

90109 76 82 264 393 483 517 21 84 616 57 95 834 43 59 91065 115 97 261 85 331 415 501 57 617 29 715 92 800 8 92240 45 470 558 85 617 785 93015 57 85 101 622 61 71 795 814 925 94052 53 182 224 314 19 46 413 48 524 58 747 837 967 70 73 95041 197 362 422 510 97 665 86 509 809 47 940 53 96052 75 307 22 477 512 648 56 736 816 60 99 953 97251 565 77 89 680 945 98094 332 66 77 86 441 583 850 99155 213 75 352 62 66 96 543 624 86 773 929 78.

100093 137 42 64 262 91 455 61 97 503 90 620 57 721 31 41 45 824 101077 97 176 79 204 70 308 403 64 507 617 56 740 832 65 950 62 102051 85 91 103 4 33 221 60 361 441 577 685 824 70 954 103003 8 17 31 36 64 103 85 210 300 21 38 50 75 408 542 674 754 841 60 925 104033 64 110 215 20 59 359 81 421 50 73 74 733 50 59 825 51 77 105103 58 375 83 504 601 18 55 75 808 23 85 904 106090 247 61 330 450 566 601 705 11 875 107078 188 239 70 343 56 472 550 619 827 93 961 108060 212 319 24 94 538 58 617 755 896 109134 83 439 48 56 55 84 846 49 58 909 49 52.

110036 157 231 335 420 32 50 511 43 645 58 905 75 85 111055 79 155 61 272 370 706 507 688 702 72 86 910 40 43 46 112012 48 135 464 88 678 712 79 869 75 990 113226 63 452 757 969 114011 139 58 93 221 337 96 444 72 505 22 49 71 79 739 810 34 58 95 115059 358 439 41 54 55 520 30 42 57 693 743 49 869 70 931 116076 176 232 36 302 450 607 808 36 43 117001 43 74 93 199 202 16 92 312 30 58 407 50 72 524 38 737 62 74 801 6 61 71 973 118044 84 85 109 54 252 309 402 88 639 830 44 924 119134 56 258 327 675 926.

צו אלע ג' שפילערס!
דאס הויפט-געווינס פון דעם 17-טען ציהונגס-טאג
20.000 זל.
אויף נומער 138392
ווי אויך א גאנצע רייה פון פ"על א"דערע גרעסערע און מיטעלע געווינסען זענען אויך דאס מאל גע-פאלען אין אינזער באמת גליקליכסטער קאלעקטור!
מיר רופען דעריבער אלע צו קויפען ביי אונז אונזערע גליקליכע לאָסען!
ס. יאטקא
פיעטריקאווער 22
פיעטריקאווער 66
פאביאניץ, פל. דאמבר. 3

120097 106 47 202 29 51 317 447 500 99 688 97 121049 67 119 21 76 213 15 562 659 67 701 12 868 920 122190 301 403 69 504 65 630 759 816 85 915 123022 114 46 88 99 296 319 468 516 613 81 700 27 35 124142 75 360 64 461 507 97 947 125029 148 51 57 423 58 677 78 79 958 126115 38 50 202 312 443 67 572 85 652 66 72 86 88 743 962 127029 192 279 379 431 63 85 500 84 602 13 719 813 72 128052 141 51 497 561 657 79 881 970 129010 83 246 58 315 405 70 510 37 89 620 91 869 916 27.

130004 162 272 80 523 60 616 761 87 829 914 131067 118 66 470 88 509 601 43 711 15 882 951 94 132137 318 26 98 457 674 797 843 133330 66 75 411 31 530 608 65 76 828 57 134048 126 44 229 61 353 423 615 36 783 883 958 59 135149 67 405 38 643 53 60 763 136023 74 261 324 59 411 77 81 546 699 822 70 90 997 137010 46 179 277 492 545 706 34 957 138000 162 78 79 278 422 33 526 43 61 77 88 92 94 674 974 139096 216 43 60 93 348 92 403 44 570 635 735 875 903 73.

140076 191 307 9 556 91 833 34 928 62 141118 379 83 99 446 537 63 67 600 81 824 40 920 142015 141 92 98 224 309 21 61 62 446 58 563 655 83 743 954 143145 389 468 74 673 99 767 69 812 144031 44 92 184 251 403 92 521 79 99 614 704 52 84 809 73 962 145142 344 422 89 95 691 771 80 805 146033 78 145 234 50 316 19 429 710 47 98 865 86 915 38 72 147095 192 259 357 3 446 592 655 777 930 148022 27 68 270 415 517 631 791 901 79 92 149092 134 89 219 71 92 369 439 656 730 822 55 960.

150071 75 79 144 81 201 61 405 523 817 910 151009 153 201 61 384 419 20 547 646 784 869 928 89 152096 242 349 59 66 94 408 61 512 30 66 634 78 766 841 66 153000 35 42 115 203 51 84 397 445 49 59 618 737 871 86 97 154034 35 87 142 276 333 461 74 505 10 75 757 65 73 855 982 155013 81 117 348 411 99 705 808 68 78 900 156140 300 28 79 419 49 87 744 58 78 800 71 937 157037 65 96 206 14 36 394 429 503 45 676 813 50 77 911 57 97 158040 355 56 69 95 405 52 587 726 38 98 159071 94 110 316 456 590 617 37 67 703 979

160040 274 550 758 60 808 36 77 916 35 53 87 161216 38 808 20 976 162093 147 53 99 260 81 452 505 717 19 27 31 859 938 163103 397 400 7 35 707 994 164035 71 115 213 70 311 41 442 95 526 33 38 68 743 910 165018 58 244 313 26 92 458 535 660 82 815 916 18 46 69 166038 215 94 319 515 54 624 790 927 81 167031 123 222 88 312 402 46 576 82 90 627 45 80 85 805 8 67 168038 49 93 206 26 89 369 410 71 75 536 37 49 616 73 95 808 40 974 169128 52 80 81 229 69 85 333 55 417 570 809 61 83 948 78 97.

170012 52 103 431 619 34 72 739 905 27 51 81 171051 92 138 275 370 484 579 620 760 61 172180 204 27 348 99 450 73 74 82 502 15 61 895 994 173000 105 283 645 882 952 174058 64 191 255 87 325 540 627 55 93 723 912 61 89 175116 460 546 53 66 835 79 89 904 15 31 77 176015 19 22 174 76 442 582 711 61 93 855 74 979 177124 296 323 988 403 508 52 86 690 754 909 31 59 178023 55 71 79 163 76 234 366 405 41 255 673 77 723 945 179010 159 253 387 460 793.

180003 129 246 65 390 487 675 702 33 50 71 879 944 181215 30 98 99 374 471 76 533 603 40 43 709 182365 550 810 24 37 909 12 66 68 99 183071 113 339 503 44 645 92 759 892 184069 149 262 95 344 45 438 61 69 684 99 939 61 67 185060 112 28 72 73 335 67 498 660 722 819 33 45 77 905 62 186121 235 98 355 422 90 561 962 65 86 187062 84 107 8 58 83 219 362 98 425 561 74 601 38 706 816 92 954 74 188016 22 51 218 49 398 465 79 524 32 645 794 909 12 47 48 94 189011 169 283 342 464 504 860 99

190046 71 142 75 256 300 1 12 84 90 427 561 904 191015 73 135 62 219 53 88 335 59 64 429 505 75 641 778 79 87 192020 87 219 87 89 337 38 50 85 495 550 69 664 76 703 867 69 936 68 83 193127 41 43 414 534 72 654 95 783 895 194006 11 26 206 388 426 588 724 25 96 824 930 49 94 195309 35 47 698 825 77 983 196011 39 65 85 117 290 308 446 56 64 92 547 622 83 758 841 942 197142 382 701 15 80 35 86 976 198096 187 286 364 837 907 199042 49 129 207 47 304 50 95 510 69 618 818 953.

200030 54 157 79 229 62 391 449 73 586 88 99 664 810 66 86 915 52 201080 118 42 214 321 546 72 94 783 94 960 66 202022 78 169 84 206 68 346 88 403 5 8 508 22 736 41 53 74 887 977 80 203062 84 93 95 143 62 96 99 306 57 67 77 463 81 91 576 78 96 99 694 742 829 34 204209 52 357 462 640 66 742 802 917 20 21 40 205008 79 95 171 80 90 98 275 367 89 467 597 758 80 912 88 206031 94 226 359 91 494 714 44 56 811 69 925 41 54 207083 115 71 92 220 49 56 65 326 90 426 549 79 90 639 750 900 66 208073 75 235 429 551 74 626 32 773 84 97 828 209003 73 126 88 94 220 319 82 416 501 631 76.

עפעטליכע ווענדונג - צו - אלע בעזיצער פון אפגעטראגענע מענער-היט!
אויב איהר ווילט אייער געלד נישט ארויס-וואַרפען אין גאס, טא גיט אייערע
היטען צו פאסאנירן נאר אין היטען-געשעפט
מ. קאפעלושניק
קאנסטאנטינער 8
טויזענדער קונדען האבען זיך איבערצייגט, אז א פאסאנירטער הוט פון מ. קאפעלושניק, קאנסטאנטינער 8 ווע"ט הו אין צוראשטע, און הן אין דער ארבייט ערשטקלאסיג אויסגעפערטיגט

טוך- און קארט-לאגער
M.iSz.Rabinzon
לאָדז, פּיעטריקאָווער 45, טעל. 41־120, פראנט, 1־טער שטאק

עמפפעהלט דעם גרעסטען און רייכסטען אויסוואַהל פון

ביליצער, לעאנהאַרדטס און טאמאשאווער סחורות

ביליגסטע פרייזען / בייעסטע מאדע / בעסטע קוואַליטעט

הורט און דעטייל! חירט און דעטייל!

ייִן כשר לפסח

ווילט איהר גוטען ווייִן א׳ף ארבע כוסות
און הנאה האָבען פאַר אייער געלד, נישט פערגעסט
קויפט ראָדזינען־ווייִן דעם בעסטען
פון דער וויין- און מעהד־פאבריק פירמא „פראָגרעס״.

פאַר א זלאָטע פופציג קריגט איהר דאָרט
א באָטשינקע וויין גאָר אַנ׳אַנטיק
און דערצו אויך אנדערע וויינען
פון אונזער אייגענער פאבריק.

„פּראָגרעס״ נומער זיבען קויפען אלע,
ווייל ער איז גוט, און ביליג אָנערקענט,
ווער עס קויפט איהם איינמאָל,
בלייבט אונזער שטענדיגער קליענט.

מעהד און ווייִן די בעסטע סאָרטען
בעקומט איהר ביי אונז אלעריי,
גוט און ביליג איז נאָר „פּראָגרעס״־וויין
אלטער מארק נומער צוויי.

א וואונדער פון דער נאטור אין לאדז

(אפ) די אָפּטיילונג פאַר שטאָטישע פּלאַנטאַציע ביים לאָדזער מאַגיסטראַט איז אויפמערקזאַם געוואָרען אויף אַ העכסט אינטערעסאַנטע און וואונדערליכע נאַטור־ערשיינונג וואָס לאָזט זיך בעמערקען אין אייניגע לאָדזער פאַרקען, דהיינו, נישט קוקענדיג אויף די אמת־ווינטערדיגע וועטערען, האָבען אין פיל ערטער אָנגעהויבען צו בליהען די ביימער. אין קאָליע־גאָרטען איז די ערשיינונג נאָך וואונדערבאַרער דערמיט, וואָס עס האָבען אויפגעבליהט נישט אַלע ביימער נאָר גלייכמעסיג אַ בוים איבער אַ בוים.

צו פאָרשען די זעלטענע נאַטור־ערשיינונג קומט היינט אַראָפּ אַ ספּעציעלע קאָמיסיע פון באָטאַניקער פון וואַרשעווער אוניווערזיטעט.

ר׳ מענדיל בארנשטיין׳ס וו״ייבען
בעשייגען
דעם סדר-טיש

15 יעהריגער יובילעאום-פייערונג פון דער שולע „יבנה״

ווי בעוואוסט ווערט איז צוזאַמענהאַנג מיט׳ן 15־יעהריגען עקזיסטענץ־יובילעאום איינגעאָרדענט דורך דער שולע „יבנה״ אַ פייערליכע פריהמאָרגען פאָרשטעלונג, וועלכע ווערט פאָרקומען זונטאָג ב׳ דחוה״מ פסח 12 אַ זייגער פאַרמיטאָג אין שטאָטישען פוילישען טעאַטער צעגעלניאַנאַ 63.

אין פראָגראַם צווישען אַנדערע, אינסצעניזאַציעס פון י. ל. פרץ, „דער נייער נגון״, ח. נ. ביאַליק: „דוד המלך אין דער הייל״, קאָלעקטיווע דעקלאַמאַציע „די גלאָקען״ פון עדגאַר פּאָע (אין דער פוילישער שפּראַך). פראַגמענטען פונ׳ם בעקאַנטען העברעאישען ווערק „מסדה״ י. למדן. אין דער אויספיהרונג בעהמען אַנטייל די שילער און שילערינס פון דער שול. אונטער דער רעזשי פון יונגען רעזשיסער י. שומאַכער. ספּעציעלע דעקאָראַציעס און קאָסטיומען פון ד. מאַטוס. די מוזיק צו „מסדה״ און „גלאָקען״ איז פערפאַסט פון י. פייבישיס. פלאַסטיק און טענץ זענען איינשטודירט דורך ז. קרוש.

קאנצערט פון קאנטאר קוסעוויצקי

שבת דעם 1־טען טאָג חוה״מ פסח 9.30 אָוענד וועט דער בעריהמטער טענאָר און אָבערקאַנטאָר פון דער וואַרשעווער סינאַגאָגע מ. קוסעוויצקי געבען אַ קאָנצערט אין קינאָ „ספּלענדיד״ נאַרוטאָוויטשא 20 מיט׳ן אַנטייל פון פריילין בראָניסלאַוואַ ראָטשטאַט (פידעל). ביים קלאַוויר — פרל. ליכטערמאַן.

Luna

היינט און פאלג. טעג!
נישט געוועזענער יום טוב־פראגראם, דאס מעכטיג־סטע קלאנג־פילם־ווערק

„דער סוף פון דער וועלט״

גיגאַנטישע צוקינפטס־וויזיע, רעזשיסירט דורך Abel GANCE

אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נ. מ. שבת, זונטאָג און י׳ם טוב־טעג 12 בייטאָג, בילעטען פרייזען ווי געוועהנליך. אויפן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת, זונטאָג אין יום טוב־טעג פון 12–3 צו 75 גר. און 1 זל. פאַספאַרטוס, און בחנם׳דיגע בילעט אין פערלויף פון 7 טעג נישט גילטיג. יובילעאום קאַרטען גילטיג אָהן בעגרענצונג

פסח פאר זעלנער

די פסח־סדרים פאַר די זעלנער פון היגען גאַרניזאָן קומען פאָר אויך היינטיגס יאָהר אין רעסטאָראַן פון געדולד. די סדרים וועלכע וועלען פאָרקומען מיט אַ בעזונדערער פייערליכקייט וועלען בייוואוינען דער פרעזעס פון קהלה דעפ. מינצבערג, קאָמענדאַנט פון היגען גאַרניזאַן און אַנד.

מיט דער אַקציע פיהרט אָן היי־יאָהר פונקט ווי אַלע יאָהר ה׳ משה עפשטיין.

די 2 רעוויזיאניסט׳ישע קרייז-קאנפערענץ
פון דער לאדזער וואיעוואודזשווע

זונטאָג און מאָנטאָג, ב׳ און ג׳ דחוה״ה פסח קומט פאָר אין לאָדז די 2. קרייז־קאָנפערענץ פונ׳ם פערבאַנד פון ציוניסטען־רעוויזיאָניסטען אין לאָדזער קרייז. אין דער קאָנפערענץ וועלען זיך בעטייליגען דעלעגאַטען פון 46 סניפים פון דער לאָדזער וואיעוואודזשווע.

צו דער קאָנפערענץ קומען ספּעציעל פון וואַרשא ד״ר יעקב כהן, ד״ר בן־שם (פעלדשוה), קאָמיסאַר פון קרן תל־חי אין פוילען און ד״ר יעקב ציבעמאַן, רעדאַקטאָר פון מאָנאַטשריפט „נאַרוד״.

פערשידענעס

(מ) דער מאַגיסטראַט האָט אויף די חגאות פער טיילט 11 טויזענד פעקלעך פאַר די קינדער פון די פאָלקס־שולען, אין די פעקלעך איז פערהאַן וואורשט, שטריצעל, אייער און צוקערלעך.

בערלינסקי-פריהמארגען
היינטיגען שבת אין „אררט״

שבת, דעם ערשטען טאָג חול המועד, 11 איינדערפריה קומט פאָר אין „אַררט״ א ליטעראַרישער פריהמאָרגען געווידמעט דעם לאָדזער יונגען טאַלענטפולען בעלעטריסט ש. בערלינסקי, וועלכענס דעביוט אין דער יודישער ליטעראַטור מיט זיין בוך ערצעהלונג א. נ. „אינדרויסען״ האָט געפונען די ברייטע אַנערקענונג מצד אַלע מאַסגעבענדע פאַקטאָרען.

„אינדרויסען״ האָט גלייך געגעבען אַ בכבוד׳יג אָרט דעם יונגען מחבר אין דער יודישער ליטעראַטור און דער ליטעראַרישער פריהמאָרגען איהם געווידמעט וועט זיכער זיין אַנ׳אַטראַקציע פאַר דעם היגען יודיש־לייענער.

איז דעם אָוונד בעטייליגען זיך די דיכטער יצחק קאַצענעלסאָן, און משה בראַדערזאָן, ווי אויך די טעאַטער־סטודיע ביים „הזמיר״.

בערלינסקי וועט צ. א. לייענען זיינע אַ נייע, נאָך נישט פערעפענטליכטע נאָוועלע א. נ. „מידלען״

ז. סעגאלאוויטש
צו זיינע רעפעראַטען אין לאדז

סעגאַלאָוויטש — אייגער פון אונזערע פּאָפּולערסטע, און, גלייכצייטיג, בעליבטסטע שריפטשטעלער.

אין דער ליטעראַטור בכלל, און אין דער יודישער בפרט געהען אָט די צוויי זאַכען זעלטען אין פּאָר:

זעלטען ווען אַ שטאַרק געלייענטער שריפטשטעלער זאָל זיין פון זיין לייענער געליבט.

אין דעם רוב פאַלען ווערט געלייענט מיט האַסט און מיט אימפעט בלויז די ליטעראַטור סענסאַציע, סיי די פּאָזיטיווע טאַלענטפולע, סיי די נעגאַטיווע, — די סתם לייכט־פערדייליכע, טאַלענטלאָזע, בולוואַרישע.

ליב קריגען אָבער קאָן מען נאָר אַ שריפטשטעלער, וואָס טרעפט, אַזויצוזאָגען, אַריין אין פּינטעל, וואָס גייט אין איין שריט מיט זיין לייענער, וואָס געפינט דעם שליסעל צו זיין האַרץ, וואָס קאָן איהם איבערזימען צו דער ריכטיגער צייט דאָס וואָהרהאַפטיגע, פשוט, איקטים וואָרט.

סעגאַלאָוויטש קאָן עס אין דער פולער מאָס און פונדאַנען בעהמט זיך דער צוטרוי און די ליבע צו איהם מצד דעם מאַסען־לייענער זיינעם, וואָס רעקרוטירט זיך פון דער „נישט־קאַליע־געמאַכטער יוגענד״.

* * *

גייט ער שוין אַזוי צעהנדליגער יאָהרען מיט דעם יודישען יוגענדליכען לייענער (און דאָס איז דאָך זיכער דער טרייעסטער לייענער!) און בעריי כערט איהם מיט זיינע פילצאָליגע לידער, דערציילונגען און ראָמאַנען.

גייט ער זיין בעזונדערען, פשוט׳ען, אייגענעם, און דעריבער — אייגענאַרטיגען וועג —

מיט אַ לייכטען ריטמישען שריט גייט ער און דעריבער ווערט ער נישט מיד אין זיין פּראָדוקטיווען שאַפען —

און דעריבער איז דער וועג זיינער נישט קיין צוגעטראַכטער, נישט קיין אויסגעמאַטערטער, נישט קיין איבערשרייבערישער, (ווי ס׳איז דער פאַקטישער געמיט־צושטאַנד ביי דעם רוב מנין ובנין שרייבער אונזערע) און —

אַ שווערע בחנם׳דיגע אַרבייט, אַ ממש־וואַסערשטויסערישע טוט אונזער קליינליכע, נישט בעהאַוונטע, ד׳אמות׳דיגע און גלאַט קליינשטעטלדיגבונטאַרישע קריטיק, ווען זי מיינט מיט מויזעךפישטשערייִ איבערהילכען די קראַפט, וואָס הייסט קול המון. (ב)

* * *

לויט ווי מיר האָבען שוין געמאָלדען וועט ז. סעגאַלאָוויטש האַלטען אין לאָדז 2 רעפעראַטען (אין זאַל פון „אַררט״).

מאָרגען, 4 בייטאָג — א. ד. ט. „דיכטער, קריטיקער און לייענער״ („אונזער ליטעראַרישער באַרג אַראָפּ״) און איבערמאָרגען, פרייטאָג 4 אַ זייגער. א. ד. ט. „שמענדריק־אַסימילאַציע״.

די רעיעלסטע פירמע פון מעטאל-אויסארבייטונגען
י. ב. וואלקאוויסקי נארוטאוויטש 11

פון יאָהר צו יאָהר געהט אַלץ מעהר דאָס מעטאַל אַריין אין טאָג־טעגליכען געברויך.

די מעטאַלענע שטוב־חפצים, האָבען זעהר אַ סך גרויסע מעלות, מ׳דאַרף אָבער זיין א מבין אויף דער אויסאַרבייטונג, אָדער האָבען צוטרוי צו דער פירמע.

איינע פון די פירמען אין לאָדז, וועלכע האָבען זיך ערוואָרבען דעם גרעסטען צוטרוי דאָס איז די פירמע י. ב. וואָלקאָוויסקי, נאַרוטאָוויטש 11. די פירמע וואָלקאָוויסקי בעזיצט דעם גרעסטען אויסוואַהל פון מעטאַלענע בעטען און בעטלעך, קינדער־וועגעלעך, מעטאַלענע פעלד־בעטלעך, וואַשגעשטעלען, סערווירען, וויזשימאַטשקעס, איידקאַסטענס, מאַטראַצען א. אַז. וו. אַלץ פון אייגענע אויסאַרבייטונג.

די פירמע וואָלקאָוויסקי, נאַרוטאָוויטש 11 עקזיסטירט שוין איבער 4 צעהנדליג יאָהר איהר לאַנג־יעהריגע עקזיסטענץ האָט די פירמע צו פערדאַנקען, די רעיעלקייט פון איהרע אויסאַרבייטונגען, וועלכע האָבען געוואונען דעם גרעסטען צוטרוי ביי אונז אין שטאָט. כדי מ׳זאָל גוט קויפען ביי דער פירמע וואָלקאָוויסקי דאַרף מען נישט דוקא זיין אַ מבין אויף דער סחורה אפילו דער נישט מבין איז אויך זיכער, אַז אַריינגעהענדיג אויף נאַרוטאָוויטש 11 צו דער פירמע וואָלקאָוויסקי וועט ער בעקומען גוטע סחורה און וועט נישט איבערצאָלען אין פרייז.

לאדזער יודישער קאמעראל-טעאטער
נייער
„אררט״

אין ווייסען זאַל „מאנטיפעל״ זאכאדניא 43.
קינסטלערישער לייטער: מ. בראדערזאָן.

סוף פון סעזאן! לעצטע וואָך פאַר׳ן אפּפאָהרען קיין וואַרשאַ.
מיטוואָך, דעם 1. אפּריל און דאָנערשטאָג, דעם 2. אפּריל, ווערט נישט געשפּילט.
פרייטאָג, דעם 3. אפּריל, אָנהויב 9.45 אָוונד

1 רעליגיעזער קאנצערט

שבת, דעם 4־טען אפּריל (ערשטער טאָג חול המועד)

3 רעליגיעזע קאנצערטען
‏4 – נאָכמיטאָג, 7.45 און 9.45 אָוו.

1) הקדמה, 2) קלויזניקעס, 3) רויזען פון שרון, 4) יודישע ראַפּסאָדיע, 5) רבונו של עולם, 6) בית לחם, 7) טויטע חסידים, 8) זמירות, 9) ספרים, 10) אַ תפילה, 11) שבת ליכט, 12) דעם רבי׳נס ניגון.

זונטאָג, דעם 5־טען אפּריל (צווייטער טאָג חול המועד) — 2 פאָרשטעלונגען:
אָנהויב 7.45 און 9.45 אָוונד

גראַנדיעז, יום־טוב׳דיג און געזאַנגס־פראַגראַם א.נ.

„מיר געזעגנען זיך״

איז פראָגראַם:
1) כשר לפסח, עקסצענטריש־שפּיל פון משה בראָדערזאָן.
2) חרוסת, באָמבאַסטישער מאָנאָלאָג

און דער גאַנצער שלאָגער־פראגראַם

„יום-טוב איבערוואכען״

בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון 5 אַ זייגער נאָכמ. אָן.

קלאנג־פילם־טעאטער
„CASINO״

היינט צום לעצטען מאל!
שעהנער, שטימונגס, עמאָציאָנירענדער קלאַנג־פילם

„אין א קליינינקער צוקערניעלע״

אנאָנס: גרויסער יום־טוב־פראַנראַם!

„ס׳האַרץ אויף דער גאס״

מיט׳ן אַנטייל פון Nora Ney, J. Stępowski, Z. Sawan

אָנהויב 4.30 נאָכמ. לעצטער סעאַנס 10.15 אָוונד. שבת, זונטאָג און יום־טוב־12 בייטאָג פון 12–3 פריהמאָרגען־פאָרשטעל. פרייזען פון די פּלעצער 75 גר. און 1 זל.

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט — דורך א. שאַרמצינגעל

לכבוד פסח

די סדר־שיסעל

כרפס — די היינטיגע געשעפטען, וואָס ליגען אין אַ־רצה.

ווייך — אַזאַ מין וואַסער, אויף וועלכען מען מאַכט די ברכה „בורא פרי הגפן".

מצה — אַזאַ אַרטיקעל, וואָס בעפרייט דעם אַ־ימען פון קאָפּ־דרעהעניש... צו זוכען אַ שטיקעל ברויט.

קרבן פסח — די, וואָס האָבען געהאַפּט אויף אַ פּאָר יום־טובדיגען פּדיון.

חרוסת — דער איינציגער אַרטיקעל, וואָס איז נאָך עד־היום פריי פון שטייערן.

חושך — אין אַלע געשעפטען.

שפוך חמתך — אויף די שאַצונגס־קאָמיסיעס.

א נייער מה־נשתנה!

א) פאַרוואָס איז היי־יאָהר די „אַבראַטאָוועֿ"־פיל־פאַביג העכער, ווי אין'ם פאָראַיאָהריגען יאָהר? דערפאַר, אַז פאַריגען יאָהר האָט אַ סוחר געדאַרפט נאָר וועלען און ער האָט געקויפט מצה; און אויב נישט, איז רעכט געוועזען המן. אין היי־יאָהר — מעג ער יאָ וועלען, צי נישט וועלען, האָט ער נישט צו קויפען קיין מצה און נישט קיין חמץ.

ב) אַלע יאָהר האָט דער סוחר געהאַט פערשידענע צייטען, אי זיסע, אי ביטערע, און היינטיגען יאָהר — איז כולו ביטערע.

ג) אַלע יאָהר איז געוועזען געגוג, אַז אַ סוחר זאָל באַנקראָטירען נאָר איין מאָל אין יאָהר; און היי־יאָהר איז מען אַפילו נישט יוצא מיט צוויי מאָל אַ יאָהר.

ד) אַלע יאָהר פלעגען די יודישע מיטגלידער אין די שאַצונגס־קאָמיסיעס אַביסעל זיצען און אַביסעל דרימלען; היינטיגען יאָהר האָבען זיי איבערגעגעבען פערשלאָפען.

פון די ארבעה בנים

דער רשע

אַ רוסישער פּולקאָווניק, אַ גרויסער שונא־ישראל, פלעגט די יודישע סאָלדאַטען פון זיין פּולק אָנטון געברענטע יסורים.

איינמאָל פאַר פסח, האָבען די יודישע סאָלדאַטען געוואָלט בעטען ביי איהם, אַז ער זאָל זיי בעפרייען אויף יום־טוב. האָבען זיי זיך פערזאַמעלט און אָנגעהויבען צו פּלאַנען, ווי אַזוי מען קאָן דאָס אויספּועלן און דער עיקר, ווער עס וועט געהן צום פּולקאָווניק בעטען.

איינזעהענדיג, אַז מיט'ן גוטען ווילען וועט קיינער נישט געהן צום רשע, האָבען זיי בעשלאָסען צו וואַרפען גורל.

דער גורל איז געפאַלען אויף צוויי ליטוואַקעס, האָבען זיי איהם געקויפט אַ מתנה און געמאָלדען די ליגער, אַז זיי ווילען רעדען מיט'ן פּולקאָווניק.

דער פּולקאָווניק האָט, ווי זיין טבע איז געווען, בעגעגענט די ביידע יודישע זעלנער מיט אַ פיינדליכען ברוך־הבא און געפרעגט, וואָס זיי פערלאַנגען.

— האָשע וויסאָקע — שטאַמלען ביידע זעלנער — מיר זענען געקומען בעטען, אַז די זאָלסט בעפרייען די יודישע זעלנער אויף פסח.

— איך וועל דאָס טון — ענטפערט דער פּולקאָווניק — אויב איהר וועט מיר געבען אַ תשובה אויף מיין פראַגע.

די ליטוואַקעס האָבען מסכים געווען און דער פּולקאָווניק האָט אַ פרעג געטון:

— פאַרוואָס האָט איהר דער־הרג'עט אונזער גאָט? — פרעג איך אייך, פערשאָלטענע זשי־דיאַגעס.

דערהערענדיג דעם פּולקאָווניקס טענות, זענען זיי ביידע פערציטערט געוואָרען.

וויסענדיג אָבער, אַז מיט שווייגען וועלען זיי גאָר ערגער אָפּשניידען, ענטפערען זיי איהם:

— הער אויס, האָסע וויסאָקע, דו ביסט גאַנץ גערעכט, אָבער וואָס זאָלען מיר יודען טון, אַז מיר האָבען אַ שלעכטען גאָט, ווי אַ צרה שיקט ער די גאַנץ אויף אונז. אַ מצרים, אַ מדבר, אַ שלעכטען פּולקאָווניק, אַלץ נאָר אויף אונז... טערעטשט זיך, אַז מיר האָבען אויף אונזער גאָט זעהר אַ ביזן האַרץ, און מיר קאָנען איהם גאָרנישט טון, ווייל ער זיצט אויבען און מיר זענען אונטען, קומט איינמאָל צו געהן אייער און זאָגט, אַז ער איז אַ גאָט, גאָ, שטעלט אייך פאַר האָשע וויסאָקע, אַז מיר האָבען איהם געפּאַקט, האָבען מיר איהם געמוזט שמייסען.

א. ב.

מה נשתנה?

אדער: וועז וועט זיך ענדערן?

מה נשתנה? וואָס איז, כ'בעט אייך,
אָט די ענדערונג אַזוי,
וואָס דאָס לעבען איז איצט טרוקען,
דאַר און מאָגער, ווי אַ שטרוי?

מה נשתנה? — וואָס — די מעשה,
וואָס געענדערט האָט זיך אַלץ,
און דאָס לעבען כאַפּט ביים גאָרגעל,
און עס ווערגט אונז ביי דעם האַלז?

מה נשתנה? וואָס — די סיבה,
וואו געפינט זיך עס דער גרונט,
וואָס דעם מענשען איז איצט ערגער,
ווי אַ בלאָנדזשענדיגען הונט?

מה נשתנה — היתכן?
מענש דעם מענשען קוים דערקענט,
און אָהן אויסנאַהם אַלע, אַלע
טאַפּען וואַנטע איצט די ווענט?

מה נשתנה? ס'טאַנצט דער רשע
מיט דעם תם דעם טאַנץ פון שמד,
און דער שאינו יודע לשאול
מיט דעם חכם איז פאַן־בראַט?

מה נשתנה? — דאָס־א פרעג איך,
און פּאַ'ך טראַכט אין דעם אַריין,
אַז עס איז די צייט די העכסטע,
אַז אַ שינוי זאָל שוין זיין!

יאָקעל בן פלעקעל.

א חלום

אָט אַזוי האָבען די לאָדזער סוחרים געחלומ'ט, וועט אויסזעהען דער ערב־פסח־סעזאָן

אמאל אין מצרים

(אַ ליד מיט אַ זיפץ)

זאָגט, וואו געפינט מען
דעם פרעה דעם אַלטען,
דעם מצרי'שען קעניג,
דעם גזל'ען, דעם קאַלטען.
אָט דעם, וואָס פערהאַסט
איז געבליבען ביי יודען,
פון וועמענס מפלה
מיר זענען צופרידען.
אָט דעם, צוליב וועמען
דעם חמץ מיר ראַמען;
וואָס הייסט ערגעץ רעמסס,
צי גאָר טוטאַנקאַמען.
אָט דער, וואָס איז פראַסט
פון די כלים געשפּרונגען,
וואָס האָט אָבער יודען
צום אַרבייט געדונגען...
און האָט זיי דערביי כאָטשבי־
לחם געגעבען —
קאַרגע פרנסה,
נאָר עפּעס צום לעבען,
געוואָלד, וואו איז איצטער
אַזאַ מין סאָרט פרעה?
איך וואָלט פאַר אַזאַ אָט
געמאַכט איצט אַ וואָרע.

יאָ, ס'איז דער גלות,
ווי יענער געבליבען:
מיר ווערען אויף איצטער,
ווי פליגען צוריבען.
פאַרהאַן „שרי־מסים" —
מען שיקט פון אונז שטייער

פאַר עסען, פאַר טרינקען,
פאַר וואַסער, פאַר פייער.
אַלץ ווי געווען
אין דעם אַלטען מצרים,
ס'פעהלט אויך נישט דער קאַנטשיק
פון פרעה'ס ידים.
נאָר איינס — יענע אַרבייט,
דאָס ברויט אויף צום לעבען,
דאָס וויל אונז דער פרעה
דער נייער נישט געבען.
וואו „סיר הבשר".
שוין לאַנג־לאַנג פערגעסען,
פון לחם קיין זכר,
נישטאָ וואָס צו עסען.
שטעהען מיר איצט
אין מאָדערנעם מצרים,
און אַרבייטסלאָז זענען
גאָר פראָסט די שינים.
שטעהען מיר איצט און
מיר בעטען אַ תפילה,
(קודם ביי פרעה'ן
ביים אַלטען מחילה):
„גיב אונז דעם אַלטינקען
פרעה'ן, זאָל לעבען,
ער האָט אונז דאָן אַרבייט
און ברויט כאָטש געגעבען".
זאָגט, וואו געפינט מען
דעם פרעה דעם אַלטען,
מיר וואָלטען איהם איצט שוין
גאַנץ אַנדערש געהאַלטען...

שמערעלע.

א שטיקעל הגדה

הא לחמא עניא — אַריינרוקען אַ יודישע פּאָזיציע אין מלוכה'שען בודזשעט, איז אַ שווער שטיקעל ברויט.

מה נשתנה — פאַרוואָס האָבען די רעגירונגס־שטען אויפגעהערט צו פרעגען קשיות?
איז דער תירוץ:

עבדים היינו לפרעה — אַ רמז אויף בריסק....

מעשה ברבי גראַשקאָווסקי ורבי וואָלשטיגסקי, וועלכע האָבען זיך אָרעקגעזעצט אויף די בענקלעך און צוגענומען די שטאָטישע פּענסיעס פון דער עלעקטראָווניע. עד שבאו תלמידיהם, זשעמיעצקי און ראַפּאָלסקי, ואמרו להם — רבותינו הגיע זמן, צוריקצוגעבען ס'ביסעל מזומן.

כנגד ארבעה בנים — דאָס מיינט מען מינצבערג, ווישליצקי, מענדערסאָן און מינקאָווסקי.

יכול מראש־חודש — ווען פּורים ווערט אויסגעפאַלען ראש־חודש, ווען מען איז סיים מעגען האַלטען אַ רעדע אויף יודיש...

וישימו עליו שרי מסים — די סעקוועסטראַטאָרען, קיין גוטער יוד זאָל זיי נישט קענען, ווי ס'שטעהט ווייטער אין פסוק:

דבר אחר, אַז ער נעהמט זיך ביד חזקה, איז רעכט צוצונעהמען די קישעלע פון אונטערן קאָפּ, און איבערלאָזען די עשר מכות.

ובכן ויהי בחצי הלילה — רעדט מען וועגען בייזע שטייערן און וועגען תעבערן דאָס דירה־געלד.

אחד מי יודע?

דער „איינסעל" האָט די דעה.

שנים מי יודע?

דער „זיידע" מיט סלאָוועקי'ען.

שלשה מי יודע?

בונד, פּועלי־ציון און די „רויטע".

ארבע מי יודע?

אַגודת ישראל, בנות אגודת ישראל, פּועלי־אמוני ישראל, און שלומי אמוני ישראל.

חמשה מי יודע?

ציונים, מזרחים, רעוויזיאָניסטען, פּועלי־ציון און התאחדות.

ששה מי יודע?

זעקס ציוניסטישע דעפּוטאַטען.

נאָר הלוואַי זאָל איך ליגען זאָגען, רבותי, איך האָב מורא, אַז פון דער גאַנצער הגדה וועט זיך אויסלאָזען אַ....

חד־גדיא!

—III—

אין איטאַליען

די צאָהל אַרבייטסלאָזע אין איטאַליען — זאָגט אַ פאַשיסטישע צייטונג — איז קלענער ווי אין אַלע איבעריגע לענדער.

— איהר ווייסט פאַרוואָס?

— לאָמיר הערען.

— ווייל דאָרטען, אַז איינער פערלירט דעם פּאָסטען, וואַרט מען נישט, אַז ער זאָל מאַכען אַ דעמאָנסטראַציע און מען זעצט איהם גלייך איין אין טורמע.

א פּאָ געניגען, וואס קאסט קיין געלד נישט

צו אלי' מאַניש דעם מלמד איז אַמאָל געקומען צופאָהרען אַ גאַסט. מען האָט איהם געדאַרפט, ווי דער שטייגער איז, מיט עפּעס מכבד זיין, נאָר אין שטוב איז קיין צוּבראַכענער גראָשען נישט געווען, איז ער געבליבען אין גרויס פערלעגענהייט.

פּלוצלונג רופט ער זיך אָן צום גאַסט — איך האָב דיך געוואָלט מיט עפּעס מכבד זיין, אָבער וואָס טוט מען, איך האָב קיין גראָשען נישט ביי דער נשמה. נאָר איין זאַך, הערסטו, איז מיר איינגעפאַלען, וואָס דו וועסט דערפון הנאה האָבען און איך דאַרף עס נישט געהן קויפען. איכ'ל דיך קיצלען, דו וועסט לאַכען און מיר וועט עס קיין געלד נישט קאָסטען.

ראָס לעצטע מאָל

מוטער (צו איהר הערשעלין): — דו זאָלסט שוין אַריינקומען אין הויז! דאָס רוף איך דיר צום לעצטען מאָל.

הערשעלע: — נו גוט, איצט, קינדער, קען איך זיך שוין ווידער שפּילען. מיין מאַמע וועט מיך שוין מעהר נישט רופען.

דער „פּוילישער שטערן"

סענסאַציאָנעלער ראָמאַן פון דעם וועלט-קריג

קאַפּיטעל איינס
דער פערטרעטער

מאָריס קווייטמאַן איז שטיל אַריין אין עס־צימער און זיך אַוועקגעזעצט ביים טיש.

ער האָט זיך שטענדיג בעמיהט צו בלייבען אום בעמערקט, און דער הכנעה׳דיגער אויסדרוק פון זיין פנים האָט, דאַכט זיך, גערעדט:

„זייט מוחל, אָבער איך בין דאָך נישט שולדיג, וואָס מיר געפינען זיך דאָ. גיט אויף מיר נישט קיין אַכטונג, און זאָל זיך אייך דאַכטען, אַז איך בין בכלל נישטאָ אויף דער וועלט"...

זיין גאַנץ לעבען האָט ער אַזוי אָפּגעלעבט בעשיידען, אונבעמערקט, אַ שטילער, ווי אַ טויב, ווי אַ מויז.

פון צייט צו צייט נאָר האָט ער געגעבען צו וויסען וועגען זיך אין די לאָנדאָנער טעאַטער־זשורנאַלען, אַז ער עקזיסטירט נאָך, אַז ער מאָריס קווייטמאַן איז נאָך אַלץ אַ גאָלדענער אַקטיאָר־אימיטאַטאָר, וואָס אַזאַ בעדאַרף מען מיט ליכט צו זוכען, און אַז מען קאָן איהם אַנגאַזשירען צו יעדער צייט.

צו אַנדערע מיטלען פון רעקלאַמע איז ער נישט אָנגעקומען.

דער אייביגער ביטערער קאַמף פאַר דער עקזיסטענץ האָט נישט איבערגעלאָזט קיין שפורען אויף זיין גוטמוטיגען, ראַזירטען פנים, וואָס איז געווען איינגאַנצען צוקנייטשט.

די קלוגע גרויסע אויגען זיינע האָבען געקוקט אָפען און עהרליך, און זיין קליינער מויל איז געווען וויך, ווי ביי אַ פרוי.

זיין טאָכטער מערי איז שוין געזעסען ביים טיש און אָנגעגאָסען טיי.

קווייטמאַן האָט תמיד געקוקט אויף זיין טאָכטער, די הויכע שיינע מיידעל, ווי אויף עפּיס אומפערשטענדליכעס, וואונדער־פולעס פון זיין לעבען.

כאַפּענדיג אַ בליק אויף איהר אין יענעם טאָג, האָט ער אַ טראַכט געטון, אַז זי איז אומגעהייער רייצענד אין דעם בלויען קלייד — אין דעם זעלבען קלייד, אין וועלכען זי איז טאָג־טעגליך געגאַנגען צו איהר אַרבייט אין קריגס־מיניסטעריום.

— דיר איז עפּיס געראָטען אויפצוטון, פּאַפּאַ? — האָט דאָס מיידעל אַ פרעג געטון, אַוועקשטעלענדיג פאַר איהם אַ גלאָז טיי.

— פערשטעהסטו, טייערינקע, אונזער פּאַך איז איצט אַ ביסעל אַרויס פון דער מאָדע... די אמת׳ע קונסט דאַרף איצט קיינער נישט האָבען — אַלץ איז אַרויסגעשטויסען געוואָרען דורך דער בעגערשער פּויק־מוזיק און דורך די נאַקעטע פּרויען־פּיס... ווי געפעלט דיר אַ מעשה — איך האָב דאָך היינט בעגעגענט אין פּעראַיין מיין אַלטען קאָלעגע באַר בערי!.. ער איז אויך, פערשטעהסטו מיך, אויף די גרויסע געהאַקטע צרות.... זיין גאַנץ לעבען האָט ער וועניגער, ווי צעהן פונט אַ וואָך נישט פערדינט, און איצט, טייערינקע, פייפט ער אַ וואַלץ... ער איז אַזוי גאַלע, ווי אַ הייליגער טערק!..

מערי האָט שנעל אויפגעהויבען דעם קאָפּ.

— פּאַפּאַ, איך בין זיכער, אַז דו האָסט איהם געגעבען געלד?

קווייטמאַן האָט זיך פערשעמט מודה געווען:

— נאַרישקייטען, טייערינקע, איינגאַנצען עטליכע שילינגען, כדי ער זאָל קענען איבערהאַלטען ביז סוף וואָך... דערנאָך וועט ער בעקומען אַרבייט, און וועט זיכער צוריקגעבען.

— דאָס איז בנאמנות, נישט אין אָרדנונג, פּאַפּאַ! — האָט דאָס מיידעל ברוגז אַ זאָג געטון: — איך האָב דיר געגעבען צעהן שילינגער, דו זאָלסט עס אויסגעבען פאַר זיך... דו ווייסט דאָך, אַז ער וועט דאָס געלד נישט אָפּגעבען... איך גלויב גאַנץ קנאַפּ אין דיין נאַ־ניעי׳ען.

— אונזערס־גלייכען, אַלטע אַקטיאָרען, קומט אָן זעהר שווער דאָס לעבען. קיינער בעדאַרף אונז נישט!

— אַך, פּאַפּאַ, דו ווייסט דאָך, איך האָב פיינד, אַז דו רעדסט אַזוי!.. דיין אַנגאַזשמענט האָט זיך דאָך אָקאָרשט געענדיגט!

— איינגאַנצען מיט פיער וואָכען צוריק, טייערע, און איך דריי זיך אַזוי אַרום אָהן אַרבייט... און פריהער, זעהסטו, פלעגט מען אַנגאַזשירט ווערען אויף גאַנצע צעהן חדשים. אַפּנים, אַז איך בין טאַקי אַלט געוואָרען. איצט, פערשטעהסטו מיך, האָב איך זיך שוין קנאַפּ אין זינען, נאָר איך טראַכט מעהרסטענס וועגען דיר, טייערינקע...

מערי איז אויפגעשטאַנען, און מיט דער האַנד פערשטעלט דעם פאָטערס מויל:

— איך דער־לויב דיר נישט אַזוי צו רעדען!... דו האָסט דיין גאַנץ לעבען געהאָרעוועט, און איצט קומט מיין רייה... פאַר דער מלחמה האָבען מיט אַלץ אָנגעפיהרט די מענער, און איצט שטעלען מיר זיך אויף זייער אָרט. אַ ביסעל שפּעטער, אַז איך וועל קריגען אַ הוספה, וועל איך דיר בכלל נישט לאָזען מעהר אַרבייטען.

אין דעם ווינקעל פון דעם בעשיידען מעבלירטען צימער האָט אויפ׳ן אַלטען שרייב־טיש אָנגעהויבען צו קלינגען דער טעלעפאָן.

מערי איז צוגעגאַנגען צום אַפּאַראַט און אַרויבטערגענומען דאָס טרייבעל.

„אַ מאָדנע ליכטיג און בשמחה׳דיג מיידעל" — האָט קווייטמאַן אַ טראַכט געטון, נאָכפאָלגענדיג מיט די אויגען די בעוועגונגען פון זיין טאָכטער.

פלוצים איז פאָרגעקומען אַן׳אומערוואַרטעטע זאַך:

מערי האָט אָפּגעלייגט דאָס טרייבעל אויפ׳ן טיש, און אַ גליקליכע, אַ דערפרייטע מיט ברייט געעפענטע אויגען אויסגערופען:

— פּאַפּאַ, דאָס רעדט דער דירעקטאָר פון „פּאַלאַס"!.. מען רופט דיך דרינגענד אַרויס אין טעאַטער! אַך, פּאַפּאַ, איך בין זיכער, אַז מען געהט דיך אַנגאַזשירען!

קווייטמאַן האָט זיך אומגעשיקט אויפגעשטעלט. די בלאַסע באַקען זיינע האָבען בעקומען אַ ראָזען קאָליר.

— ס׳קאָן נישט געמאָלט זיין, טייערע! איצט איז אַכט אַ זייגער... איצט קאָן דער טעאַטער־דירעקטאָר נישט האָבען אין זינען צו דינגען נייע אַקטיאָרען....

פונדעסטוועגען איז ער צוגעגאַנגען צום טעלעפאָן, און צוגעלייגט דאָס טרייבעל צום אויער:

— דאָ רעדט מאָריס קווייטמאַן! — האָט ער זיך נישט זיכער אָפּגערופען.

פון דער אַנדער זייט דראָט האָט זיך אַ שיט געטון מיט ווערטער:

— קווייטמאַן?.. אַהאַ! זעהר גוט, וואָס איך האָב אייך געטראָפען אינדערהיים... היגגינס האָט זיך צוקלאַפּט אַ פוס ביים ערשטען ספּעקטאַקעל, און ער וויל, איהר זאָלט איהם פערטרעטען! אייער אויפטריט איז זיין מיט פינף און פערציג! איצט איז פונקט אַ פערטעל זיין... צעהן מינוט צו זיין וועט נאָך אייך קומען אַנ׳אויטאָ!.. פערגעסט נישט מיטצונעהמען די נאָטען... איהר האָט נאָך, אַלזאָ, צייט צוואַנציג מינוט... טאָ מאַכט עס שנעלער!.. צום ווידערזעהן!

— דער „פּאַלאַס" וויל, איך זאָל פערטרעטען דעם נומער פון היגגינס׳ן. — האָט זיך אָפּגערופען דער אַלטער אַקטיאָר, אָפּלייגענדיג מיט אַ ציטערדיגער האַנד דאָס טרייבעל — דער אויפטריט איז דריי פערטעל זיין... אַזוי אומגעריכט!

מערי איז צוגעלאָפען צו איהם, אָנגענומען מיט ביידע הענד און אַ קוש געטון.

— וואונדערבאַר! „פּאַלאַס", פּאַפּאַ!.. פערשטעהסט, וואָס דאָס בעדייט? האָסט נאָך קיינמאָל נישט געהאַט אַזאַ אַנגאַזשמענט!.. דאָס איז דאָך דער גרעסטער קאַבאַרעט פון לאָנדאָן!

— ס׳איז אָבער בלויז אויף איין אָוועגד. — האָט קווייטמאַן בעשיידען אַ זאָג געטון.

— אָבער אַז דו וועסט געפעלען ווערען דעם פּובליקום, אַז דיין אויפטריט וועט זיין אַ געראָטענער!.. וואָס וועסטו שפּילען, פּאַפּאַ?

קווייטמאַן האָט זיך אַ ווײַלע פערטראַכט.

— דאָס איז דער גרעסטער לאָנדאָנער טעאַטער — דאַרף מען נעהמען דאָס סאַמע ערנסטע און נייע!

— ניין־ניין! דו דאַרפסט נעהמען דאָס סאַמע בעסטע פון דיין רעפּערטואַר... געדענק, אַז דו טרעטסט אַרויס פאַר׳ן לאָנדאָנער פּובליקום... דאָס לאָנדאָנער פּובליקום האָט ליב זיין שטאָט... טאָ בעוויז זיי אַן׳אַלטען קאָנדוקטאָר פון אַן׳אויטאָבוס און אַ גאַסען־הענדלער פון געבראָטענע קאַרטאָפעל....

גוט דו ווייסט דאָך אַוודאי בעסער, וואָס עס קומט ביי מיר אַרויס גוט. איך ווייס אָבער נישט, ווי עס וועט זיין מיט׳ן איבערטון זיך... איך האָב מורא, אַז מען וועט מיך דאָרט פערפּלאָנטערען מיט די פּאַרוקען און די קאָסטיומען.

— איך וועל מיט דיר מיטפאָהרען.

— וואָס רעדסטו! וואָס רעדסטו! דו אַרבייטסט אין קריגס־מיניסטעריום, ביזט אַ מלוכה־אָנגעשטעלטע, אַזוי־צוזאָגען, פּאַסט עס פאַר דיר נישט צו געפינען זיך הינטער די קוליסען פון אַ קאַבאַרעט! ניין, דו טאָרסט עס נישט טון!

— נאַרישקייטען! וואו זענען דיינע זאַכען? גיכער, מ׳דאַרף זיך צואיילען.

מערי איז שנעל אַוועק אין צווייטען צימער, און אַריינטועענדיג די הענד אין אַ גרויסען געפּלאָכטענעם קויש, האָט זיך אָנגעהויבען צו פּאָרען צווישען די פערשידענע פּאַריקען און קאָסטיומען.

זי האָט אויף־דער־גיך אָנגעקליבען דאָס, וואָס קווייטמאַן האָט געברויכט צו האָבען פאַר׳ן היינטיגען אַרויסטריט.

אונטען איז צוגעפאָהרען אַנ׳אויטאָ.

דאָס טיר־גלעקעל האָט אַ הילך געטון.

מען איז געקומען פון טעאַטער...

— — — — — — — — — —

האַלב צעהן אַ זייגער איז מערי געשטאַנען מיט איהר פאָטער הינטער די קוליסען ביים אַריינגאַנג פון דער סצענע אין „פּאַלאַס".

לעבען זיי אויף אַ טישעל זענען געווען אין אָרדנונג פונאַנדערגעלייגט די נויטיגע פּאַריקען און קאָסטיומען, וואָס קווייטמאַן האָט זיי געדאַרפט צו טוישען אין זיין נומער. איבער׳ן טיש איז געהאָנגען אַ שפּיגעל בעלויכטען אין ביידע זייטען פון צוויי לאָמפּען.

דער אַרטיסט איז געווען פאַרגרימירט אַלס אַלטער אָמניבוס־קאָנדוקטאָר ?: דער דאָזיגער קאָסטיום האָט איהם געדינט פינף און צוואַנציג יאָהר פון יענעם טאָג אָן, ווען ער האָט אָטאָ־דעם ערפאָלג רייכען נאָמען געשאַפען.

דער אַלטער אַקטיאָר איז געווען צו רעניט, כדי צו זיין אויפגערעגט פאַר׳ן אויפטריט אויף דער ביהנע, און ער האָט שטיל זיך אַדורכגעשמועסט מיט׳ן געהילפס־רעזשיסאָר.

דער צושויער־זאַל פון׳ם קאַבאַרעט איז געווען פּראָפּען־פול.

מערי האָט געפיהלט די אונגיכטבאַרע פעדים, וואָס האָבען פערבונדען דעם פּובליקום מיט די אַקטיאָרען אויף דער ביהנע.

איהר האַרץ האָט געצאַפּעלט ביי יעדען אויפרייס פון אַפּלאָדיסמענטען און פון געלעכטער.

הינטער די קוליסען האָט אָבער געהערשט אַ מין טויט שטילקייט.

די געהילפס־רעזשיסאָרען, די אַרטיסטען און די פּשוט׳ע ביהנע אַרבייטער האָבען זיך בעוועגט אויף די שפּיץ בעניעל ממש, אָהן שום רויש.

אָרדנונג דאָ איז געווען אַ מוסטערהאַפטע: איטליכע האָט געוואוסט, וואָס ער האָט צו טון, און אַלע האָבען זיך זיכער און געלאַסען געגרייט צום קומענדיגען נומער.

מאָריס [illegible] איז געווען דער צענטר פון איטליכענס אויפמערקזאַמקייט.

אַלע האָבען זיך בעמיהט צו זאָגען דעם אַלטען אַ גוט וואָרט, און צו דערמאָהנען איהם וועגען די אַמאָליגע בעגעגענישען.

צו איהם איז צוגעקומען דער רעזשיסאָר און אַ קלאַפּ געטון איהם איבער דער פּלייצע:

— איך האָב אייך געגעבען אַ גוטען אָרט, מאָריס? אייער אויפטריט איז דער לעצטער פאַר דעם אויפטריט פון גור־על־דין.

— גור־על־דין? — האָט קווייטמאַן איבערגעפרעגט — ווער איז עס! עפּעס אַ נייער קונצענמאַכער?

— אַ שיינע מעשה! וואו וואוינט איהר, אין דער מדבר, צי וואָס?.. אַ מענש ווייסט נישט, אַז גור־על־דין איז די מערקווירדיגסטע קינסטלערין, וואָס לאָנדאָן האָט אַזאַ שוין זייט יאָהרען נישט געזעהען! אַ קונצענמאַכער!? בנאמנות, אַ פיינער זאָג!.. דאָס איז אַ וואונדערבאַרע טענצערין!... זי איז, דאַכט זיך, אַ שפּאַניערין, נאָר רעדען רעדט זי אויף אַלע שפּראַכען!.. זי קליידט זיך הערליך! און דאָס ביסעל ציהרונג איהרס... פרעגט שוין גאָרנישט!.. איך חלום האָב איך נאָר אַזוינס נישט געזעהען!

— יאָ, איך זעה טאַקע, אַז איך ווער אַלט, און איך שטעה אָפּ, ווי אַ פיש! — האָט זיך דער אַלטער קווייטמאַן פערשולדיגט צושמייכעלט — טרעט זי שוין לאַנג אויף אין לאָנדאָן?

— היינט צום ערשטען מאָל... ביז איצט איז זי אויפגעטרעטען אין פּאַריז, אין גאַנץ אייראָפּאַ, און די האָט זיך אָקאָרשט צוריקגעקעהרט פון אַ טורנע איבער אַמעריקאַ... ביי אונז האָט מען זי תיכף אוועקגעשטעלט אין סאַמע אויבען־אָן פון׳ם אַפיש!.. דאָס איז, ברודערקע, אַנ׳עכטער טאַלענט, אין אַזעלכע טענצערינס ווערען געבוירען איין מאָל אין אַ הונדערט יאָהר!.. אָבער אַ כאַראַקטערל האָט זי, ברודער־לעבען, זאָל גאָר אַזאַ נישט געדאַכט ווערען!... אין מיין לעבען האָב איך אַזוינס נישט בעגעגענט!... קיין איין פּראָבע איז נישט אַדורך אָהן אַ סקאַנדאַל... פערשפּעטיגט שטענדיג, פּע־פּלאָנטערט אין די אַרבייט.... איך האָב שוין איהר געזאָגט... יאָ.... אָט האָט שוין דזשאָרדזש געענדיגט...

דער ריזיגער פאָרהאַנג איז אַרונטערגעפאַלען און פערטויבט דעם ווירבער פון אַפּלאָדיסמענטען.

פון דער סצענע איז אַרונטערגעלאָפען אַ קלאָון מיט אַ פנים וואָס איז געווען פערשוויצט און רויט פאַר היץ און אָנשטרענגונג.

עס האָט זיך דערהערט אַ קלינגען.

די ביהנע־אַרבייטער האָבען שטיל איבערגעשטעלט די הינטערשטע דעקאָראַציע.

דער אַקטיאָר, וועלכען מ׳האָט דריי מאָל אַרויסגערופען אויף דער אוואַנסצענע איז פערשוואונדען.

עס האָט זיך ווידער דערהערט אַ קלינגען.

ס׳איז געוואָרען שטיל, און דאָס ראַמפּען־ליכט האָט זיך אָנגעצונדען.

— בלייבט דאָ איבער, מאָריס, נאָך אייער נומער, וועט איהר זי זעהען! — האָט אַ זאָג געטון דער רעזשיסער — עס לוינט זיך.

— זיכער, מיסטער, דזשעקסאָן!

— נו, שוין צייט אַרויסצוגיין, מאָריס!

מאָריס האַרץ האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפּען.

דער פאָרהאַנג האָט זיך שנעל אויפגעהויבען, און מאָריס קווייטמאַן איז רוהיג אַרויס אויף דער ביהנע.

קאַפּיטעל צוויי
דער קאַפּיטאַן שטרענג

אינ׳ם האָטעל „בינעוויא" איז געווען די שטילסטע, די רוהיגסטע שעה.

די לעצטע גרופּעס מענשען ביי די טיי־טישלעך אין סאַלאָן זענען זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

דער ציגיינער־אָרקעסטער האָט אָפּגעלייגט די אינסטרומענטען און איז אַוועק פון זאַל.

אין גאַנצען גרויסען האָטעל־בנין האָט זיך אַראָפּגעלאָזט די פאָרמיטאָג־שטילקייט.

אָטאָ די צייט איז די סאַמע אונהיימליכסטע אין די גרויסע האָטעלען: די צימערען ווייזען זיך אויס נאָך גרעסער, ווי זיי זענען; זיי ווייזען זיך אויס צו זיין צו שטאַרק אָנגעהייצט, און די האָטעל־געסט ווייסען דאַן טאַקע נישט, וואָס זיי האָבען מיט זיך צו טון.

בעזונדערס פיהלען זיך אין דער צייט נישט „מיט אַלעמען" די בחורים־געסט, און אַזוי איז עס אויך געווען מיט דעם יונגענמאַן, וואָס האָט זיך פונאַנדערגעלייגט אויף אַ פאָטעל אין האָל אַלעגער מיינעם זאַל פון׳ם האָטעל.

ער האָט אויסגעצויגען זיינע לאַנגע פיס, אויף דער העלפט צוגעמאַכט די אויגען, און איהם איז אַפילו נישט איינגעפאַלען אַ בליק צו טון אויף די פערשידענע אילוסטרירטע זשורנאַלען, וואָס זענען לעם איהם געלעגען אָנגעלייגט קופּעסווייז.

דאָס איז געווען אַ הויכער פיין־געקליידעטער יונגערמאַן.

דער מיליטערישער אוניפאָרם איז אויף איהם געלעגען, ווי אויסגעקלעבט און עלעגאַנט.

דאָס חנ׳עוודיגע מיידעל, וואָס איז געווען בעשעפטיגט ביי דער ביורקע האָט עטליכע מאָל געכאַפּט אַ ווייטיגען בליק אויפ׳ן שיינעם אָפיציר: ער האָט דאָך געהערט צו יענעם טיפּ מאַנספערשוינען, וואָס ווענדען תמיד אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט פון פרויען:

אַ קלוגער, דאַרער קאָפּ, קורץ־געשוירענע שוואַרצע האָהר, אַנ׳אָדלער־נאָז, אַנ׳ענערגישע גאָמבע און קליינע עלעגאַנטע וואָנסעס...

„ווען די אויגען וואָלטען ביי איהם נישט געווען צי באַהענט איינער צום אַנדערען, וואָלט ער, דער דאָזיגער אָפיציר באמת געווען אויסערגעווענליך שיין... אַנ׳אמת׳ער קראַסאַוויצע!" — האָט זיך בעשלאָסען דאָס מיידעל.

אין עטליכע מינוט שפּעטער איז דער יונגערמאַן אויפגעשטאַנען, אויסגעצויגען זיך, און פאַמעלעך אוועק אין קאַנטאָר.

ביים מעלדונגס־טיש איז געשטאַנען אַנ׳אָפיציר אין אַ פערשטויבטער, אויסגעריבענער קורטקע, מיט אַ גרויסען שמוציגען רעגען־מאַנטעל אין דער האַנד, און אויף דר׳ערד לע׳ם איהם איז געלעגען אַנ׳אַלטע שמוציגע לעדערנע וואַליזע.

— אָקוויט! — האָט [illegible] דער יונגערמאַן — האַרי אָקוויט!.. איך פרעה זיך זעהר, וואָס איך זעה אייך!

דער אָפיציר האָט זיך שנעל אַרומגעקוקט.

— אַ!... מאָריס שטרענג!.. איהר לעבט?.. איך האָב געזעהען אייער נאָמען אין דער רשימה פון פערשוואונדענע!

— איך לעב נאָך, ווי איהר זעהט! — האָט אַ שמייכעל געטון דער יונגערמאַן — דאָס איז אַ לאַנגע געשיכטע, און ביי אַ געלעגענהייט וועל איך זי אייך דערצעהלען! אָבער וואָס מאַכט איהר?! איהר זענט נאָר־וואָס פון פראַנקרייך?

אַ שמייכעל האָט ענטפּלעקט אַ רייה גלייכע ווייסע ציינער.

האַרי אָקוויט האָט זיך דערמאָהנט, אַז ער איז שטענדיג נתפּעל געוואָרען פון שטרענגס שמייכעל.

— איך בין געקומען מיט אַנ׳אורלויב־פּאַרטיע.

— אויף לאַנג?

— ס׳איז מאָדנע צו זאָגען, אָבער איך ווייס נאָך אַליין נישט.

— וואָס הייסט, מ׳האָט אייך געגעבען אורלויב אויף אַנ׳אונבעשטימטער צייט?

אָקוויט האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— דאָס קריגס־מיניסטעריום האָט מיך אַרויסגערופען, און איך בין געקומען. וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך, אייגענטליך, ווייס איך נישט, און דאָס וועל איך זיך ערשט מאָרגען דערוויסען... דערווייל וויל איך פערגעסען אין אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות מיט דער מלחמה.

— וואָס טוט איהר היינט אין אָוועגד? — האָט מאָריס שטרענג אַ פרעג געטון.

האַרי אָקוויט האָט זיך גענומען אויסרעכענען אויף די פינגער.

— ערשטענס, אַ הייסע וואַנע מיט אַ גרויסען שטיק זייף; צווייטענס — אַ שניידער און אַ פראַק; דריטענס, דער בעסטער מיטאָג, וואָס מ׳קאָן נאָר בעשטעלען, און לסוף...

שטרענג האָט איהם איבערגעשלאָגען:

— מילא, די וואַנע דאָס איז אייער זאַך, אָבער מיט׳ן מיטאָג לאָזט זיך מיר פערנעהמען... דערנאָך וועלען מיר ביידע גיין אין טעאַטער... מיר האָבען דאָך ביידע נישט וואָס צו טון, וועלען מיר גיין עסען האַלב אַכט... איז געמאַכט ס׳געשעפט?

— מיט פערגעניגען! — האָט זיך האַרי פונאַנדערגעלאַכט — איך וועל עסען אַ [illegible] מיטאָג, און איהר וועט מיר דערצעהלען, ווי אַזוי איהר זענט אויפגעשטאַנען תחית־המתים!.. איהר ווייסט נישט, וואָס עס ווילען די מענשען?

לעם די ביידע אָפיצירען איז געשטאַנען אַ גרופּע פון פיער מאַן.

איינער פון זיי, אַ ברייטער פערשוין מיט גרויע האָהר אויף די שלייפען איז צוגעקומען בעהוטזאַם צו זיי.

(פאָרטזעצונג קומט)

אויטאמאטישע שלאַבוימס

(§) די באַהן מאַכט האָט אָנגעהויבן די אַר־בייטען ביים איינאָרדנען אויטאָמאַטישע שלאַבוימס ביי די באַהן־איבערפאָהרען אויף זרעפּושיבסקאַ, באַוואַר־פאַביאַניצקא און זאַגאיניקאָווא.

3-טער און לעצטער קאנצערט פון וויקטור כענקין

וויקטור כענקין גיט זיין 3־טען און לעצטען קאָנצערט דעם 4־טען טאָג חול המועד פסח, דעם 4[.7, 9 אַ זייגער אווענד אין פילהאַרמאָניע זאַל.

דער קינסטלער איז ווידער איינגעלאַדען געוואָרען נאָך דאַמעריקע, וואו ער וועט פערברענגען אַ לענגערע צייט און מיר וועלען איהם אַזוי שנעל נישט זעהען.

עס איז זיכער, אַז דער לעצטער קאָנצערט פון וויקטאָר כענקין וועט אַדורך מיט דעם געהעריגען ערפאָלג.

פון יודישען טעאטער אין פילהארמאניע

אויף יום־טוב, האָט דאָס יודישע טעאַטער אין פילהאַרמאָניע צוגעגרייט אַ רייכען רעפער־טואַר, וואָס בעשטעהט פון היסטאָרישע און מאָ־דערנע אָפּערעטען.

אַחוץ דעם גוט בעקאַנטען אַנסאַמבל, וואָס בעשטעהט פון אויסגעצייכענטע אַרטיסטישע קרעפ־טען, וועלען אין די יום־טוב־טעג ווייטער גאַסט־ראָלירען, די פרימאַדאָנע פראַניע ווינטער און שלמה קוטנער, וועלכע זענען שטאַרק בעליבט ביים עולם.

מאָרגען דאָנערשטאָג ווערט נישט געשפילט. פרייטאָג 9 אָווענד שולמית און שבת 4 ביי־טאָג דער דבוק. 9 אין אָווענד — שולמית.

פון יודישען פאלקס־טעאטער

דאָס שוין פּאָפּולער־געוואָרענע פאָלקס־טעאַ־טער אויף זגערזשער 17 ווערט וואָס ווייטער אַלץ מעהר בעליבט צווישען דער בּאַלוטער יודישער בעפעלקערונג.

אויף פסח האָט די לייטונג פון טעאַטער אייך צוגעגרייט אַ רעפּערטואַר פון פּאָפּולערע אָפּערע־טען און מעלאָדראַמען.

מאָרגען דאָנערשטאָג 4 בייטאָג — יוסף אין עגיפטען. פרייטאָג 9 אָווענד — דער דבוק, שבת 4 בייטאָג — שולמית, 9 אָווענד — בר כוכבא.

„מיר געזעגענען זיך"
יום־טוב־פראגראַם אין „אררט"

אונזער בעליבט קאַמעראַל אין קליין־קונסט־טעאַטער „אררט" פערענדיגט דעם סעזאָן ביי אונז אין שטאָט און שפּילט שוין די לעצטע וואָך.

אויף יום־טוב האָט די דירעקציע צוגעגרייט אַ שלאַגער־פראָגראַם א. נ. „מיר געזעגענען זיך". און דערמיט געזעגנט זיך „אררט" מיט'ן לאָדזער יודישען עולם, ווייל באַלד נאָך פסח הויבט דאָס קינסטלערישע טעאַטער אָן צו שפּילען אין „סקאַלאַ" טעאַטער אין וואַרשאַ.

היינט מיטוואָך און מאָרגען דאָנערשטאָג ווערט נישט געשפּילט.

פרייטאָג און שבת ווערען געגעבען 4 רעליגיעזע קאָנצערטען. פרייטאָג 1 קאָנצערט 9.45 אָוו. און שבת 3 קאָנצערטען: 4 בייטאָג 7.45 און 9.45 אָווענד.

זונטאָג געהט דאָס נייע שלאָגער־פראָגראַם „מיר געזעגענען זיך".

מעלדונגען

הסתדרות „צעירי מזרחי" קילינסקי 44.

שבת דעם 1־טען טאָג חול המועד פסח 3.30 נאָכמ. קומט פאָר אַ רעפעראַט פון חבר א. אַסט, א.ד.ט. „זמן חרותנו", מאָנטאָג ג' דחוה"מ פסח קומט פאָר אַ פייערליכע אַקאַדעמיע געווידמעט דער 10־יעהריגער עקזיסטענץ פון הפועל המזרחי אין ארץ־ישראל. רעפערירען וועלען די חברים מ. לאַפּגאָס (וואַרשאַ), פּילץ, מאַרעק. 7127

„גדוד קרן קימת לישראל".

במוצאי שבת, א' דחול המועד פסח, 4]4, בשעה 7.30 בערב, תתקיים בלשכת הקהק"ל (צגלבינה 4) אספה כללית של הגדוד, כל החברים מתבקשים לבוא בדיוק. 2099

„הספריה „עבריה" (צגלניצה 4).

ע"י ההסתדרות הציונית בלודז ותחת הנהלת „המרכז העברי" ע"ש ד"ר י. ג. שמחוני.

מכילה אוצר ספרים גדול בכל מקצעות הספרות העיברית. ההוצאות הא"י החדשות, מדור מיוחד של ספרים בשביל הנוער המתלמד.

הספריה פתוחה בימי א, ג, ה' בשבוע בשעות 8—10 בערב. 2099

אַכטונג! "החלוץ המרכזי" (צגעלניאַנאַ 4).

שבת חוהמ"פ 4 אַפּריל 1931 8 אָווענד קומט פאָר אין לאָקאַל פון „גוש העבודה" (קילינסקיעגאָ 60, לינקס, 2־טער איינגאַנג, פּאַרטער) א שיחת חברים א.ד.ט. „פסח דער בעפרייאונגס יו"ט און די יודישע צוקונפט". רעפ. ח. מרגליות, אַלע חברים־ות ווערען אויפגעפאָדערט פּינקטליך צו קומען און גלייכצייטיג צו ברענגען דעם מאַטעריאַל פון "קרן קימת". דער ועד.

אַזוי ווי עס איז פאָרגעקומען עקזאַמענס דעם 18 מערץ 1931 פון מעטאַל־צעך ביים צענטראַלען האַנדווערקער־פערבאַנד פּאָלוגניאָוואַ 4 האָבען אויס געהאַלטען דעם עקזאַמען פאָלגענדע מעטאַל־מייסטער: ז. אָרנער, ליפּאָוואַ 54; פּ. קליין, לימאַנאָווסקיעגאָ 24; מ. כּאַרדאַק, באָוואָמיעיסקא 4; ד. ווייסבארד, ווסכאָדניע 4; מ. שאַפּירא, קאַמיענא 21; ק. אָרנער, קאָנסטאַנטינער 14; לאַכמאַן, פּאַדזשעטשנאַ 9. — דער צעך פאָדערט אויף ווייטער קומען איינצאָהלען און זיך שטעלען צום עקזאַמען.

די צעך־פערוואַלטונג.

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע", נאַרוטאָוויטשאַ 20
לייטונג: א. בעזמאַן.
די בעסטע אפערעטען־טרופּע אין טצאַטער „פילהארמאניע".
גאַסטראָלען פון די בעוואוסטע ארטיסטען
פראניע ווינטער און שלמה קוטנער
1 אויפטריט פון געזאַנג־ליבהאָבער מ. טרילינג און פאָט קאָמיקער י. גרינשפּאַן
פרייטאָג, דעם 3. אַפּריל, 9 אָווענד שבת, ד. 4. אַפּריל, 9 אָווענד די גרויסע היסטאָר. אָפּער. אין 5 אַקטען פון א. גאָלדפאַדען
שולמית
שבת, ד. 4 טען אַפּריל ד. י., 4 נאָכמיטאָג צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. אן
דער דבוק
אין 3 אַקטען פון ש. אנ־סקי
הויפּט־ראָלען: שולמית־פ. ווינטער; אבשלום־מ. טרילינג; נתן הכהן – ש. קוטנער; ציגנעטאַנג – י. גרינשפּאַן.
זונטאָג, דעם 5. אַפּריל, 4 נאָכמיטאָג צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. די שטאַרק אויסגענומענע פיעסע אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ פון א. לעסער
אויפ'ן עהרליכען וועג
נייעס! צום ערשטען מאָל אין לאָדז. פּרעמיערע!
זונטאָג, דעם 5־טען אַפּריל, 9 אָווענד און מאָנטאָג, דעם 6 טען אַפּריל, 9 אָווענד
דער גרעסטער אָפּערעטען־שלאָגער פון איצטיגען סעזאָן
די פערסישע כלה
אין 3 אַקטען, טעקסט און מוזיק פון ק. ברוידא, אראַנזשירט ל. זעלמאַן.
כפעצ. גאַנץ נייע דעקאָראַציעס פון מאַלער: ב. בישקאָווסקי. רעזשי: ש. קוטנער.
ספּעציעל פערגרעסערטער כאָר און אָרקעסטער אונטער לייטונג פון דיר. לעאָן זעלמאַן.
פערסישע קאָסטיומען / פערסישע מוזיק / פערסישע טענץ / פערסישע מנהגים
הויפּט־ראָלען: אסתר־א פ. ווינטער. דוד: ש. קוטנער. פערעק מ. טרילינג, מאַקס: י. גרינשפּאַן
אין די פאַסט־לונגען בעטייליגען זיך: פרויען: פ. ווינטער, ל. ראָזענבערג, ר. ליבאַרטאָווסקאַ נ. סיבירצעוואַ, ג. וויינשטאָק. מענער: ש. קוטנער, מיכל טרילינג יעקב גרינשפּאַן ד. האַמבורגער, ג. רייכענבערג, ש. בליאכער, א בלאַט, ק. גוטמאַן, א א. ביל. סן אין פילהאַרמאָניע.
איז פאָרבערייטונג: „די קייטען פון געזעץ" און „דאָרפישע ליבע"

1־טער קלאַנג־קינא־טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
20 נאַרוטאָוויטשא 20
היינט צווייטע וואָך
איבערראַשענדע ליבעס־דראַמע! רעאַליזם און ראַפינירטער אַרטיזם!
דער גרעניאַלסטער פון די געגענוואַרטיגע רעזשיסערן
J V·Sternberg
„מאראַקא"
ווי אויך Marlena Dietrich Gary Cooper i Adolf Menjou
אט די 4 טייז זענען דער פונדאַמענט פון דעם דאָזיגען גלענצענדען פילם.
אָנהויב 4.15 נאָכמ., שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. דאָנערשטאָג דעם 1־טען טאָג יום־טוב
פערהעלטנערטע פרייזן פון די פּלעצער
75 גר. 1 און 1.25 פון 12 ביז 3 נאָכמיטאָג
פון 3 נאָכמיטאָג 1, 1.50, 2, 2.50

ראדיא־פראגראם
מיטוואָך, ד. 1 אפריל

11.58 צייט־סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן מו־זיק, 1,15 פאָרלעזען טאָג־פּראָגראַם, קינאָ און טע־אַטער רעפּערטואַר, 2,40 פאָרטראָג פאַר מאַטור־זשיסטען, 3,50 פאָרטראָג פון קראָקאָ, 4,10 קאָמוּ־ניקאַט פאַר שיפער און פישער, 4.15 פּראָגראַם פאַר קינדער (טראַנסמיסיע פון וואַרשאַ), 4.45 גראַמאָפאָן־מוזיק פון וואַרשע, 5,15 ערצעהלונג פון פראָפ. ז יאַנאָווסקי „וועגען פוילישען ספּאָרט", (טר. פון קראָקאָ) 6.45 פערשידענעס, 7.10 קאָ־מוניקאַט פון לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, 7.25 אָנ־ווייזונגען און בעמערקונגען פאַר דעם קאָנסומענט, 7.30 גראַמאָפאָן־מוזיק פון וואַרשאַ. 7.40 ראַדיאָ־פּרעסע זשורנאַל פון וואַרשאַ — 3 איבערזיכט פון די נייעסטע ביכער־אויסגאַבען טר. פון וואַרשאַ) 8.3 טראַנסמיסיע פון פּוזנאַ — קאָנצערט פון קאַטעדראַלער כאָר, 9,45 אודיציע ווילנאַ א. ט. „מאָנוואָנטאַרע" 10.15 קאָנצערט פון וואַרשאַ 10.35 „פּאָט" וועטער־פּאָליציי און ספּאָרט־קאָמוניקאַטען.

שווייצאַריע קעמפט נישט געגען סאוויעטישען דעמפּינג

בערן, 31. (ספ. טעל.) אויף דער לעצטער זיצונג פון שווייצאַרישען פעדעראַל־ראַט האָט איי־נער פון די דעפּוטאַטען אויפגעהויבען די פראַגע וועגען סאָוויעטישען דעמפּינג אין דער שווייץ און וועגען די מיטלען צו קעמפען מיט דער דאָזיגער ערשיינונג.

דער פאָרשטעהער פון דער רעגירונג האָט געענטפערט, אַז דער סאָוויעטישער אימפּאָרט האָט זיך דערוויל נישט אָפּגערופען אויף דער ווירטשאַפט פון לאַנד. וועגען קעמפען געגען דעמפּינג אין אינ־טערנאַציאָנאַלען מאַסשטאַב קאָן קיין רייד נישט זיין. די בעציהונג צום סאָוויעטישען אימפּאָרט וועט זיין אַנ'אַנדערע, אויב עס וועט זיך אַרויסווייזען, אַז די סאָוויעטישע סחורות קאָנקורירען ערנסט מיט די שווייצאַרישע.

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פראָגראַם!
דער קעניג פון די ווינער ליבלינג פון דער וועלט
Maurice Chevalier
— אַלס —
זינגער פון פאריז
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג־צוגאַבע
אָנהויב אין נעכטעגליכע פון 4.30 אָכמיטאָג שבת זונטאָג און יום־טוב 12.30 בייטאָג
פּאָפּולערע פרייזען!

— א — גרויס צימער מיט א קוך
אָדער 2 קליינע צימערן מיט א קוך
מיט בעזונדערן איינגאַנג, אַלס סובלאָקאַטאָר אָדער פּ״נ'ם ווירט אין צענטרום שטאָט אויף חודש־געלד
ווערט פון זאפארט געזוכט.
אָפּערטען אין אַדמיניסטר. פון „נייעם פאָלקסבלאַט" פאַר „I. D."

Najwytworniejsze WYROBY SKÓRZANE poleca
R. Grabowiecki
Łódź, Piotrkowska 59, tel. 144-83
TOREBKI podług najnowszych modeli paryskich i wiedeńskich w wielkim wyborze
portfele, teki, nessesery, walizy i t. p.

וויכטיג פאר שניידער־מייסטער און קאנפעקציאָנערען!
מיר טיילען מיט, אז אונזער
שניידער־צודאטען־געשעפט
בעזיצט אויף לאַגער צום איצטיגען סעזאָן א גרויסען אויסוואַהל פון פערשידענע
פּאַלטען־פוטערס, סאַטינען, וואַטעלינען, ווייטאַריעס, בעז, ערמעל־פוטער, וואָלאַשאַנקאַ.
אלפּאַקאַס, זיידענע פוטערס, ראָסהאָר, קאָפּער, קרויזע, מושלין, לייווענד.
סאַמעט־קעלנע, ספּעציעל אָפּטיילונג פון דאַמען, הערען, קינדער קיטעל, נאַרנע
קומט און איבערצייגט אייך! מיט אַכטונג
8 נאַוואָמיעסקא 8 Bozar Krawiecki
פּראָנט גרויסע
אין הויז ווי עס געפינט זיך דאָס טוך לאַגער פון ב. מאַראַקאַ
בעזונדערס אויף אלע קריינער קונדען האָבען מיר רעדוצירט די פרייזען
ביז פריהער מיט 25 פּראָצענט
25 פּראָצענט בילינער
25 פּראָצענט בילינער

די איבעראל רענאמירטע שיך-פירמע
L. FRIEDLAND / ŁÓDŹ
CEGIELNIANA № 51. TEL. 171-41
עמפפעהלט צום קומענדען פריהלינג און זומער-סעזאן די לעצטע קרעאציעס פון עלעגאנטע
שיך
הערען
דאמען
און קינדער-
פון אייגענע און אויסלענדישע אויסארבייטונגען. צוגיינגליכע פרייזען
אכטונג! ס'איז אנגעקומען אויף יום-טוב א גרויסער טראנספארט שיך פון דער פירמע „CENTRA" צו פאבריקס-פרייזען

פערגעסט נישט אז די 18-יעהריגע קאנדיטאריי
פון ח. קארא בענעדיקטא 30 — טעל. 127-09 —
וועלכע איז פערזעהן מיט די פערשידענסטע געשמאקפולע געבעקסע
מארטעז, מאקאראן, מאנדלען, פאמעראנצען-שאלעכץ, אלערליי דעסעראווע און שאקאלאדעס
אלעס שטרענג כשר לחג הפסח

לעהרעריז
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכס פאר ערוואק-סענע אין פוילישע יודי-שע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעזינער 15

Przezorna gospodyni domu mówi:
„I my również musimy obecnie ograniczać się bardzo w naszych wydatkach. Oszczędzam, na czem tylko się da, nigdy jednak nie oszczędzam w niewłaściwem miejscu. Należy tylko umieć należycie rachować. Na przykład: mydło pierwszorzędnej jakości jak mydło „Kołłontay z pralką" kosztuje 20—30 groszy więcej na kilogramie niż nieznane „tanie" mydło. Zato jednak mydło „Kołłontay" jest o 20% wydajniejsze, co stanowi znowu 40 groszy korzyści. Pozatem jest ono faktycznie z n a c z n i e lepsze, aromatyczne, zawiera glicerynę, nie niszczy mej drogiej bielizny i mych rąk. Nazwisko takiej dużej fabryki zaś gwarantuje mi zawsze za niezmiennie dobrą jakość towaru. Po co więc mam dać sobie wmówić tak zwane „tanie" mydło, skoro nic na tem nie zaoszczędzę, lecz przeciwnie narażam się tylko na kłopot i szkodę?"
Mydło Kołłontay z pralką

Złoty medal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
רענטגען-אינסטיטוט
און ערצליך-דענטיסטישער קאבינעט
זגערזשער 17, טעל. 116-33
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק אויגען-קראנקה. פון 2—1
ד"ר וויינבערג אינערן, הערץ און לונגען פון 1—2 און פון 6—7
ד"ר יוסטמאן נערווען קראנקה. פון 12—2
ד"ר סטופעל רענטגען פון 12—3 און 4—6
ד"ר פאפיערני פרויען- און געבורט-הילף פון 1—11½
ד"ר מאנטאר כירורגישע קראנקה. פון 5—6
ד"ר ראקאווסקי נאז, האלז און אויערן-קר. פון 10—11, 2—3 און פון 6—7
ד"ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען פון 11—12 און פון 4—5
ד"ר רוזשאנער הויט- און געשלעכטס-קר. פון 1—2
ד"ר נ. ראזעס צאהן-ארצט פון 9—1
ד"ר א. גראדזענטשיק צאהן-ארצט פון 3—7
צאהן-טעכניק. בעלייכטונג, קאראנען, מאסטען א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען א רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראנקהייט פון קאפ (פארך) מיט רענטגען-שטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכלייכטונג, קווארץ-לאמפען, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע, א"ע טעכנישע אנאליזען, איספיגנגען געגען שארלאך (שקארלאטין). — די לעטשניצע איז אויף אפען זונטאג. וויזיטען אין שטאט

אכטונג, ג' דאמען!!
איך מאך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז אין מיין ערשטקל. דאמען-שניידער אטעליער א. פ.
IZAK TON LIMANOWSKIEGO (Aleksandrowska) 13 front 1 piętro
ווערען אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות און אויסגעפיהרט לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען
פינקטליכע און רעיעלע אויספיהרונגען!
מעסיגע פרייזען

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער יום-טוב-פראגראם!
פרויען נישט צום חתונה האבען
אין די הויפטראלן:
J. GRAWFORD I NILS ASTHER
אויסערדעם: „די שטאט פון מיליאנען געפאלענע" אויסערדעם:
נעכסטער פראגראם: „צווייל ווערלטעד"
געקליבענער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי
אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

יעדער איינציגער
האט זיך איבערציינגט, אז פאר מעבעל
דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן שענקעוויטש 23
טעלעפאן 191-00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

ביכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרוים אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אראפ אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסע סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גענענע היל-באנדאזשען אויסגעצייכענט נוט דורך גרויסע פראפעסאר'ען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דעמען טראגען
דאקטאר בראכורעטונג בעזונדער זיכער דעם שטערקסטען און געפעהרליכסטען בראך. אויך פאר הויקערס דערמוגנגען מיט הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פוס און פלאך-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גלידער פיס און הענד, געמענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WÓLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונ-בעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזי-טעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר באראנטש, פראפ. דר. י. מע-רישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דעם געעהרטען ה' דיר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך-ליידענדע. אין לאדז, וואלטשאנסקא 29, פראגע 2 שטאק, פאר דער גיכער אויספערטיגונג ... די בראך-היילונג...
Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאבריק
I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ
פאבריק-לאגער:
בארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 137-70

אין: א מביליגסטע מבעסטען מבעקוועמסטען
אין דער גרעסטער אויסוואהל פון מעטאל-בעטען, מאטראצען פערשידענע סארטען. קינדער-וועגעלעך „MERCEDES"
אין א גרויסן אויסוואהל פעלד-בעטען, האלצענע און מעטאלענע „Perfekt" פאטענטירט. וואש-געשירען. סערוויזען. וויזשימאטשקעס. אייז-קאסטענס. וואנעס. קינדער-בענקלעך. ראווערען א. ד. גל. בעדייטענד נידריגע פרייזען.

Doktór KLINGER
ספעציאל-ארצט פאר ווענער. שע, הויט- און האר-קראנקהייטען
ANDRZEJA 2, tel. 132-28
נעהמט אן פון 9—11 פריה און פון 5—8 אוונט און פון 1—2 נ"מ אין דער „לעטשניצע פיעטריקאווער 26".

Dr. med. H Karaś
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
זגערזשער 16
נעמט אן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אוונט.

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אוונט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט. פאר אונגעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

DR. MED. H. LUBICZ
אפ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאג און יו"ט 9—1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

מאטארן
עלעקטרישע, נייע און גענוצטע די ביליגסטע קוועלע
רעפעראטור-ווערקשטעלעך
בוי פון קאלעקטארען און אויפרוערערער,
Reklamy Neonowe | עלעקטרישע אלעראט. אינסטאלאציעס
Inż. J. REICHER i S-ka Południowa 28, Tel. 21-090

DR. MED. L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אן פון 4—7 אוונט.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג-ארטאפעד
Gdańska 28, tel. 183-17
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, ווי: תקלארקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. ז. וו.
נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכמיטאג.

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

DR. MED.
A. SZPRYNGIER
עקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
נעמט אן אין דער לעטשניצע „צענטראלנא" פיעטריקאווער 62 פון 3—4 נאכמיטאג און אין דער היים
קילינסקעגא 30, טעל. 222-27
פון 5—7 נאכמ.

Dr. Z. Rakowski
פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3

דעם שענסטען און מאדערנסטען הערן=הוט

אינגלענדישע און איטאליענישע, זאווי ספארט=מיצען און פער-שידענע קינדער-היטלעך בעקומט איהר נור אין געשעפט ביי
וואלף בעלכאטאווסקי, 12 פיעטריקאווער 12 \ צוגענגליכע פרייזען!
טעלעפאן 216-59

פארצעלאציע פון זגערזשער וואלד CHEŁMY
ביים לאדזשער שאסעי!

פון 1.50 זל. פאר א קוואדראט מעטער. אויף 2 יעהריגער אהנפראצענטיגע אויסצאהלונגען.

פיזה'ע וואלד-פארצעלן פון דער גרויס פון 1.500 קוואדראט מעטער ביז 2.500 קוו. מעטער, אבגערוקט מיט 6 קילאמעטער פון לאדז אין די גרעניצען פון דער שטאט זגערזש, אויסערגעוועהנ-ליכע גינסטיגע קאמוניקאציע-בעדינגונגען 700 מעטער פון דער ט אמוואי-סטאציע „Adelmówek" – זגערזשער טראמוואי-ליניע. ענטשפרעכענדע בעדינגונגען צו וואוינען זומער און ווינטער.

יעדער קויפער פון א פארצעל קען ת'כף נאכ'ן בעצאהלען דעם בעטראג זיך מאכען א היפאטעק-בוך.

ערקלערונג און אינפארמאציע אין סעקרעטאריאט פון מאגיסטראט פון דער שטאט זגערזש טעגליך פון 9–15, שבתים פון 17–20 און זונטאג פון 9–12 בייטאג. אויפ'ן ארט אינפארמירט דער וואלד-וועכטער.

מעבעל

אונז אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט די גרעסטע און רעעלסטע פירמע אין לאדז

◆ קומט אונז איבערצייגט אייך! ◆

אויפ'ן פאר יום=טוב'דיגען סעזאן מעבעל

איז די פירמע פערזעהען מיט א גרויסען אויסוואהל פון:
שטאף=צימער, עס=צימער, קינדער=צימער א. אז. וו. קאמפלעטע איינריכטונג, ווי אויך איינצעלנע שטיק
צוליב'ן קריזיס זענען די פרייזען רעדוצירט אויף 50%
MARKOWICZ i NASIELSKI PIOTRKOWSKA 6
TELEFON 149-71
פאבריק: Południowa 10

דער שפאנישער דאן=זשואן

צום 1-טען מאל אין לאדז
א פילם אין קאלירען
מיט שפ' ראמאנס אונטער דעם הימעל... און די הויפטראלע:
RAQEL FARRES, MYRNA LOY, FRANK FAY, NOAH BEERY
אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבען — דאנערשטאג דעם 1-טען טאג יום טוב — גרויסע פרעמיערע!

קלאנג=קינא=טעאטער
ODEON
2 פשויאזד .2

גרויסער יום-טוב-פראגראם! גרעסטער פילם פון אלע צייטען! רוהם פון דער קינא=קונסט!

„POGANIN"
RAMON NOVARRO
–אין דער הויפטראלע:–
דער ליבלינג פון גאנצען ערד-קוגעל
צו דעם דאזיגען בילד איז אנגאזשירט א ספעציעלער כאר, וואס וועט אויספיהרען די לעצטע קלאנג=שלאגערן.

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושעזשינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

פערגרעסערטער ארקעסטער מיט א ספעציעל צוגעפאסטער מוזיק אונטער דער ליטונג פון ה' ש. ביינעלמאן.

היינט און פאלגענדע טעג! / גרויסער יום=טוב=פראגראם! / פאר יוגענד דערלויבט! / דער קעניג פון די סענסאציעס
HARRY PEEL
אין מעכטיגען סענסאציע=פילם אונטערן נאמען:
טריט=בריגאדע
אויסערדעם: א פרעהליכע קאמעדיע

„ARS"
באלוטער מארק 5
פערש. ארקעסטער א. ליינער פון ה' לידוויעד

קינא ERA
פריהער פלארא
זאווישא 22 (באלוטי)
פערשטארקטער איקזסטער אונטער דער לייטונג פון ה' עסמרייכער.
אנהויב 5 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג
דער זאל איז גוט בעהייצט.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער שלאגער יום=טוב=פראגראם!
ליבע פון א שפאניער
ד'אמע פון ליבע און העלדענטום. אין דער הויפטראלע
Sandra Milowanoff
„דאס ווילדע מעדל" (2
— גרויסער פוילישער פילם מיט —
MARJA MALICKA
ZBYSZKO SAWAN
אנאנס: פון דינסטאג דעם 7-טען אפריל ווערט דעמאנסטרירט דער לאנג-ערווארטע יודישער פילם „תקיעת כף" מיט'ן אנטייל פון א גרויסען כאר.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
גאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה, און מענער-שוואכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנטיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערוועז-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ עלעקטרישער היילקאבינעט קאסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- באזונדערע ווארטע-צימער פאר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

Dr. med. H. KRAUSKOPF
אק שעריע און פרויען=קראנקהייטען
וואוינט יעצט
זגערזשער 15, טעל. 113-47.
נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכב פיח ושכנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זעלבע נאר קומען אין ביורא
פון ד. מאנעלא
וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פיעטריקאווע 17, לינקע אפיציגע פא"טער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילנע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואקאטניעס, קלויוולעס, זאבעזפיטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אוושאנר ראזיעמשטש, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.
בעמ.: קלויולעס און זאבעזפיטשעניעס הער ען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאנעלא.
פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף
... : פיעטריקאווער 17

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista
האט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאשטשושקי 9, טעל: 165 17
נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 אווענד

Dr. Ludwik WOLF
היילונג מיט שטראם פון א הויכע פרעקווענץ
Orig Dr. Zeileiss,
Warszawa. Wspólna 54 m. 10 tel. 669-39

דער וועג צום געזונד!
קראנקע בעקומען צוריק דאס געזונט, בענוצענדיג די
היילונגס-קרייטעכצער
פון מאג. E. WOLSKI

BILLOSA היילען, לינדערן מיט ערפאלג ליידען פון די לעבער און גאל זעקעל, בעזייטיגען גאל שטיינער

DEGROSA היילען די איבערפליסיגע פעטקייט, פאראורזאכען א ריכטיגע שטאף וועקסלונג אין ארגאניזם

GASTROSA היילט א כראנישע אבסטרוקציע אין אלערליי אויסברויזונגען פון מאגען און קישקעס, רעגולירט די פערדייאונג און פערהיט פון המאריידען.

LARYNGOSA היילען דעם ווייטאג אין ענטצינדונג צ שטאנר (אנגינע, האלז, קעהל, מאנדלען, ענטצינדונג פון די דושאנגלעס און פון מויל.

PASIVEROSA בעזייטיגען נערוועז-שלאפלאזיגקייט, רעגולירט אידעאל דאס הארץ-טעטיגקייט און דעם גאנצען נערוועז-סיסטעם.

PULMOSA היילען לונגען-קראנקהייטען. בעזייטיגען דעם הוסט און דאס פלעגמען. שטארקען דעם ארגאניזם און קעהרען אום דעם אפעטיט.

REUMOSA בעזייטיגען רעומאטישע ליידען, אטרעטישע און אויך אישיאס

UROSA היילען ניער-קראנקהייטען און די בלאז. בעזייטיגען אלערליי שטערונגען פון אורין-וועגען.

בראשורען שיקען מיר גרויס אומזיסט. פערקויף אין אפטייקען און סקלאד-אפטעקשנעס
פערטרעטער פאר לאדזער וואיעוואדזטווע
M. WŁODAREK ŁÓDZ, RZGOWSKA 7

Dr. med. N. ROZEN
צאהן-כירורג
קראנקהייטען פון ציינער, דיאגנאסעס, גימען א.א.וו.
ציינער-רענטגענירונג, רענטגען-דיאגנאסטיק.
אנדזשעיא 7, טעל. 216-57.
עמפפאנגס-שטונדען פון 3–7 נאכמ.

פערקויף פון פערש. מאדערנע
פאלקעס ווי אויך שייטלען
ערשטקלאסיגע אויסארבייטונגען, ביליגער ווי א בעראל, ביי פרוי
צוקער קאנסטאנטינער 15.

פאר יום-טוב-פערקויף!

מענער-העמדער
3.98 פון

מענער-העמדער
מעגליכע, קאלירטע פון 4.68

פראק-העמדער
10.90 פון

פיקאווע העמדער
10.90 פון

קעלנער
דרייפאכיגע פון 0.67

קעלנער
פירפאכיגע, לוקסוסאווע פון 1.25

קראוואטען
די נייעסטע מוסטערן פון 1.75

מענער-היטעל
מאדערנע פאסאנען פון 10.–

קינדער-אנציגלעך
6.50 פון

מענער-אנציגער
ריינע וואל פון 48.–

קינדער-פאלטענס
גאבארדין פון 20.–

מענער-פאלטענס
51.50 פון

דאמען-פאלטענס
44.– פון

גרויסער אויסוואהל
אנצוג-שטאפען
– ווי אויך אויף –
פאלטענס
אין די פארנעהמסטע קוואליטעטען צום
זומער-סעזאן
געפינען זיך שוין אויף לאגער.

דעטעקטארען א גאנצער
קאמפלעט, צוזאמען מיט סלוכאווקעס פון 39.–

גראמאפאנען
95.– פון

ואוי א גרויסער אויסוואהל פון גראמאפאן-פליטען

ווייסע טיכלעך
געזיימט פון 0.25

קאלירטע טיכלעך
געזיימט פון 0.47

ווייסע טיכלעך
מערצושקעווער פון 1.08

עלעגאנטע מענער-טיכלעך
בייעסטע מיסטערן. מערעושק. פון 1.63

העמדער פאר מעדלעך פון 1.10

דאמען-העמדער פון 2.35

דאמען-נאכט-העמדער
געשטיקטע פון 7.20

דאמען-רעפארמען פון 1.05

טריקאט-קאמבינאציעס פון 4.45

גארסעט-פאסקעס פון 2.25

געשטיקטע ציכלעך
80 x 100 פון 4.75

פאדפינקעס צו קאלדרעס
געשטיקטע פון 12.75

מיר בעזיצען אויף לאגער א גרויסער אויסוואהל
פון סחורות
סעקונדא, בראק און רעשטלעך
מיר מאכען אויפמערקזאם דער ג. קונדשאפט אויף
ווידזעווער ארטיק"ען פון דער ספעציעלער מארקע
OK פון דער בעקאנ- טער גוטסקייט.

קאלירטע גארדינען
אויפ'ן מעטער פון 1.–

ווייסע גארדינען
אויפ'ן מעטער פון 1.15

עטאמין-גארדינען
פון 3 טיילען פון 12.75

טיול-גארדינען
פון 3 טיילען פון 17.50

גאבינעט-קאפען
נייע מוסטערן פון 13.50

גאבעלין-קאפען
זיי… פון 29.50

ריפס-קאפען
זיידענע פון 28.–

פרוכט-וויינען, פערשידענע סארטען
צוליב'ן יום-טוב פון זל. 0.90 פאר א פלאש.

קאשא
ריינע וואל 100c/m ברייט 4.–

שאטישע קראטען
3.25 פון

וואל-שטאפען
אויף דאמען-קליידער פון 3.15

וואלענע זשארזשעט
5.50 פון

TWEEDY
אויף קליידער פון 5.90

TWEEDY
אויף פאלטענס פון 12.75

וואש-זיידע פון 1.95

זיידענער ריפס פון 4.00

זיידענער זשארזשעט
אין די העכסטע קוואליטעטען פון 12.50

מענער-שיך
דזיערהאפטיגע, באקס, שווארץ פון 24.–

מענער-שיך
לוקסוסאווע, באקס. שווארץ פון 32.–

לאקיערקעס פון 29.–

מענער-שיך
לוקסוסאווע, ברוין פון 28.–

א חוץ דעם א גרויסער אויסוואהל פון
דאמען-שיך
צו די פרייזען פון 19.25

א גרויסער אויסוואהל פון
קאווע-סערוויזען
צו זעהר נידריגע פרייזען.
מאדערנע מוסטערן.

קוך-געשיר
אלומיניום (קאמפלעט) בעשטעהענד פון
28 שטיק אויף אויסצאהלונגען ביז 10 חדשים
פאר 175 זל.
עמאלירט און פאיאנס-געשיר
אין א גרויסען אויסוואהל

אלערליי
קאסמעטישע ארטיקלען
אין א גרויסען אויסוואהל
צו די נידריגסטע פרייזען.

KONSUM

ראקיטשינער 54 ● צופאהר מיט די טראמווייען 10 און 16

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.